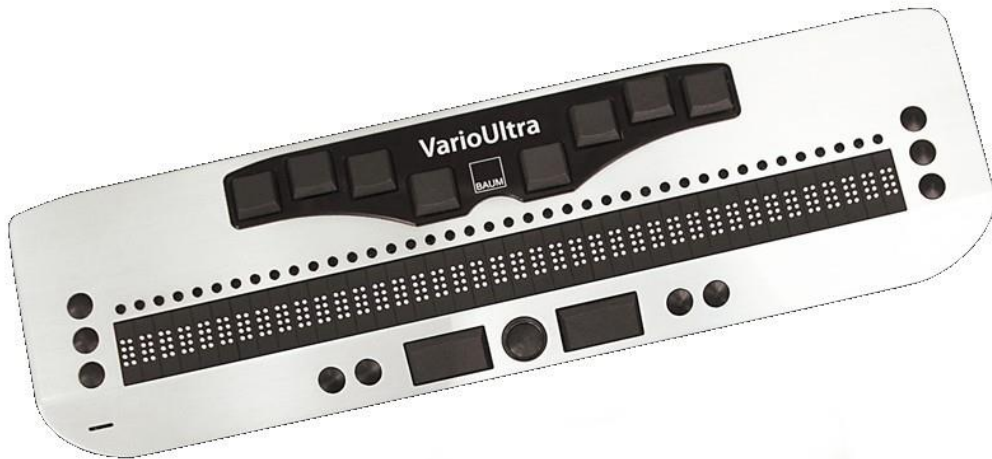

Bruksanvisning VarioUltra

Version 1.4

Innehåll

1. VarioUltra - första titten.....	10
1.1. Ovansidan.....	10
1.1.1. Punkttangentbordet	10
1.1.2. Tumtangenterna	10
1.1.3. Styrpinnen.....	10
1.1.4. Systemtangenter.....	10
1.1.5. Punktdisplayen och displayknapparna	10
1.2. Vänstra sidan.....	11
1.3. Höger sida	11
1.4. Komma igång.....	11
1.5. Viloläge och avstängt läge.....	12
1.6. Laddning av enheten	12
1.7. Genvägar, kortkommandon och menyelement.....	13
1.7.1. Mer om kortkommandon.....	13
1.7.2. Mer om genvägar.....	13
1.7.3. Mer om menyelement	13
1.8. Bekräfta dialogrutor	14
1.9. Hjälps och direkthjälp	14
2. Punktdisplayläget	14
2.1. Introduktion till punktdisplayläget.....	15
2.2. Använda VarioUltra som en USB-enhet	15
2.2.1. Använda VarioUltra via USB till JAWS	16
2.2.2. VarioUltra och Mac OS X via USB.....	17
2.2.3. Använda VarioUltra med Window-Eyes via USB.....	17
2.2.4. Använda VarioUltra med NVDA via USB.....	18

2.3. Använda VarioUltra som en Bluetooth-enhet	18
2.3.1. Anslut till en iOS- eller Android-enhet när den redan är ihopparad och väck den från viloläge	20
2.3.2. Para ihop VarioUltra med en Windowsdator.....	21
2.3.3. COM-port för Bluetooth som används vid anslutning till t.ex JAWS	21
2.3.4. VarioUltra och JAWS (Bluetooth)	22
2.3.5. Para ihop med en IOS-enhet.....	22
2.3.6. 2.3.6. Para ihop VarioUltra med IOS (Gamla sättet) ...	23
2.3.7. Klistra in från klippbordet till en mobil enhet	25
2.3.7.1. Överföra text med simulering av punkttangentbordet	25
2.3.7.2. Överföra text med HID-tangentsimulering	26
2.3.8. Använda VarioUltra tillsammans med Mac OS X	27
2.3.9. Para ihop VarioUltra med Mac OS X.....	27
2.3.10. Para ihop VarioUltra med en Android-enhet.....	29
2.4. Växla mellan anslutna enheter	30
2.5. Knyta en enhet till en specifik Blåtandskanal.....	31
2.6. Använda VarioUltra på Linux	31
3. Introduktion till Anteckningsläget	33
3.1. Kommandomenyerna	34
3.2. Unified English Braille (UEB) och datapunktskrift.....	36
3.3. Amerikansk förkortad, oförkortad och datapunktskrift	36
3.4. Huvudkommando för datapunktskrift	37
3.4.1. Standardpunktkodning	38
3.4.2. Punktskrift i BRF och RTF-dokument	39
3.4.3. Punktskrift inuti menyer, dialogrutor och meddelanden	39
4. Ordbehandlaren.....	39
4.1. Skriva ett dokument	39

4.2. Läsa text	40
4.3. Öppna dokument	40
4.4. Växla mellan öppna filer	41
4.5. Lista öppna filer	41
4.6. Stänga dokument.....	41
4.7. Spara dokument	42
4.8. Redigeringsfunktioner	42
4.8.1. Markering.....	42
4.8.2. Klipp ut, kopiera och klistra in	43
4.8.3. Radera	44
4.8.4. Sök och Sök igen.....	45
4.8.5. Sökalternativ	45
4.8.6. Ersätt	46
4.8.7. Spara dokument	46
4.8.8. Spara	46
4.8.9. Spara som	47
4.8.10. Dialogrutan Bläddra	48
4.9. Skapa ett nytt tomt dokument	48
4.10. Direkthjälp	49
4.11. Avsluta ordbehandlaren.....	49
5. PDF-dokumentläsaren.....	49
5.1. Starta PDF-dokumentläsaren och öppna ett dokument..	49
5.2. Öppna en lösenordsskyddad PDF-fil	50
5.5. Sidnavigering	51
5.6. Länknavigering	51
5.7. Bokmärken.....	52
5.8. Läspositioner och annan dokumentinformation	52
5.9. Spara PDF-dokument som text	52
5.10. Markera och kopiera text i en PDF-fil	53

5.11. Sök.....	53
5.12. Stäng PDF-läsaren	53
6. Excel-visaren	53
6.1. Öppna och stäng ett Excel-dokument.....	54
6.3. Kopiera cellinnehåll till klippbordet.....	55
6.4. Dokumentinformation.....	55
6.5. Läsning per cell och rad.....	55
6.6. Läsa cell för cell	55
6.7. Läsa radvis	55
6.8. Läsa kolumnvis	56
6.9. Läsa filer med flera blad	56
6.10. Sök och Sök nästa.....	57
6.11. Definiera kolumnrubriker.....	57
6.12. Definiera radrubriker	58
6.13. Redigera eller ta bort rubriker	58
6.14. Läsa cellkommentarer	58
6.15. Avsluta Excel-visaren	58
7. Tidtagning och alarm	58
7.1. Räkna ner	59
7.2. Tidtagning	60
7.3. Alarm	61
7.4. Avsluta Tidtagning och alarm	62
8. Kalkylatorn.....	62
8.1. Mata in nummer och operatorer	62
8.2. Mata in uträkningar	63
8.3. Redigera uträkningar	63
8.4. Navigera i nuvarande och äldre uträkningar.....	64
8.5. Använda klippbordet.....	64
8.6. Inställningar	64

8.7. Minneslista och minnesfunktioner.....	64
8.8. Den vetenskapliga kalkylatorn	66
8.9. Grundräknesätt	66
8.10. Upphöjt till, logaritmer etc	66
8.11 Trigonometrifunktioner.....	67
8.12. Användarkonstanter.....	67
8.13. Omvandling.....	68
8.14. Avsluta kalkylatorn.....	68
9. Utforskaren	68
9.1. Introduktion	68
9.2. Navigera i filhanteraren.....	68
9.3. Mer information om filer och mappar	69
9.4. Använda Utforskaren med ett USB-minne.....	69
9.5. Använda VarioUltra som ett externt USB-minne till din dator.....	69
9.6. Avsluta Utforskaren	70
10. Inställningar	70
10.1. Ljud och vibration.....	70
10.1.1. Vibrationsinställningar.....	70
10.1.2. Enhetens volym	71
10.2. Punkt.....	71
10.2.1. Visning av kortkommandon	71
10.2.1.1. Vänster- och högermarginal	71
10.2.1.2. Hopp	72
10.2.1.3. Visa meddelanden utan att dela ord.....	72
10.2.1.4. Nåltryck.....	72
10.2.2. Markör.....	72
10.2.3. Standardpunktkodning.....	73
10.2.4. Standardpunkttabell.....	73

10.2.5. Visa / Dölj punkt 7 och 8	74
10.3. Visning	74
10.3.1. Visning av kortkommandon	74
10.3.2. Kortkommandon	75
10.3.3. Visning	75
10.3.3.1. Mallar -> Menyalternativ	76
10.3.3.2. Mallar -> Knappar	77
10.3.3.3. Mallar -> Kryssruta	77
10.3.3.4. Mall -> Textruta.....	77
10.3.3.5. Mallar -> Skrivskyddat textfält.....	78
10.3.3.6. Mallar -> Listruta	78
10.3.3.7. Mallar -> Filer.....	78
10.3.3.8. Mall -> Mapper.....	78
10.4. Tangentbord	79
10.5. Datum och tid.....	80
10.5.1. Ställa in datumet	80
10.5.2. Ställa in tiden	80
10.6. Energispar	81
10.6.1. Automatiskt viloläge.....	81
10.6.2. Batteri	82
10.7. Punktprofiler.....	83
10.7.1. Ställa in en ny punktprofil.....	83
10.7.2. Ladda och spara nya profiler	84
10.7.3. Ladda vald profil	84
10.8. Bluetooth.....	84
10.9 Punktdisplayläge.....	85
10.9.1. Punktdisplayemulering.....	85
10.9.2. Slå på Bluetooth automatiskt när du växlar till Displayläget	86

10.9.3. Vibrera när en enhet ansluts.....	86
10.9.4. Visa meddelande när en enhet ansluts	86
10.9.5. Egenskaper för HID-tangentsimulering.....	86
10.10. Systemverktyg	87
10.10.1. Uppdatera systemet.....	88
10.10.2. Diskrensning	88
10.10.3. Återställ till standardinställningar	88
10.11. Avsluta inställningar.....	89
11. Hjälp	89
11.1. Avsluta hjälpen	89
12. Menyraden.....	89
12.1 Meny -> Arkiv.....	89
12.1.1. Skapa en ny mapp.....	89
12.1.2. Öppna en mapp eller fil.....	90
12.1.3. Radera filer och mappar	90
12.1.4. Byta namn på en fil eller mapp	91
12.1.6. Öppna dokument	92
12.1.7. Öppna filer i Skrivskyddat läge jämfört med redigeringsläge	92
12.1.8. Växla mellan öppna filer och mappar	93
12.1.9. Lista öppna filer	93
12.1.10. Stänga dokument.....	94
12.1.11. Spara dokument	94
12.1.12. Spara	94
12.1.13. Spara som	95
12.1.14. Egenskaper.....	95
12.2. Menyrad -> Redigera.....	96
12.2.1. Klipp ut.....	96
12.2.2. Kopiera	97

12.2.3. Klistra in	97
12.2.4. Markering.....	97
12.2.5. Sök.....	98
12.2.6. ZIP-arkiv	99
12.2.7. Extrahera från zip-arkiv.....	99
12.2.8. Bokmärken.....	99
12.2.9. Sätt/hoppa till bokmärke	99
12.2.10. Växla mellan bokmärke och aktuell position.....	99
12.3. Visa.....	100
12.3.1. Filter.....	100
12.3.2. Sortering	100
12.4. Menyraden -> Verktyg	101
12.4.1. Vad menas med ett zip-arkiv?	101
12.4.2. Zip-förlopp.....	101
12.4.3. Zip-funktioner	101
12.4.4. Skapa Zip-filer.....	101
12.4.5. Element i Bläddra-dialogen.....	102
12.4.6. Packa upp Zip-filer	102
12.4.7. Alternativ i Bläddra-dialogrutan.....	103
12.4.8. Information om förloppet.....	104
12.4.9. Öppna en Zip-fil utan att packa upp den.....	104
12.4.10. Kopiera enstaka objekt från ett Zip-arkiv	104
12.5. Konvertera RTF till BRF och tvärtom.....	105
12.6. Avsluta menyraden	105
13. Appendix.....	105
13.1. VarioUltra och Voice Over-kommandon	105
13.2. VarioUltra och BrailleBack	106
13.3. VarioUltra-kommandon	107

1. VarioUltra - första titten

1.1. Ovansidan

På ovansidan av VarioUltra finns ett åtta-punkters punktskriftstangentbord, en punktdisplay, sex Display-knappar, fyra systemknappar, två tumtangenter, samt en styrpinne med fem funktioner för navigering. Låt oss ta en närmare titt på dessa olika saker:

1.1.1. Punkttangentbordet

Det första du kommer lägga märke till om punkttangentbordet är att knapparna inte sitter i en rak linje. Om du lägger händerna parallellt med varandra kommer du troligen missa punkt 1 och 4. Men om du däremot vinklar händerna utåt mot hörnen så kommer du åt alla knapparna på ett naturligt sätt på det kurvade tangentbordet.

I denna manual kommer vi nämna dessa knappar enligt följande: B1, B2, B3, B4, B5, B6, B7, samt B8. De yttre knapparna (B7 på vänstersidan och B8 på högersidan) används ibland till att utföra vissa kommandon, men det kommer vi nämna i denna manual längre fram.

1.1.2. Tumtangenterna

Om du har händerna placerade på VarioUltra kommer du hitta två rektangulära knappar vid tummarna. Dessa knappar nämns som B9 och B0 i denna manual. I Punktdisplayläget används dessa knappar som mellanslag, medan i det anteckningsläget används den vänstra tumtangenter som en kommandotangent (B9), medan den högra (B0) används som mellanslag.

1.1.3. Styrpinnen

Mellan tumtangenterna finns en Styrpinne, som används vid navigering. Du kan föra den uppåt, nedåt, vänster eller höger för att navigera i listor och texter. Du kan även trycka på denna för att bekräfta ett val.

1.1.4. Systemtangenter

På vardera sidan om mellanslagstangenterna finns två små runda knappar som vi kallar för Systemknappar. Dessa knappar har olika funktioner, både i Punktdisplayläget och anteckningsläget. De två knapparna till vänster om mellanslagstangenterna kallas S1 och S2 och de till höger om mellanslagstangenterna kallas S3 och S4.

1.1.5. Punktdisplayen och displayknapparna

Till vänster och höger om punktdisplayen finns tre små runda knappar som kallas för Displayknappar. Dessa är namngivna D1, D2, D3, D4, D5 och D6. Tänk på dessa knappar som en punktcell uppdelat på två. D123 sitter till vänster och D456 till höger. Dessa knappar används för att förflytta punktdisplayen uppåt och nedåt, höger och vänster och även att kontrollera den anslutna enheten, t.ex en IOS-enhet. För att exempelvis gå till hemskärmen på din IOS-enhet kan du trycka D125 - precis som bokstaven H i punktsskrift.

1.2. Vänstra sidan

På den vänstra sidan av VarioUltra finns två kontakter och två switchar. Från det vänstra främre hörnet finns dessa enligt följande:

Standard USB Typ A-kontakt för anslutning av USB-minne En USB-port för anslutning av en dator eller till en nätadapter.

- En switch som byter mellan Punktdisplayläget och den interna menyn (anteckningsläget).. Om den står i läget mot USB-kontakterna är displayen i Anteckningsläget. Är den ställd i läget mot dig är den i Displayläget.
- Switch för knapplås, flytta denna från dig för att låsa upp enheten och mot dig för att låsa den.
- Ett fäste för en bärrem, motsvarande fäste finns på andra sidan enheten.

1.3. Höger sida

På den högra sidan finns strömknappen. Ett kort tryck på denna väcker enheten från vila eller sätter den i vila. Om du håller knappen nedtryckt i ca 10 sekunder kommer VarioUltra att starta om. Under omstarten kommer en förloppsindikator att visas på punktdisplayen med punkt 7 och 8. Håll S4 nedtryckt och tryck sedan på strömknappen för att helt stänga av VarioUltra. I det främre hörnet finns det även ett fäste för en bärrem. Ett motsvarande fäste finns på motsatt sida av VarioUltra.

1.4. Komma igång

För att starta enheten trycker du ett kort tryck på strömknappen. Om enheten är i vila kommer den att startas direkt. Men om den är avstängd helt kommer en förloppsindikator att visas med punkt 7 och 8 på displayen.

Beroende på hur switchen för läge är ställd så startas displayen upp i antingen Punktdisplayläge eller anteckningsläget. I Displayläget kommer displayen att vara blank. I anteckningsläget kommer displayen att visa den senaste positionen.

Kom ihåg att låsa upp enheten innan du startar den. En beskrivning hur du går tillväga finns i avsnittet 1.2.

1.5. Viloläge och avstängt läge

VarioUltra kan både sättas i viloläge eller stängas av helt. Fördelen med viloläget är att avstängning och start sker blixtnabbt, medan fördelen med att stänga av enheten helt är att enheten sparar mer batteri. Dock tar det en stund för enheten att starta från helt avstängt läge.

Tryck ett kort tryck på strömknappen för att placera VarioUltra i vila. Displayen stängs då av och alla Bluetooth-anslutningar kopplas ned. Enheten stängs automatiskt av efter 10 minuters inaktivitet som standard, se avsnittet 10.6.1 för information om hur du ändrar denna inställning.

Om du istället vill stänga av VarioUltra helt håller du ner knappen S4, samtidigt som du trycker ett kort tryck på strömknappen. VarioUltra kommer då att vibrera och sedan stängas av helt. Om enheten är kopplad till en laddare kommer en förloppsindikator med samtliga punkter att visas på displayen för att visa laddningsförloppet. Om enheten är fulladdad visas alla punkter på displayen. Om enheten inte är inkopplad blir displayen blank när den stängs av.

1.6. Laddning av enheten

VarioUltra har ett inbyggt batteri som laddas med en Micro-USB till USB Typ A-kabel. Micro-USB-kontakten, som ansluts i VarioUltra, har en sida som är lite bredare än den andra. Den längre kanten ska vara uppåt. Ett tips kan vara att leta efter två små piggar på själva kontakten. Dessa ska peka uppåt. Koppla in den andra ändan till en USB-port på en dator eller till en USB-nätadapter (800 - 2000 mA, 5V).

För att se batteristatusen, se till att VarioUltra är i anteckningsläget och tryck sedan två gånger på Systemknapp 3. I Punktdisplayläget trycker du Systemknapp 2 och det vänstra mellanslagstangenten (B9).

- Laddningen av VarioUltra tar ca 2,5 timmar om den är ansluten till en nätadapter, eller 3,5 timmar eller mer om den är ansluten till en dator och/eller används under tiden den laddar.
- Batteriet räcker mellan 8 - 12 timmar beroende på om du är uppkopplad med Bluetooth.

- Om batteriet är helt urladdat kan du inte starta enheten direkt när du kopplat in en nätadapter. Koppla då in displayen till laddaren. Efter en stund kommer en förloppsindikator att visas på displayen. Vänta tills fem celler fyllts på från vänster, sedan kan du starta enheten.

1.7. Genvägar, kortkommandon och menyelement

Det finns två typer av kommandon i VarioUltra. Kortkommandon och genvägar. Kortkommandon är oftast generella och använder den vänstra mellanslagstangenten tillsammans med en punkt tangent. Genvägar fungerar endast i menyerna och då trycker du en specifik bokstav.

1.7.1. Mer om kortkommandon

Kortkommandon använder sig av den vänstra tumtangenten (B9) tillsammans med någon eller några punkt tangenter. Då brukar även punkt 7 eller 8 (eller båda två) användas. Det kan verka knepigt att trycka så många tangenter samtidigt, speciellt om du är van vid 6-punkters ackord, men fördelen är att det finns ett kommandon för alla funktioner i VarioUltra.

Kommandon skrivs på två olika sätt. Om du ska trycka vänster mellanslag (B9) och B2 och B3 samtidigt skrivs detta som B9+B2B3. Om kommandot innehåller ett tecken eller en bokstav skrivs detta som c+B9B8, då detta kommando är globalt kommando för att kopiera. Dessa kommandon visas även efter menyalternativen.

Om du exempelvis står på menyalternativet (ME) Ordbehandlare står det även o+B7B8B9.

1.7.2. Mer om genvägar

En genväg är en bokstav eller ett tecken du kan trycka när du står i en meny. Du kan till exempel trycka på bokstaven O för att hoppa till Ordbehandlaren, eller Y för att hoppa till kalkylatorn. I början av raden står ett prefix, i menyer står det "ME" för att tala om att du står i en meny. Sedan står genvägen och efter det står själva alternativet. Sist står kortkommandot för menyalternativet. Detta går att ändra under Inställningarna.

OBS! Genvägarna fungerar endast när du befinner dig i menyn.

1.7.3. Mer om menyelement

Punktelement är de som dyker upp på punktdisplayen när du är i anteckningsläget. Exempel på dessa är ME, LI, KR och KN. Du kan hitta mer information om detta i kapitel 10.3. Punktdisplay.

Här är en snabbgenomgång på en del element och vad de betyder:

- ME: Indikerar att du står på ett menyalternativ. Menyerna är organiserade vertikalt, så du går mellan alternativen med Styrpinne upp eller ner. Tryck på Styrpinnen eller på den vänstra tumtangenta (B9) för att bekräfta. Du kan även trycka på alternativets genvägsbokstav, detta väljer det aktuella alternativet, så du behöver inte bekräfta detta.
- KN: Talar om att du står på en knapp, t.ex. OK, Avbryt, Ja eller Nej. Dessa knappar brukar dyka upp i meddelanden. Du bekräftar valet genom att antingen trycka på Styrpinnen, trycka på en av Cursor routingknapparna ovanför ordet på knappen eller trycka på vänster tumtangenta (B9).
- KR: Betyder Kryssruta. Du kan markera denna antingen genom att trycka på en Cursor routing-knapp ovanför kryssrutan, trycka Styrpinne höger eller trycka höger tumtangenta (B0).
- RD: Står för att du är på ett skrivfält. Här kan du mata in text. Dessa rutor kommer du stöta på när värden behöver matas in.

1.8. Bekräfta dialogrutor

Lite överallt i VarioUltras anteckningsläge kommer du behöva bekräfta vissa dialogrutor. Exempel på detta är om du behöver svara på en dialogruta med OK. Eller om du behöver svara Ja eller Nej på en fråga. Dessa kommer att visas på punktdisplayen, eller så kan du behöva gå uppåt eller neråt med Styrpinnen för att läsa innehållet och gå mellan alternativen. När du hittat knappen trycker du antingen på B9, en av Cursor routing-knapparna ovanför ordet eller på Styrpinnen.

1.9. Hjälp och direkthjälp

Det finns två sätt att få hjälp i en VarioUltra:

För att få generell hjälp eller hitta denna manual, tryck då h+B9B7B8. Detta öppnar en meny där du kan välja att öppna användarmanualen eller alternativet Om VarioUltra. Du kan då läsa informationen genom att trycka D2 eller D5 för att rulla framåt och bakåt. Använd Styrpinnen upp och ner för att gå rad upp eller ner. Gå ner till OK och bekräfta där för att stänga dialogrutan. Du kan också trycka B9B2B6. En dialogruta visas då med hjälp för det objektet du står på.

2. Punktdisplayläget

2.1. Introduktion till punktdisplayläget

VarioUltra kan kopplas till totalt fem olika enheter samtidigt. En USB-ansluten enhet och fyra Blåtandsanslutna enheter. Du kan växla mellan enheterna genom att hålla Systemknapp 2 (S2) nedtryckt och samtidigt trycka på den knapp som är associerad med den aktuella enheten. Detta kommer då att visa information från den valda enheten. Nytt i version 1.4 är att detta kommando väcker den anslutna Android- eller iOS-enheten om den är låst och inom räckhåll. Exempel:

- S2 + B1 växlar till USB.
- S2 + B4 växlar till Blåtandskanal 1.
- S2 + B5 växlar till Blåtandskanal 2.
- S2 + B6 växlar till Blåtandskanal 3.
- S2 + B8 växlar till Blåtandskanal 4.

De kommande kapitlen förklarar hur man ansluter en VarioUltra till en annan enhet - både med Blåtand och USB.

2.2. Använda VarioUltra som en USB-enhet

VarioUltra är en väldigt smart enhet. De flesta punktdisplayer tillåter dig att endast ansluta till en enhet via USB och Bluetooth åt gången. VarioUltra låter dig istället ansluta till upp till fyra enheter samtidigt via Bluetooth och en femte via USB. VarioUltra var den första displayen i världen som hade denna funktion. Du kan totalt använda fem enheter samtidigt med VarioUltra. En enhet ansluts via USB och fyra ansluts via Bluetooth. Du kan sedan växla mellan dessa med hjälp av ett kortkommando. Håll nere S2 och tryck samtidigt på en av B-knapparna som motsvarar den kanal du vill växla till.

Kommandona är som följer:

- S2 + B1: Växla till USB
- S2 + B4: Växla till Blåtandskanal 1 (BT1).
- S2 + B5: Växla till Blåtandskanal 2 (BT2)
- S2 + B6: Växla till Blåtandskanal 3 (BT3)
- S2 + B8: Växla till Blåtandskanal 4 (BT4)

Kom ihåg att släppa alla knapparna när du byter mellan de olika kanalerna. Om du växlar till en kanal och sedan växlar till en annan utan att släppa S2 först, kommer ingenting att hända.

De nästkommande kapitlen kommer att gå igenom hur man ansluter till andra enheter med USB och Bluetooth.

2.2.1. Använda VarioUltra via USB till JAWS

En uppdaterad drivrutin för JAWS finns tillgänglig. Den kan du hitta på lite olika ställen, bland annat från BAUM USA. En nedladdningslänk hittar du här:

https://www.dropbox.com/s/ecbwietdhaytmz3/BaumJfwUni_15.52.exe?dl=0.

Du kan också besöka <http://www.baumusa.com/support/jaws-drivers.html> för att hitta denna och tidigare drivrutiner för JAWS. Om du inte installerar denna drivrutin kommer du inte att hitta VarioUltra som en stödd enhet bland upptäckbara enheter i JAWS.

För att ansluta displayen till JAWS gör du som följer:

- Installera JAWS-drivrutinen för VarioUltra.
- Anslut VarioUltra via USB-kabeln till datorn.
- Slå på VarioUltra om du inte redan gjort det. Datorn kommer nu att hitta VarioUltra.

- Gå in i JAWS-menyn, välj Verktyg och sedan Tal- och punkthanteraren. Tryck på Tab tills du hittar knappen Lägg till.
- Tryck pil ner tills du hittar alternativet Punktdisplay och tryck Enter.
- Leta rätt på alternativet BAUM VarioUltra 20, BAUM VarioUltra 40 eller BAUM Universal Display i listan och tryck mellanslag.
- Tryck Enter så att du kommer till nästa steg.
- Kontrollera att USB är valt som utmatningsport. Om du valt att lägga till fler USB-enheter kommer du att bli tillfrågad en gång för varje display.
- I nästa steg väljer vi vilken punktdisplay vi vill ha som standard. Vi väljer VarioUltra 40 i detta exempel. Välj sedan knappen Slutför.
- Starta om JAWS om du blir ombedd till detta. VarioUltra kommer då att starta direkt.

2.2.2. VarioUltra och Mac OS X via USB

När denna manual skrevs (1 juli 2016) stöds endast VarioUltra via Bluetooth i Mac OS. Men i den senaste betaversionen av Mac OS X, som kommer heta Sierra, finns äntligen stöd för VarioUltra via USB. Vi har testat detta och det kommer en förbättring i denna version.

Om du redan kör Mac OS X Sierra på din dator och endast har en punktdisplay ansluten startar du VoiceOver och kopplar sedan in din VarioUltra till datorn med USB-kabeln. Displayen ansluts då och börjar visa information från datorn. Det är allt du behöver göra.

Om du har flera displayer anslutna går du till Systemegenskaper -> Tillgänglighet -> VoiceOver och välj alternativet Punktskrift i listan. Kontrollera att VarioUltra är satt som standardpunktdisplay. Nu ska det fungera.

Summering: Om du kör Mac OS X El Capitan eller tidigare stöds endast VarioUltra som en Bluetooth-enhet. När Mac OS X Sierra släpps officiellt stöds VarioUltra även via USB.

2.2.3. Använda VarioUltra med Window-Eyes via USB

USB-anslutning med Window-Eyes stöds, men du måste ställa in emuleringsläget för Bluetooth till VarioConnect först.

Först måste du ladda ner och installera drivrutinerna för VarioUltra för Window-Eyes. Det gör du från följande länk:

<https://www.dropbox.com/s/dxyb1sfrtbnmgbp/BrailleSrvWe.exe?dl=0>.

Spara ner filen och installera den. Sedan gör du såhär:

1. Anslut VarioUltra via USB-kabeln till datorn.

2. Gå in i menyn Enheter -> Punktdisplay och välj sedan VarioUltra i listan.
3. Välj USB i listan.

Anslutning via Bluetooth:

1. Sätt emuleringen till VarioConnect och para ihop displayen med datorn via Bluetooth.
2. Öppna hanteraren för Bluetooth i din dator. Du kommer nu att se VarioConnect i listan över ihopparade enheter.
3. Tabba eller pila ner till VarioConnect och öppna Egenskaper. Kontrollera så att en av de fyra kanalerna är anslutna och stäng sedan rutan.
4. Öppna egenskaperna igen. Kolla vilken utmatningsport som används för VarioConnect och notera portnumret.
5. I WindowEyes, gå till Enheter -> Punktskrift och välj VarioConnect 24/34/40 i listan.
6. Ange portnumret för VarioConnect som du hittat i steg 4 ovan.
7. Välj knappen Aktivera och bekräfta sedan meddelandet.

2.2.4. Använda VarioUltra med NVDA via USB

NVDA implementerade stöd för VarioUltra via Bluetooth i version 2015.4 och via USB i version 2016.1. I dessa versioner behövs ingen konfiguration av serieportar, utan detta sker automatiskt.

1. I NVDA-menyn, välj Inställningar -> Punkt.
2. I listan Punktdisplay, välj BAUM/Humanware/APH Braille Displays och tryck sedan enter.

2.2.5. Använda VarioUltra med Dolphin SuperNova/ScreenReader via USB

Dolphin introducerade stöd för VarioUltra i mars 2016 och du måste ha version 15.05 eller nyare av SuperNova Förstoring och Skärmläsning eller ScreenReader.

När SuperNova eller ScreenReader körs ansluter du USB-kabeln till datorn. Displayen kommer då att detekteras automatiskt. Det är allt du behöver göra.

2.3. Använda VarioUltra som en Bluetooth-enhet

VarioUltra fungerar med en mängd olika enheter. De enheter som stöds fullt ut är följande:

- De flesta Windows-datorer med Bluetooth
- Mac OS X Yosemite, El Capitan och Sierra som snart släpps
- iPhone och iPad med iOS version 8.3 eller senare

Om du använder en äldre enhet eller om du använder Android måste du använda ett annat emuleringsläge, vilket gör att VarioUltra uppträder som en äldre punktdisplay.

Det finns tre olika emuleringslägen:

- VarioUltra: Standardläget. Används vid anslutning till en Windows-dator som kör JAWS, Cobra och NVDA. Mac OS X Yosemite, El Capitan och Sierra som snart kommer släppas. iOS version 8.3 och framåt.
- VarioConnect: Används när du ska ansluta till en Android-enhet.
- Pronto: Används för att ansluta till en IOS-enhet som kör version 7 eller 8, eller en Windows-dator som kör NVDA eller Window-Eyes.

Du kan endast använda samma emulering på alla kanaler. Det innebär att om du ansluter till en dator med VarioUltra-emulering kan du inte ansluta till en annan enhet på en annan kanal med Pronto- eller VarioConnect-emulering. För att byta emulering gör du såhär:

1. Försäkra dig om att enheten är i anteckningsläget.
2. I huvudmenyn väljer du Inställningar. Du kan antingen trycka bokstaven S eller bläddra med knapparna D1 eller D3, alternativt använda styrcippen.
3. När du står på alternativet Inställningar trycker du antingen på vänster tummtangent (B9) eller tar Styrcippe pil höger.
4. Nu hamnar du på det första alternativet i Inställningsmenyn som är Ljud och vibration. Gå upp en rad med D1 eller Styrcippe uppåt så hamnar du på Punktdisplayemulering.
5. Välj alternativet genom att antingen trycka på vänster tummtangent (B9), en routing tangent ovanför ordet Punktdisplayemulering, alternativt trycka på styrcippen.
6. Emuleringsdialogen innehåller en horisontell lista med tre emuleringslägen: VarioUltra (standard), VarioConnect eller Pronto. Gå höger eller vänster för att ändra i listan.
7. Tryck på B9 för att bekräfta valet och stänga dialogrutan. VarioUltra går nu tillbaka till Inställningsmenyn där du tidigare befann dig.
8. För att stänga inställningsmenyn trycker du Styrcippe vänster eller håller S3 nedtryckt.

Nytt i VarioUltra 1.33 är att du nu kan para ihop enheterna från båda sidorna. Tidigare var du tvungen att ansluta till andra enheter från displayen, nu kan du även göra detta från telefonen. Detta är endast möjligt med VarioUltra-

emulering. Om du använder en äldre enhet eller en Android-enhet måste ihopparningen alltid göras från displayen.

2.3.1. Anslut till en iOS- eller Android-enhet när den redan är ihopparad och väck den från viloläge

Det finns några saker att tänka på när du ska ansluta till VarioUltra när den är sedan tidigare ihopparad. Om din iPhone är på och VarioUltra är avstängd, kommer de inte att hittas när du slår på VarioUltra. Om båda enheterna är på och Bluetooth är avstängt på din iPhone kommer inte heller detta att fungera. Om du snabbt och smidigt vill ansluta enheterna gör du som följer:

1. Starta VarioUltra och se till att Bluetooth är påslaget. Detta gör du enkelt genom att välja en av de fyra Bluetooth-kanalerna med hjälp av S2 + B4, B5, B6 eller B8.
2. Slå nu på din andra enhet. Ihopkopplingen kommer nu att ske nästan direkt.

Speciella instruktioner för iPhone och iPad och Voice-over-användare:

1. Se till att VarioUltra är påslaget med Bluetooth aktiverat.
2. Kontrollera att din iPhone eller iPad är påslagen och att skärmen är låst.
3. Lås upp din iOS-enhet. Nu kommer Voice Over att söka efter ihopparade enheter och detta bör ta mindre än fem sekunder.

När en anslutning upprättas kommer VarioUltra att vibrera. En vibration innebär att en anslutning skett på kanal 1, två vibrationer innebär att en anslutning skett på kanal två osv.

En nyhet i VarioUltra version 1.4 är möjligheten att väcka en Android- eller iOS-enhet om den skulle vara låst. I Punktdisplayläget trycker du kommandot för att växla till aktuell Blåtandskanal (S2+B4, S2+B5, S2+B6 eller S2+B8). Vänta sedan ca 10 sekunder.

Detta måste uppfyllas för att det ska vara möjligt att väcka en enhet från VarioUltra:

- Anslutningen måste initieras från telefonen eller surfplattan, vilket är en alternativ anslutningsmetod från och med VarioUltra version 1.33.
- Det aktiva punktdisplayläget måste vara VarioUltra. (Inställningar -> Punktdisplayläge).

- Den anslutna enheten måste stå i låst läge.
- Den anslutna enheten måste vara kopplad till en Blåtandskanal.
- Den anslutna enheten måste vara inom räckhåll.

2.3.2. Para ihop VarioUltra med en Windowsdator

Beroende på datortillverkare och/eller versionen av Windows som körs. Dessa instruktioner baseras på vår upplevelse på en Windows 7-dator från Dell.

1. Se till att Blåtand är påslaget på datorn. Se även till att andra enheter kan se datorn via Blåtand. På vår Dell-dator finner vi detta under Kontrollpanelen -> Enheter och skrivare -> Ändra inställningar för Blåtand.
2. Från huvudmenyn i anteckningsläget på VarioUltra, gå till Inställningar -> Bluetooth. Se till att kryssrutan Blåtand på / av är kryssad. Om inte, tryck styrepinnen till höger eller B9.
3. Gå ner till knappen Sök och välj den. Ett meddelande visas som meddelar dig om att enheter söks upp.
4. När sökningen är klar hamnar du i en horisontell lista. Gå höger eller vänster för att leta rätt på din Windows-dator.
5. När du hittat datorn går du ner en rad och väljer knappen Anslut.
6. Ett meddelande visas på datorn om att en enhet ansluts. Du behöver då klicka på detta med musen, alternativt vänsterklicka på meddelandet med din skärmläsare.
7. En dialogruta med en textruta visas. Skriv 1111 i textrutan och tabba till knappen Nästa och tryck sedan enter. Efter en liten stund visas ett meddelande på datorn att enheten (VarioUltra) har anslutits till din dator.
8. På VarioUltra visas nu ett meddelande om att din PC har anslutits.
9. Gå ner en rad med styrepinnen och välj OK.
10. Du kan nu växla till Punktdisplayläget och välja den Blåtandskanal som används för din PC.

2.3.3. COM-port för Bluetooth som används vid anslutning till t.ex JAWS

Om du ska använda din punktdisplay tillsammans med en skärmläsare, t.ex JAWS, måste du veta vilket portnummer som används. Gå till Inställningar -> Enheter -> Blåtand. Leta rätt på knappen Fler Blåtandsinställningar och välj den. Nu får du fram en dialogruta med tre flikar. Inställningar, COM-portar och Maskinvara. Välj fliken COM-portar. Här ser du en lista med åtta COM-portar,

fyra inkommande och fyra utgående. Notera de utgående portarna, då du kommer använda en av dessa när du ska konfigurera punktdisplayen i JAWS. Nedan följer instruktioner på hur du aktiverar punktdisplayen i JAWS:

2.3.4. VarioUltra och JAWS (Bluetooth)

En uppdaterad drivrutin för JAWS finns tillgänglig. Den kan du hitta på lite olika ställen, bland annat från BAUM USA. En nedladdningslänk hittar du här: https://www.dropbox.com/s/ecbwietdhaytmz3/BaumJfwUni_15.52.exe?dl=0. Du kan också besöka <http://www.baumusa.com/support/jaws-drivers.html> för att hitta denna och tidigare drivrutiner för JAWS. Om du inte installerar denna drivrutin kommer du inte att hitta VarioUltra som en stödd enhet bland upptäckbara enheter i JAWS.

För att ansluta displayen till JAWS gör du som följer:

- Installera JAWS-drivrutinen för VarioUltra.
- Slå på VarioUltra om du inte redan gjort det. Datorn kommer nu att hitta VarioUltra.
- Gå in i JAWS-menyn, välj Verktyg och sedan Tal- och punkthanteraren. Tryck på Tab tills du hittar knappen Lägg till.
- Tryck pil ner tills du hittar alternativet Punktdisplay och tryck enter.
- Leta rätt på alternativet BAUM VarioUltra 20 eller BAUM VarioUltra 40 i listan och tryck mellanslag.
- Tryck Enter så att du kommer till nästa steg.
- I rutan för Port väljer du den COM-port som du tidigare noterat som Utgående pårt för VarioUltra.
- Om du har valt att lägga till fler punktdisplayer kommer du att bli tillfrågad en gång för varje display.
- I nästa steg väljer vi vilken punktdisplay vi vill ha som standard. Vi väljer VarioUltra 40 i detta exempel. Välj sedan knappen Slutför.
- Starta om JAWS om du blir ombedd till detta. VarioUltra kommer då att starta direkt.

2.3.5. Para ihop med en IOS-enhet

I detta exempel använder vi en iPhone 6 med IOS Version 9.3.2.

Om du använder en iOS-enhet med version 7 till 8.2 måste du använda VarioConnect- eller Pronto-emulering. Från iOS version 8.3 och framåt fungerar standardinställningen, dvs VarioUltra-emulering.

Nytt i VarioUltra version 1.33 är möjligheten att para ihop VarioUltra från IOS-enheten. Gör såhär:

1. Slå på VarioUltra och aktivera Bluetooth.
2. På din IOS-enhet går du till Inställningar -> Allmänt -> Hjälpmedel -> Voice Over -> Punktskrift.
3. Svep höger till du hittar BAUM VarioUltra och dubbelklicka på den. När du blir tillfrågad om PIN-kod anger du 1111 och väljer alternativet Parkoppla.
4. VarioUltra kommer nu att be om en PIN-kod. gå ner en rad till textfältet och ange koden "1111" i rutan och tryck sedan B9 för att acceptera. Om du kör version 1.4 av VarioUltra-programvaran är koden redan ifylld och du behöver bara trycka B9 för att acceptera parkopplingen.

Nu är du klar och kan växla till Displayläget och börja använda displayen tillsammans med IOS-enheten.

Se Appendix-sektionen för mer information om kommandon som fungerar i IOS.

2.3.6. 2.3.6. Para ihop VarioUltra med IOS (Gamla sättet)

Om du föredrar det gamla sättet, eller har en äldre IOS-enhet gör du såhär:

1. På din IOS-enhet går du till Inställningar -> Bluetooth och aktiverar detta om det inte redan är aktiverat.
2. På VarioUltra väljer du anteckningsläget genom att flytta switchen så att den står i läget från dig.
  - a. Om du har en IOS 7-enhet måste du välja emuleringsläget Pronto eller VarioConnect.
  - b. Om du har en IOS 8-enhet kan det finnas drivrutiner för VarioUltra. Apple har bekräftat att de håller på att göra en drivrutin för VarioUltra.
    - a. Ansluter du en VarioUltra 20 ska du kolla efter BAUM Pronto 18.
    - b. Ansluter du till en VarioUltra 40 ska du kolla efter BAUM VarioConnect. 40.
      - a. När du trycker kommandot för att byta kanal visas bokstäverna BT på displayen, följt av numret på kanalen. Om en enhet är ansluten till den kanalen som valts visas även namnet på enheten.
4. Välj Inställningar genom att gå med Styrpinne upp eller ner. Välj genom att trycka på B9 eller Styrpinne höger.
5. Gå ner till Bluetooth och tryck B9.
6. Nu visas alternativet Bluetooth På / Av, vilket slår på eller stänger av Bluetooth. Bluetooth är avstängt som standard när enheten startas, startas om eller efter en systemuppdatering.

7. Om kryssrutan är ommarkerad innebär det att Bluetooth är avstängt. Kryssa i rutan genom att trycka på en Cursor Routing-tangent ovanför ordet På eller genom att trycka Styrpinnen åt höger.
8. Meddelandet "Vänta medan Bluetooth aktiveras..." visas på displayen. När meddelandet försvinner flyttar du dig neråt eller uppåt med Styrpinnen tills du hittar knappen Sök. Tryck på den med B9.
9. Du får nu meddelande om att vänta medan en sökning görs. När sökningen är klar hamnar du på en lista med funna enheter. Ha dock i åtanke att om du har flera enheter i närheten så är det kanske inte den första som du ska para ihop enheten med. Flytta dig därför till höger för att leta rätt på korrekt enhet.
10. När du hittat den enhet du vill para ihop med går du ner med Styrpinnen tills du hittar knappen Anslut. Tryck på en Routingtangent ovanför ordet Anslut, alternativt B9. Du får nu ett meddelande om att enheten ansluts mot den andra Bluetooth-enheten.
11. Gå nu tillbaka till din IOS-enhet. Om ihopparningen går som planerat ska en dialogruta dyka upp som frågar efter PIN-koden till VarioUltra. Kodet är 111. Ange koden och välj knappen Parkoppla.
12. Om ihopparningen lyckats kommer VarioUltra att visa ett meddelande om att anslutningen lyckats.
13. Observera att din IOS-enhet kanske säger att enheten inte är ansluten. Anslut inte igen till enheten, gå istället till VoiceOver-inställningarna.
14. För att hitta till VoiceOver-inställningarna går du in under Allmänt och sedan Hjälpmiddel. Välj VoiceOver och sedan Punktskrift.
15. Under denna sektion finns en lista med funna punktdisplayer. Om du inte har någon annan display i närheten kommer endast BAUM-enheten att finnas i listan.
16. Peka på displayens namn i VoiceOver-inställningarna. En bock kommer då att dyka upp före namnet på displayen, vilket talar om att denna display är vald.
17. I steg 2 i denna instruktion växlade vi till displayens interna läge. Nu måste vi växla över till Punktdisplayläget. Detta görs med switchen på vänstersidan, flytta den mot fronten av displayen.
18. Nu behöver vi bara välja enheten i VarioUltra. Detta gör du enkelt genom att hålla ner S2 och tryck sedan B4, B5, B6 eller B8. Kanal 1, 2, 3 eller 4 respektive.

Grattis! Du har nu parat ihop din VarioUltra med din IOS-enhet. Om du vill ansluta ytterligare enheter repeterar du bara dessa steg.

2.3.7. Klistra in från klippbordet till en mobil enhet

Du kan kopiera ett textstycke från VarioUltra och sedan klistra in det till en mobil enhet, t.ex en iPhone eller en Android-enhet.

Hur fungerar då den här funktionen? När texten överförs kommer VarioUltra att simulera tangentryckningarna som krävs för att mata in den kopierade texten. I VarioUltra version 1.4 finns två metoder för detta. Den ena metoden simulerar tangentryckningar via punkttangentbordet och finns även med i VarioUltra 1.33. Den andra metoden, som är ny för version 1.4, är HID-tangentsimulering. Båda varianterna kan användas sida-vid-sida. HID-tangentsimuleringen kräver att man ställer in rätt språk och vilken enhet man har ansluten. Det görs i menyn Inställningar -> Punktdisplayläge -> Egenskaper för HID-tangentsimulering.

2.3.7.1. Överföra text med simulering av punkttangentbordet

Här följer några snabbinstruktioner:

- I Ordbehandlaren, markera den text du vill kopiera.
- För det här exemplet kan du markera aktuell mening med B9+B3B6.
- Markeringen kommer nu att visas med hjälp av punkt 8. Om du vill ta bort markeringen trycker du antingen D4 eller B9B7B8.
- Kopiera texten med c+B9B8 eller klipp ut den med x+b9b8.
- Växla till Punktdisplayläget och till den kanal där enheten är ansluten , t.ex en iPhone.
- Ställ dig i ett textfält och tryck S2+D1 för att klistra in texten. Använd S2+D2 för att avbryta inklistringen. ▀ Om du använder förkortad punktskrift i VarioUltra måste även detta vara inställt på den anslutna enheten. Annars kommer den inklistrade texten att bli felaktig.
- Samma punkttabell måste vara inställd i VarioUltra och i den anslutna enheten. Om du använder en svensk tabell i VarioUltra så måste även den svenska tabellen vara inställd i den anslutna enheten. Annars kommer å, ä och ö, samt andra tecken att bli felaktiga.
- Att överföra text tar en del tid. När BAUM USA testade att kopiera 5000 tecken tog detta ca 7 minuter.
- Efter en stunds kopierande har all text redan överförts till telefonen. Det går då inte att avbryta överföringen och allt du då kan göra är att vänta.
- Om du kopierar mer än 10000 tecken så kommer endast de 10000 första tecken att klistras in. Resten klipps bort.

2.3.7.2. Överföra text med HID-tangentsimulering

Gör såhär:

- I Ordbehandlaren, markera den text du vill kopiera.
- För det här exemplet kan du markera aktuell mening med B9+B3B6.
- Markeringen kommer nu att visas med hjälp av punkt 8. Om du vill ta bort markeringen trycker du antingen D4 eller B9B7B8.
- Kopiera texten med c+B9B8 eller klipp ut den med x+b9b8.
- Växla till Punktdisplayläget och till den kanal där enheten är ansluten, t.ex en iPhone.
- Ställ dig i ett textfält och tryck S2+D4 för att klistra in texten. Använd S2+D5 för att avbryta inklistringen.
- För att detta ska fungera måste initieringen ha skett från telefonen när telefonen och VarioUltra parkopplades. Om initieringen skett från VarioUltra måste du plocka bort parkopplingarna från både displayen och telefonen och para om dem båda från telefonen.
- Punktdisplayläget måste vara inställt på VarioUltra för att det ska fungera.
- Om du kör en Android-enhet måste BRLTTY installeras. (Android 5.1 eller högre)
- Under Inställningar -> Punktdisplayläge -> Egenskaper för HID-tangentsimulering måste du ställa in en HID-tabell för det språk och den enhet som används. T.ex Apple-SV.u2h eller Android-SV.u2h.
- Punkttabellerna på VarioUltra och den anslutna enheten måste vara detsamma. Om du exempelvis skriver förkortad punktskrift på VarioUltra så måste även förkortad punktskrift vara inställt i den anslutna enheten.
- Även språket måste vara detsamma. Om du kopierar svensk text måste punkttabellen vara inställd på svenska i både telefon och VarioUltra. Annars kan å, ä och ö, samt andra specialtecken, visas felaktigt.

Att överföra text tar en del tid. Att överföra 5000 tecken kan ta mellan 4 och 7 minuter beroende på vilken enhet som är ansluten.

S2+B5 avslutar en överföring, men efter en tid har all text lämnat VarioUltra och då går det inte att avbryta överföringen. Allt du kan göra då är att vänta på att allt överförts.

Du kan som max överföra 10000 tecken. Om du kopierar mer än 10000 tecken kommer endast de första 10000 tecknen att överföras, resten klipps bort.

2.3.8. Använda VarioUltra tillsammans med Mac OS X

I detta kapitel använder vi en VarioUltra 40 med version 1.33 av programvaran och en MacBook Pro med Mac OS X Sierra.

Nytt i VarioUltra version 1.33 är att du nu kan initiera ihopparringen från Mac OS. Sådär gör du för att koppla ihop VarioUltra med en Mac OS-dator: Slå på VarioUltra och gå till Inställningar -> Bluetooth. Om Bluetooth är avstängt slår du på detta. Stäng inte inställningarna för Bluetooth. På din Mac-dator går du till Systeminställningar -> Tillgänglighet -> Voice Over -> Punktskrift. Tryck på plus-knappen för att lägga till en ny display. Din dator börjar nu söka efter enheter i närheten.

- När datorn sökt klart väljer du VarioUltra i listan. Det dyker upp en knapp bredvid VarioUltra som du väljer för att ange PIN-koden. Koden är 1111. När du ombeds ange koden gör du det.
- VarioUltra kommer nu att be dig ange PIN-koden 1111. Gör detta genom att trycka B2 fyra gånger. Avsluta med B9.

Nu är du klar och kan växla över till Displayläget.

2.3.9. Para ihop VarioUltra med Mac OS X

Om din VarioUltra inte är uppdaterad ännu, eller om du har en äldre Mac OS-version än Sierra, gör du sådär för att para ihop dessa två enheter.

Gör sådär för att para ihop VarioUltra med Mac OS X Yosemite. Observera att VarioUltra är inte kompatibel med äldre versioner av Mac OS X.

1. På din Mac, gå till Systeminställningar -> Bluetooth. Välj att aktivera Bluetooth om det inte redan är gjort.
2. På VarioUltra, välj anteckningsläget genom att flytta switchen för detta bort ifrån dig.
3. Observera följande gällande emulering: a. VarioUltra stödjer Mac OS X Yosemite. Du bör då välja VarioUltra-emulering. För mer information om hur du ändrar detta, se kapitel 2.4.
4. I huvudmenyn i VarioUltra väljer du Inställningar genom att bläddra med Styrpinnen. Välj genom att trycka B9. Du kan även använda genvägen S.
5. Bläddra uppåt eller neråt med Styrpinnen tills du hittar Bluetooth. Välj med B9 Du kan även trycka genvägen B.
6. Nu visas alternativet Bluetooth På /Av tillsammans med en kryssruta till vänster på displayen. Bluetooth är avstängt som standard, efter en omstart eller efter en uppdatering.

7. Om kryssrutan i cell 6 är tom betyder det att Bluetooth är avstängt. Markera kryssrutan antingen genom att trycka på Cursor routing-knappen i cell 6, ovanför ordet På eller genom att trycka Styrpinne höger.
8. Ett meddelande som säger att Bluetooth aktiveras visas nu på displayen. Det försvinner när det är klart. När meddelandet försvunnit går du uppåt eller neråt tills du hittar knappen Sök. Tryck på B9.
9. Ett meddelande om att en sökning pågår visas. När meddelandet försvinner kommer du hitta en lista med funna enheter. Ha dock i åtanke att om du har fler enheter i närheten så kanske din dator inte dyker upp som första valet i listan. Gå då höger med Styrpinnen för att leta i den horisontella listan över funna enheter.
10. När du hittat din dator i listan går du neråt med Styrpinnen tills du hittar knappen Anslut. Tryck B9 eller en routing-tangent ovanför ordet Anslut. Ett meddelande dyker nu upp som talar om att VarioUltra försöker ansluta till din dator.
11. Gå nu över till din Mac. Om ihoppningen fungerar ska du få upp en dialogruta som frågar efter ett lösenord. Ange då 1111 och tryck på Parkoppla.
12. VarioUltra kommer nu visa ett meddelande om att ihoppningen lyckats.
13. Gå nu till Systeminställningar -> Tillgänglighet och sedan Öppna VoiceOver-inställningar.
14. Välj Punktskrift i diaogrutan genom att flytta markören ner tills du hör VoiceOver säga "Punktskrift". Du kan även trycka genväg B.
15. I Punktskriftsinställningarna, växla från fliken Layout till fliken Punktskrift. För att göra detta trycker du på Tab tills du hör "Layout". Tryck sedan Pil höger tills du hör "Punktskrift". Tryck sedan mellanslag.
16. Tryck på Tab en gång för att hitta tabellen med punktdisplayer. Tryck tab en gång till för att hitta knappen Lägg till. Tryck Mellanslag.
17. Nu söker datorn efter parade enheter. När du hör att nya rader lagts till använder du CTRL + Alt + Shift + Pil ner för att gå ner i listan. När du hittar BAUM VarioUltra väljer du knappen Välj.
18. I steg 2 satte vi VarioUltra i anteckningsläget. Nu måste vi växla till Punktdisplayläget. Detta görs med switchen på vänstersidan, flytta den mot dig.
19. Nu behöver vi bara välja din Mac i punktdisplayen. Detta görs genom att hålla S2 nedtryckt samtidigt som du trycker på D4, D5, D6 eller D8 för att välja Bluetooth-kanal 1, 2, 3 eller 4. a. När du väljer en kanal kommer VarioUltra att visa bokstäverna BT, följt av numret på den kanal som valts. Om en enhet finns ansluten till kanalen visas även namnet på den anslutna enheten,

20. När du hittar den rätta kanalen är det färdigt. Ha det så roligt!

2.3.10. Para ihop VarioUltra med en Android-enhet

Detta kräver att du först laddat ner, installerat och aktiverat BrailleBack. För mer information om hur du gör detta kan du kolla in <https://support.google.com/accessibility/android/>. Du behöver också ha TalkBack påslaget.

1. På VarioUltra, kontrollera att följande är gjort:
  - a. Enheten är ställd i anteckningsläget. Detta gör du med switchen på vänsterkanten, se till att den är ställd ifrån dig.
  - b. Emuleringen är ställd till VarioConnect. För mer information om hur du ställer in detta, se avsnittet om Punktdisplayemulering.
2. På Android-enheten, gå till Inställningar -> Bluetooth. Markera kryssrutan under Min enhet är markerad. Detta gör att enheten blir upptäckbar för VarioUltra och andra enheter. Denna inställning är aktiv i två minuter.
3. På VarioUltra, gå till Inställningar -> Bluetooth. Välj med hjälp av vänster tumtangenta (B9), genom att trycka i mitten av Styrpinnen eller på en av Routingtangenterna ovanför ordet.
4. Nu visas alternativet Bluetooth På /Av tillsammans med en kryssruta till vänster på displayen. Bluetooth är avstängt som standard, efter en omstart eller efter en uppdatering.
5. Om kryssrutan i cell 6 är tom betyder det att Bluetooth är avstängt. Markera kryssrutan antingen genom att trycka på Cursor routing-knappen i cell 6, ovanför ordet På eller genom att trycka Styrpinne höger.
6. Ett meddelande som säger att Bluetooth aktiveras visas nu på displayen. Det försvinner när det är klart. När meddelandet försvunnit går du uppåt eller neråt tills du hittar knappen Sök. Tryck på B9.
7. Ett meddelande om att en sökning pågår visas. När meddelandet försvinner kommer du hitta en lista med funna enheter. Ha dock i åtanke att om du har fler enheter i närheten så kanske din dator inte dyker upp som första valet i listan. Gå då höger med Styrpinnen för att leta i den horisontella listan över funna enheter.

8. När du hittat din Androidenhet i listan går du neråt med Styrpinnen tills du hittar knappen Anslut. Tryck B9 eller en routing-tangent ovanför ordet Anslut. Ett meddelande dyker nu upp som talar om att enheten anslutits.

9. Gå nu över till din Android-enhet. Ett meddelande om att ange en PIN-kod kommer nu att visas om ihopparningen lyckats. Ange koden 1111 och tryck sedan på OK.

10. Om allt lyckats kommer VarioUltra att visa ett meddelande om att ihopparningen lyckats.

11. Växla nu tillbaks till Punktdisplayläget. Detta gör du genom att flytta switchen på högersidan mot dig.

12. Nu behöver vi bara välja din Android-enhet i punktdisplayen. Detta görs genom att hålla S2 nedtryckt samtidigt som du trycker på D4, D5, D6 eller D8 för att välja Bluetooth-kanal 1, 2, 3 eller 4. a. När du väljer en kanal kommer VarioUltra att visa bokstäverna BT, följt av numret på den kanal som valts. Om en enhet finns ansluten till kanalen visas även namnet på den anslutna enheten,

13. När du hittar den rätta kanalen är det färdigt. Ha det så kul!

Om du vill använda VarioUltra-emuleringen kan du göra på följande sätt:

1. På Android-enheten, stäng av BrailleBack i inställningarna för BrailleBack.
2. Ändra punktdisplayemuleringen på VarioUltra till VarioUltra.
3. Slå på BrailleBack igen.

Nu kommer BrailleBack återansluta till VarioUltra. Och bäst av allt, nu är displayen formaterad som en 20-teckensdisplay istället för en 24.

Tack till användaren Scott McCormack som bidrog med detta test.

Ett annat alternativ är att installera BRLTTY (Kräver Android 5.1 eller senare).

Med BRLTTY kan VarioUltra-emuleringen användas och du kan då använda alla funktioner, såsom HID-tangentsimuleringen och väckning från VarioUltra.

Slutligen, om du vill använda punktangentbordet på VarioUltra trycker du en tangent på punktangentbordet och följer sedan instruktionerna på Android-enheten.

2.4. Växla mellan anslutna enheter

I detta exempel har vi anslutit en iPhone och en iPad till kanal 1 och 2, samt en dator via USB.

För att växla till iPhone på kanal 1, håll S2 nedtryckt och tryck sedan ett kort tryck på D4. För att växla till iPad på kanal 2 håller du ner S2 och trycker sedan

ett kort tryck på B5. För att växla till datorn via USB håller du ner S2 och trycker sedan på B1.

Om Bluetooth skulle vara avstängt kommer detta att slås på när du växlar till en av de fyra Blåtandskanalerna. Du får då ett meddelande om detta.

2.5. Knyta en enhet till en specifik Blåtandskanal

Med tidigare programvaror av VarioUltra (v1.2 och tidigare) lades Blåtandsenheterna till slumpmässigt bland Blåtandskanalerna. Men med de senare programvarorna (från version 1.3 och framåt, tillgänglig sent i juli 2015) kan du nu själv ange vilken enhet som ska vara kopplad till vilken kanal. När en enhet ansluts kommer den att hamna på den första tillgängliga kanalen. Det vill säga, om du anslutit en enhet för första gången kommer den att hamna på kanal 1. Den andra enheten som ansluts kommer att hamna på kanal 2 och så vidare. Om alla fyra kanaler har anslutna enheter och du lägger till en femte kommer den att anslutas till kanal 4.

Om en enhet får en kanal manuellt tilldelad betyder det att den är låst. Ansluts andra enheter kommer dessa inte att kunna använda den låsta enhetens kanal, även om den "låsta" enheten är fränkopplad. Om du anslutit en ny enhet som fått kanal 3 tilldelad, och du vill ange att enheten ska få kanal 1 följer du följande steg:

1. I Punktdisplayläget, tryck S2B6. Texten "M: BT3" visas.
2. Medan hjälpmeddelandet visas trycker du på B4. Då anges att enheten ska hamna på kanal 1.
  - Om en enhet redan är ansluten till kanal 1 kommer den enheten att hamna på kanal 3. Med andra ord, dessa enheter kommer då att byta plats.
  - Det är inte möjligt att ange en enhet till den kanal som den redan har.

2.6. Använda VarioUltra på Linux

Ett stort tack till användaren Scott McCormack som bidragit till detta kapitel. Det förutsätts att du är bekant med att arbeta i Linux och att du är van vid att använda kommandoraden.

Krav: Punktstöd i Linux använder en särskild applikation kallad BRLTTY. De flesta Linuxdistributioner har detta förinstallerat, men ofta har de en gammal version inkluderad. Stödet för VarioUltra kom först i version 5.3 vilket gör att du kanske får uppdatera detta.

För detta kapitel använder vi Ubuntu 14.04 där BRLTTY 5.2 är installerat. De flesta användare använder säkert en äldre version av BRLTTY.

För att kontrollera vilken version av BRLTTY som är installerad går du till en kommandorad och skriver följande:

```
Brltty -V
```

OBS! Notera att det är ett stort V.

Detta skriver ut vilken version av BRLTTY som körs. Om du får meddelandet *brlTTY: command not found* är inte BRLTTY installerat alls. Om du får det meddelandet kan du fortsätta till steget för installation.

Om du har en tidigare version av BRLTTY än version 5.3 måste du först ta bort den gamla versionen innan du installerar en ny. Detta görs med pakethanteraren som följer med din distribution. Om du använder en annan distribution än Debian kan det variera.

Debian/Ubuntu-användare gör såhär: Skriv:

```
Sudo apt-get remove brlTTY
```

Nu blir du ombedd att ange ditt lösenord och bekräfta att BRLTTY och dess komponenter tas bort. Tryck på enter eller tryck bokstaven Y för att fortsätta.

Nu måste vi ladda ner och installera den nya versionen av BRLTTY. Paketet kan laddas ner på <http://mielke.cc/brlTTY/download.html> (skrivet 27 april 2016). Du laddar ner paketet som en .tar.gz-fil.

Det går även att ladda ner filen direkt från kommandoraden om du har kommandot *wget* installerat, vilket de flesta distributioner har. Skriv följande:

```
wget http://mielke.cc/brlTTY/archive/brlTTY-5.3.1.tar.gz
```

Detta laddar ner den senaste versionen av BRLTTY, vilket är version 5.3.1. När allt är klart finns en fil med namnet *brlTTY-5.3.1.tar.gz* i den mapp du står i.

För att packa upp filen skriver du:

```
Tar -zxf brlTTY-5.3.1.tar.gz
```

Nu har du en mapp som heter *brlTTY-5.3.1*, gå in i den mappen.

Nu är det dags att kompilera och installera. Här är ett utdrag ur manualen för BRLTTY:

Compile and Install. This section comes directly from the BRLTTY manual:
<http://mielke.cc/brlTTY/doc/Manual-BRLTTY/English/BRLTTY-3.html#ss3.2>

Change into the *brlTTY-5.3.1* directory created earlier. Enter the following commands and wait for each to complete successfully before proceeding to the next.

```
sudo ./configure
```

```
sudo make
```

```
sudo make install
```

Each of the preceding commands will generate a lot of output. Examine the last 10 or so lines of output for errors which are usually denoted with multiple * asterisk characters.

Nu är det dags att testköra. Koppla in din VarioUltra mot din Linux-dator. En massa meddelanden dyker då upp på konsolen vilka talar om att din display sätts upp. När allt är klart trycker du enter för att komma tillbaka till kommandoprompten.

Nu är BRLTTY installerat så nu är det dags att starta det. Skriv följande:

Sudo brlTTY

Nu startar BRLTTY och du kommer höra ett pip ljud från datorn. Nu bör VarioUltra börja visa information. Grattis!

Om du av någon anledning vill stoppa BRLTTY kan du göra detta genom att skriva: *Sudo kill brlTTY*

Det kan även vara bra att sätta upp BRLTTY som en service, vilket gör att BRLTTY startar automatiskt vid systemstart. Hur man går tillväga beror på vilken distribution som körs. I mappen vi packat upp tidigare finns en mapp som heter Autostart. Här finns diverse skript som används för att starta upp BRLTTY. Det kan även vara bra att köra BRLTTY som en tjänst. Hur man går tillväga beror på vilken distribution som används. I mappen vi packat upp tidigare finns en mapp som heter Autostart. Den mappen innehåller skript för olika uppstartshanterare som BRLTTY stödjer. Vi använder Ubuntu, vilken använder ett system som heter Upstart. Flytta till mappen Autostart/Upstart och kopiera filen brlTTY.conf till /etc/init enligt följande:

Sudo Cp brlTTY.conf /etc/init

Nu ska vi kunna starta BRLTTY som en tjänst:

Sudo service brlTTYstart

... och stoppa tjänsten:

Sudo service brlTTY stop

Vill du använda din VarioUltra i GUI-läget? Det går fint. Starta bara skärmläsaren Orca. Om Orca inte körs står det "Screen not in text mode" på displayen.

Om du vill avinstallera BRLTTY av någon anledning går du till mappen där BRLTTY ligger och skriver följande:

Sudo make uninstall

3. Introduktion till Anteckningsläget

Nu vet du att VarioUltra är en väldigt praktisk punktdisplay. Men den har även en del inbyggda appar som kan vara bra att ha såsom:

- Ordbehandlaren: Används för att skriva och läsa dokument.
Ordbehandlaren kan öppna dokument i formaten .doc, .docx, .rtf, .ppt, .pptx, .pps, samt .brf.
- PDF-dokumentläsaren: Läs dokument i PDF-format.

- Excel-dokumentläsaren: Öppnar dokument i .xls och .xlsx-format och låter dig läsa dessa. Kalkylatorn: Oavsett om du behöver hjälp med en enkel beräkning eller konvertering, eller vill kunna skriva en mer avancerad vetenskaplig uträkning så är det här programmet för dig. Tidtagning och alarm: Det här programmet innehåller olika klockor för tidtagning, en nedräkning och en alarmfunktion.
- Utforskaren: Här kan du skapa mappar, flytta filer och radera filer. Det går även att flytta filer mellan VarioUltra och ett USB-minne.
- Inställningar: Här hittar du alla inställningar som går att göra i VarioUltra. Oavsett om du vill ändra punkttabell, ihopparring via Bluetooth, datum och tid etc, så är det här du hittar detta.
- Hjälp: Här hittar du bland annat den här manualen och annan information som kan vara bra att ha. Om du väljer alternativet Om VarioUltra så kan du även hitta enhetens serienummer, programvarans version osv.

Kom ihåg att du alltid kan trycka B9B2B6 för att få hjälp om alternativet du står på.

Alternativen finns i en vertikal meny. Om du öppnar ett program och vill tillbaka till huvudmenyn håller du S3 nedtryckt.

Om du är i ett program och trycker ett kort tryck på S3 öppnas programmets menyrad. Här hittar du menyer såsom Arkiv och redigera. Ett kort tryck på S3 igen stänger menyn och du återvänder till programmet.

För att navigera i menyn trycker du i de yttre kanterna av styrpinnen åt det håll du vill navigera.

I anslutning till programnamnet finns en del annan information: ME (Meny), en enstaka bokstav (snabbtangente), programnamnet, kortkommando.

Du kan välja menyalternativet på följande sätt:

- Tryck bokstaven som visas som snabbtangente.
- Tryck i mitten av Styrpinnen.
- Tryck B9
- Tryck på Routingtangente ovanför ordet på menyalternativet eller programmet.

För att återvända till huvudmenyn håller du bara S3 nedtryckt.

De flesta menyalternativen som finns i VarioUltra har ett kortkommando. Men då de är väldigt många så kan det vara svårt att memorera alla, så det bör man lära sig med tiden.

3.1. Kommandomenyerna

Programmen i VarioUltras anteckningsläge har en menyrad, där vi bland annat kan hitta menyer som Arkiv och Redigera. I programmet, tryck ett kort tryck på S3 så öppnas menyraden. Ett kort tryck på S3 igen stänger den och du återvänder då till programmet där du var från början.

Vissa program har ingen menyrad, såsom PDF-dokumentläsaren och Excel-visaren. För att få åtkomst till en menyrad måste ett dokument öppnas i dessa program.

Summering över menyraderna:

Ordbehandlaren:

- Arkiv
- Redigera
- Infoga
- Navigering
- Verktygsmeny

PDF-dokumentläsaren:

- Arkiv
- Redigera
- Gå till
- Sök
- Verktyg

Excel-visaren:

- Arkiv
- Navigering
- Sök
- Verktyg

Kalkylatorn:

- Konstanter
- Konvertering
- Redigera
- Visa
- Verktyg

Tidtagning och alarm:

- Inga menyrader

Utforskaren:

- Arkiv
- Redigera
- Visa
- Verktyg

Inställningar:

- Inga menyrader

Hjälp:

- Inga menyrader

Se kapitel för respektive program för mer information om menyraderna.

3.2. Unified English Braille (UEB) och datapunktskrift

Nytt i VarioUltra version 1.4 är möjligheten att skriva och läsa i Unified English Braille (UEB). Dock finns vissa problem med UEB och RTF.

Den amerikanska versionen av VarioUltra innehåller UEB som standard. Med kommandot Kommando för huvudomkoppling byter mellan UEB och amerikansk datapunktskrift.

Håll vänster tumtangente nedtryckt och tryck samtidigt på D1 för att byta till amerikansk datapunktskrift. Håll nere vänster tumtangente och tryck på D2 för att välja UEB.

Den här inställningen är sparad i punktprofil 1. Håll nere systemknapp S1 och tryck på punkttagente B1 för att växla till rätt profil.

Observera att punktprofilen påverkar inte dokument i BRF och BRL-dokument.

3.3. Amerikansk förkortad, oförkortad och datapunktskrift

Vid sidan av UEB finns en tabell för amerikansk förkortad punktskrift. Som standard är profilen lagrad i profil 2, vilken aktiveras genom att hålla Systemknapp S1 nedtryckt tillsammans med punkttagente B2..

Kommandot för Huvudkommando växlar mellan standardtabellen och amerikansk datapunktskrift. Håll ner vänster tumtangente B9 och tryck D1 för

att växla till datapunktskrift och håll ner B9 och tryck på D2 för att växla till amerikansk förkortad punktskrift.

Observera att dessa tabeller inte påverkar dokument skrivna i BRF eller BRL-format.

3.4. Huvudkommando för datapunktskrift

Som nämnts ovan så är UEB inställd som standardpunkttabell i den amerikanska versionen av VarioUltra version 1.4. Det globala kommandot för att slå på Huvudkommandot för datapunktskrift är S1+D1 och för att slå av det är S1+D2 (amerikansk förkortad punktskrift).

Nedan följer instruktioner om hur du ändrar den här inställningen. Du kan välja att ändra inställningarna för inmatning (skrivning) eller utmatning (läsning) eller båda två.

1. I VarioUltras anteckningsläge, gå till Inställningar -> Punkt -> Standardpunktkodning.
2. Avmarkera kryssrutan Använd huvudkommando för datapunktskrift för att göra elementen för punktkodning synliga. Om kryssrutan är markerad kommer du endast se alternativen OK och Avbryt under kryssrutan.
3. När kryssrutan är avmarkerad, gå ner i listan till Språk och välj Amerikansk engelska.
4. Gå ner till listan till Standard för läsning, välj UEB Grade 2 eller Amerikansk förkortad punktskrift.
5. Gå ner till listan Standard för skrivning och välj antingen UEB Grade 2 eller Amerikansk förkortad punktskrift.
6. Bekräfta med B9. Notera att alla menyalternativ nu kommer visas i UEB Grade 2 eller i amerikansk förkortad punktskrift.
7. Gå till Ordbehandlaren, antingen genom att hålla S1 nedtryckt eller via Huvudmenyn. Gå till Huvudmenyn, välj Verktyg -> Förkortad punktskrift (Grade2) -> Inställningar.
8. Avmarkera kryssrutan Använd huvudkommando för datapunktskrift för att göra elementen för punktkodningen synlig.
9. Gå ner till listan Konverterare och välj antingen UEB Grade 2 eller Amerikansk förkortad punktskrift.
10. Gå ner till kryssrutan Jag skriver i förkortad punktskrift och markerar den.
11. Gå ner och markera kryssrutan Jag läser i förkortad punktskrift.

Bekräfta med B9.

Nu kommer all text i menyer, dialogrutor, PDF-dokument, Excel-dokument och dokument i Ordbehandlaren visas i UEB Grade 2 eller Amerikansk datapunktskrift.

3.4.1. Standardpunktkodning

Standardpunktkodningen hittar du under Inställningar -> Punkt. Här kan du göra inställningar för hur du läser och skriver text i VarioUltra. Den här dialogrutan innehåller följande element:

- Kommando för huvudomkopplare: Den här kryssrutan är ny för version 1.t och måste vara urkryssad för att de andra alternativen ska vara synliga.
- Språk
- Standard för läsning
- Standard för inmatning
- Visa text i textrutor med samma tabell som för läsning

Här nedan följer en lista över var och en av alternativen i dialogrutan:

- Huvudkommando för datapunktskrift: Detta är en kryssruta som kan markeras eller avmarkeras genom att antingen trycka på Cursor routing-knappen ovanför själva kryssrutan eller trycka Styrpinne till höger. Om kryssrutan är markerad kommer endast alternativen OK och Avbryt att visas. Kryssrutan styr om VarioUltra ska använda datapunktskrift eller en annan tabell, exempelvis amerikansk punktskrift.
- Språk: Alla VarioUltra med svensk programvara har svenska som standard. Här kan du ändra språket ifall du pratar ett annat språk. Det är en lista som ändras genom att gå med styrpinnen till höger eller vänster.
- Standard för läsning: En lista där du kan välja vilken punkttabell som ska användas vid visning av text i textrutor, dialogrutor, menyer, PDF-dokument och Excel-dokument. I den svenska versionen av VarioUltra är svensk datapunktskrift vald.
- Standard för inmatning: Standard för inmatning: Här bestäms vilken tabell som ska användas vid inmatning av text i textfält och redigerbara RTF- och TXT-filer. I den svenska versionen av VarioUltra används svensk datapunktskrift.
- Visa text i textrutor med samma tabell som för läsning: En textruta som ser till att text i textrutor visas med samma punkttabell som för läsning. Kryssrutan är markerad som standard och kan kryssas ur genom att antingen trycka på en cursor routing-tangent ovanför själva kryssrutan eller genom att trycka Styrpinnen till höger.

- OK: Tryck på den här knappen med B9 för att spara de inställningar som är gjorda.
- Avbryt: Tryck på denna knapp med B9 för att avbryta utan att spara ändringarna.

3.4.2. Punktskrift i BRF och RTF-dokument

Braille Ready Format (BRF) är ett format där du kan skriva punktskrift utan att det konverteras. (What you Braille is what you get). Detta gör att du kan skriva litterär punktskrift, datapunktskrift, punktskrift i en annan tabell, förkortat eller en egen tabell som du kommit på själv.

3.4.3. Punktskrift inuti menyer, dialogrutor och meddelanden

Som standard visas punktskrift i textrutor, menyer, dialogrutor och meddelanden med samma punkttabell som för läsning. Om du hellre vill att punktskriften i dessa element ska visas med datapunktskrift bockar du ur kryssrutan Visa text i textrutor med samma tabell som för läsning, som du hittar under Inställningar -> Punkt -> Standardpunktkodning. Alternativt, använd huvudkommandot för datapunktskrift genom att trycka B9+D1.

4. Ordbehandlaren

4.1. Skriva ett dokument

Ordbehandlaren används för att skriva dokument i VarioUltra. Det enklaste sättet att öppna applikationen är att hålla S1 nedtryckt. Detta fungerar oavsett i vilken meny eller applikation du står i anteckningsläget. Om du däremot står på ordbehandlaren i menyn trycker du antingen B9 eller på Styrpinnen. Om du tidigare har ett dokument öppet, kommer detta att öppnas. Om du däremot inte öppnat något dokument eller använder ordbehandlaren för första gången så hamnar du i ett tomt dokument.

Som du kanske räknat ut så används punkt tangentbordet för att mata in text. Mellanslag görs med B0. Radera ett tecken med B7 och infoga en ny rad med B8. Markören flyttas genom att trycka Styrpinnen höger eller vänster, alternativt med hjälp av D2 och D5 för att rulla displayen. Tryck på en Cursor Routing-tangent för att flytta markören till den aktuella positionen.

OBS! Som standard infogas texten på den aktuella markörpositionen. Så kontrollera att markören alltid står i slutet av texten innan du börjar skriva.

För att flytta markören till slutet av texten kan du trycka kommandot B9B4B5B6. Du kan även se till att text alltid läggs till i slutet av dokumentet. För

att göra detta går du till menyraden med S3, går till Arkiv -> Verktyg -> Skrivläge -> Lägg till.

4.2. Läsa text

Här kommer några användbara kommandon för att läsa dokument

- Gå till början av dokumentet: B9B1B2B3
- Gå till slutet av dokumentet: B9B4B5B6
- Rulla punktraden åt vänster: D2
- Rulla punktraden åt höger: D5
- Gå ett tecken åt höger: B9B4 eller Styrpinne höger
- Gå ett tecken åt vänster: B9B1 eller Styrpinne vänster
- Nästa ord: B9B5
- Föregående ord: B9B2
- Nästa mening: B9B6
- Föregående mening: B9B3
- Rad ner: B9B4B5, D3 eller Styrpinne ner
- Rad upp: B9B1B2, D1 eller Styrpinne uppåt Början av rad: B9B1B2B3B7
- Slutet av rad: B9B4B5B6B8
- Nästa stycke: B9B4B6
- Föregående stycke: B9B1B3
- Nästa sida: B9B0B5B6
- Föregående stycke: B9B0B2B3

4.3. Öppna dokument

Gör såhär för att öppna ett dokument i Ordbehandlaren:

1. Tryck på S3 för att hamna i menyraden. Du hamnar nu på alternativet Arkiv.
2. Flytta styrpinnen åt höger för att öppna undermenyn till Arkiv.
3. Gå med Styrpinnen tills du kommer till Öppna. Tryck på Styrpinnen eller B9.
  - a. Om ett annat alternativ valts av misstag kan du trycka det generella kommandot för att avbryta, B9B0B7B8.
4. Nu befinner du dig överst i en lista med sparade filer. Använd Styrpinnen för att gå upp och ner bland dem.
5. För att öppna en fil, gå med Styrpinnen till den och tryck sedan på Styrpinnen eller B9.

Nytt i VarioUltra version 1.33 är att Ordbehandlaren kommer ihåg den senaste positionen för läsning när dokumentet stängs.

4.4. Växla mellan öppna filer

Det finns flera sätt att växla mellan öppna dokument i ordbehandlaren. Om du föredrar att gå i menyerna trycker du först på S3 och går till Arkiv -> Föregående dokument.

Om du däremot föredrar att använda kortkommandon trycker du på minus (-) tillsammans med B8B9, med andra ord B3B6B9B8.

4.5. Lista öppna filer

Du kan öppna en lista med alla dokument som är öppna. Gå till menyraden med S3 och sedan Arkiv -> Lista laddade filer.

För att bläddra i den horisontella listan går du med Styrpinnen höger eller vänster. Bekräfta med B9 eller genom att trycka på styrpinnen.

Du kan också öppna listan med kommandot I+B9B8.

4.6. Stänga dokument

Visst kan det vara trevligt att kunna ha många dokument öppna samtidigt, men det finns tillfällen då du kan behöva stänga dessa. Om du skulle radera en fil som är öppen kommer filen att raderas, men innehållet finns fortfarande kvar i ordbehandlaren, tills du stänger dokumentet där.

Gör såhär:

1. Tryck på S3 för att nå menyraden. Du hamnar då på Arkiv.
2. Flytta dig till höger med Styrpinnen och gå ner till Stäng. Tryck B9. a. Om ett annat alternativ väljs av misstag kan du avbryta med det generella kommandot B9B0B7B8.

3. Dokumentet stängs och du återgår till ordbehandlaren. Notera att om du inte har något annat dokument öppet kommer du till ett tomt.

4.7. Spara dokument

Gör såhär för att spara en fil som du skapat.

1. Öppna menyraden med S3. DU hamnar då på Arkiv.
2. Gå till höger med Styrpinnen för att öppna menyraden.
3. Gå med Styrpinnen uppåt eller neråt till du hittar Spara som och tryck B9 eller tryck på Styrpinnen. a. Om ett annat alternativ väljs av misstag kan du avbryta med det generella kommandot B9B0B7B8.
4. I textrutan Namn skriver du in ett namn på filen.
5. Slutligen trycker du B9 för att spara filen.

Du hittar mer information om att spara filer i avsnitten 4.8.7 till 4.8.9.

4.8. Redigeringsfunktioner

Under Redigera-menyn i menyraden finns lite olika alternativ för redigering. Textblock kan bli urklippta, kopierade och inklistrade. Du kan även söka efter ord eller delar av ord och även ersätta ord.

4.8.1. Markering

Du kan markera upp textblock genom att tala om var blocket ska börja och sluta. Markering behövs för de flesta redigeringsfunktionerna, såsom att klippa ut och kopiera.

Du kan markera per tecken, ord, rad, mening, stycke, sida eller specifika textblock. Kommandona för detta listas nedan. Kom dock ihåg att B9 är vänster tumtangenta.

- Markera aktuellt tecken: B9B1B4
- Markera aktuellt ord: B9B2B5
- Markera aktuell mening: B9B3B6
- Markera aktuell rad: B9B1B2B5
- Markera aktuellt stycke: B9BB1B3B4B6
- Markera aktuell sida (kräver att sidbrytningar finns i dokumentet): B9B2B3B5B6
- Markera hela dokumentet: o Det första alternativet är att gå till menyraden med S3, Redigera -> Markera allt.
- Alternativ nummer två är att trycka B9B0B1B2B3B4B5B6B8.

- Markera ett specifikt textblock: o Placera markören i början av blocket och gå till Redigera -> Markera blockstart/slut.
- Placera markören där du vill avsluta markeringen och gå till Redigera -> Markera blockstart/slut.
- Kommandot B9B1B4 markerar också början och slutet av textblocket.

Observera att markeringen ligger kvar tills en annan markering görs, eller att det generella avbryt-kommandot trycks (B9B7B8 eller D4). Om du flyttar markören finns markeringen fortfarande kvar. Markeringen visas på displayen med punkt 8.

4.8.2. Klipp ut, kopiera och klistra in

Kopiera: När du kopierar förblir ett markerat textblock där det är men kopieras till klippbordet. Det kan läggas till (kopieras) till ett annat ställe. Det textblock som markerades från början förblir markerat. Det kopierade textblocket förblir i klippbordet tills ett annat block flyttas eller kopieras till klippbordet och skriver över det.

Gör som följer:

1. Markera det önskade textblocket
2. Öppna kommandomenyn genom att trycka S3 kort en gång, välj Redigera och sedan Kopiera.
3. Ett meddelande kommer att tillkännage att blocket har kopierats till klippbordet.

Alternativ: Kortkommandot „c+B8B9“ eller “Ctrl+c” kommer att kopiera ett markerat textblock till klippbordet.

Klipp ut: Klipp ut flyttar ett markerat textblock till det s.k. klippbordet från vilket det kan infogas på en annan position. Det urklippta blocket förblir i klippbordet tills ett annat block flyttas eller kopieras till klippbordet och skriver över det.

Gör som följer:

1. Markera det önskade textblocket.

2. Öppna kommandomenyn genom att trycka S3 kort en gång, välj Redigera och sedan Klipp ut.

3. Ett meddelande kommer att tillkännage att blocket har flyttats till klippbordet.

Alternativ: Kortkommandot „x+B8B9“ kommer att flytta ett markerat block till klippbordet.

Klistra in: Klistra in infogar en text från klippbordet på markörens aktuella position i dokumentet. Inklistring följer generellt på kopiering eller klipp ut.

Gör som följer:

1. Försäkra dig om att den önskade texten finns i klippbordet (kopierad eller urklippt).

2. Flytta markören till positionen där texten ska läggas till – detta kan vara i ett annat öppet dokument eller en textruta.

3. Öppna kommandomenyn genom att trycka S3 kort en gång, välj Redigera och sedan “Klistra in”.

4. Ett meddelande kommer att tillkännage att blocket har klistrats in.

Alternativ: Kortkommandot „v+B8B9“ eller “Ctrl+v” kommer att kopiera blocket från klippbordet till markörens aktuella position.

4.8.3. Radera

Radera kommer att ta bort ett markerat textblock från dess position när en säkerhetsfråga har bekräftats med “Ja”. Undantag: Tecken och ord raderas direkt.

Gör som följer:

Markera det önskade textblocket.

Öppna kommandomenyn genom att trycka S3 kort en gång välj Redigera och sedan Radera.

En dialogruta kommer att öppnas med en säkerhetsfråga. Välj Ja för att radera blocket. Välj Nej eller tryck B9B7B8, D4 eller Esc för att förhindra att blocket raderas.

Alternativ: Kortkommandot „B9B7“ eller “Ctrl+Del” kommer att radera ett markerat block i fall säkerhetsfrågan bekräftas med “Ja”.

OBS: Detta kommando fungerar endast på ett markerat block och är oberoende av markörens aktuella position. I punktläget kan tecken raderas med B7 och andra textavsnitt kan raderas genom att använda de relevanta kommandona "punktmönster tillsammans med B9B7" på andra ställen i texten utan att förändra det markerade blocket.

4.8.4. Sök och Sök igen

För att söka efter ett ord eller en stavelse (sträng), gör som följer:

1. Öppna kommandomenyn genom att kort trycka S3.
2. Välj Redigera och sedan Sök...
3. Sök-dialogrutan kommer att öppnas. Skriv in termen som ska hittas i textrutan Sök efter och Välj OK. Eventuella tidigare söktermer kommer att skrivas över.
4. Du kommer att tas tillbaka till texten och markören kommer att vara placerad på det första tecknet i termen som hittats.
5. I fall mer än en förekomst av söktermen påträffas i texten och den första förekomsten inte är den rätta, öppna kommandomenyn med S3, välj Redigera, sedan Sök igen. Eller använd kortkommandot B2B5B8B9 för att snabbt starta sökningen igen.
6. I fall termen inte hittas i texten eller den sista förekomsten har hittats eller du har kommit till slutet av dokumentet kommer du få ett meddelande om att sökningen misslyckats.

4.8.5. Sökalternativ

Det finns fler sökalternativ i dialogrutan för sökning. Genom att trycka D4D6 eller D1D3, alternativt gå uppåt eller neråt med Styrpinnen. Dessa alternativ är:

- Matcha gemener/VERSALER: Markera med Styrpinne höger/vänster eller med B0. Om denna kryssruta är markerad kommer söktermen exakt att matchas.
- Matcha hela ord: Markera med Styrpinne höger/vänster eller med B0. Matchar hela ord och inte delar av ord.
- Sök baklänges: Markera med Styrpinne höger/vänster eller med B0. Gör sökningen baklänges i dokumentet.
- Ersätt: Markera med Styrpinne höger/vänster eller med B0. Ersätter det sökta ordet med ett annat. Det ordet som ska skrivas istället fyller du i nedan, i ett textfält som dyker upp.

4.8.6. Ersätt

Funktionen för att ersätta fungerar på samma sätt som sökdialogen, med den skillnaden att den har alternativet Ersätt kryssat. Här ersätts söktermen med det ord som fylls i i nästa sökruta.

Gör såhär:

1. Öppna menyraden och välj Redigera -> Ersätt.
2. Dialogrutan Ersätt öppnas.
3. Skriv in den term du vill söka efter i rutan Sök. Gå sedan vidare till rutan Ersätt och fyll i den term som ska ersätta det sökta ordet.
4. Välj OK. Alla förut sökta objekt kommer att bli ersatta.
5. En ny dialogruta dyker upp, där du kommer se alla förekomster av din sökterm. Du kan hoppa till nästa term eller ersätta alla termer.
  - a. Textrutans Hittade: Visar det ord som hittats, plus en bit ur sammanhanget. Själva frasen markeras.
  - b. Hoppa över knapp: Hoppa över aktuellt ord. Om du t.ex är på den andra träffen av 19, kommer du då att hamna på den tredje.
  - c. Ersätt knapp: Ersätter det sökta ordet med det du angav i dialogrutan tidigare.
  - d. Ersätt alla: Ersätter alla förekomster av din sökterm.

4.8.7. Spara dokument

Kom ihåg att dokument inte sparas automatiskt i VarioUltra. Detta betyder att texten går förlorad om du stänger av VarioUltra helt eller starar om den. Text sparas i Rich text format (RTF) och återfinns under mappen Edit på VarioUltras interna minne, kallat Flashdisk.

Undermappar går att använda. VarioUltra kommer att komma ihåg den senaste mappen där du öppnade eller sparade filer och föreslår den.

Som standard sparas dokument som BRF, men du kan även spara dokumenten som RTF eller ren text (TXT).

4.8.8. Spara

Den första, tomma filen, har namnet Dokument. Detta dokument öppnas direkt när enheten startas eller startas om. Dokumentet finns under mappen Edit i VarioUltras interna minne, FlashDisk. Som standard sparas filerna i formatet Braille Ready Format, BRF, men du kan även välja att spara som RTF.

Alla dokument skapas i det senaste använda dokumentet. Öppna dialogrutan Nytt dokument för att välja detta. I nuläget kan du inte spara en redan befintlig BRF-fil som en RTF-fil och vice versa, men du kan däremot kopiera texten från det enda dokumentet till det andra.

Så här gör du för att spara ditt dokument:

1. Öppna menyraden med S3 och gå till Arkiv -> Spara.
2. Bekräfta med B9 eller styrpinne i mittenläget. a. Alternativt, tryck s+B9B8.
3. Ett meddelande visas som bekräftar att dokumentet sparats.

Notera att stora dokument kan ta tid att spara. Ett hoppande g visas i den första punktcellen när dokumentet sparas.

Filer som är namngivna och sparade på en speciell plats kommer sparas på samma plats med samma namn. Om dokumentet är i RTF-format kommer även markörens position att sparas.

4.8.9. Spara som

För att spara det öppna dokumentet under ett annat namn, på en annan plats eller i ett annat format använder du dialogen Spara som.

Så här gör du:

1. Öppna menyraden med S3 och gå till Arkiv -> Spara som.
2. Bekräfta med B9 eller Styrpinnen i mittenläget.
  - a. Alternativt, tryck a+B9B8.
  - a. I nuläget går det inte att konvertera från ett textbaserat format, t.ex RTF, till BRF.
3. Nu öppnas dialogrutan Spara som med fokus på skrifältet Namn. Skriv in det önskade namnet, innehållet i rutan ersätts med det du skriver.
4. För att välja plats går du ner med Styrpinnen. Du kommer då till ett informationsfält där den aktuella sökvägen står. Om platsen är rätt hoppar du över Bläddra-knappen.
5. Om du vill ändra plats väljer du Bläddra. Du kommer då till en lista med mappar som finns tillgängliga. En lista över dialogrutans element finns i kapitel 4.8.9.
6. Listan Filtyp innehåller olika filtyper. Välj i listan genom att gå höger eller vänster.
7. Bekräfta med OK.
8. Stäng dialogrutan utan att spara genom att trycka D4 eller tryck kommandot B9B7B8.

Om du får meddelande om att filen inte kan sparas innebär detta att du antingen angett ett filnamn som innehåller otillåtna tecken, eller att platsen du försöker spara till är otillgänglig.

4.8.10. Dialogrutan Bläddra

Dialogrutan Bläddra innehåller alternativ för att du ska kunna spara filer på en annan plats (sökväg), samt att kunna skapa nya undermappar. Nedan följer information om hur du sparar dokumenten på en annan plats.

1. Gå in i dialogrutan Spara som. Se förra kapitlet 4.6.8 för information.
2. Välj Bläddra-knappen i dialogrutan Spara som.
3. En dialog öppnas.
4. Fil och mapplistan dyker nu upp, med platsen där de senast sparade filerna finns.
5. Flytta Styrpinnen uppåt, neråt, vänster och höger för att flytta dig mellan mapparna, samt öppna och stänga dem. a. Möjliga ställen att spara på är det interna minnet (Flashdisk), ett externt USB-minne (Stick) och/eller undermappar till dessa.
6. För att gå ur mapplistan och gå vidare till alla andra knappar och element, tryck displayknapparna D4D6 eller D1D3.
7. Informationsfältet Sökväg visar nu den nya sökvägen, exempelvis Flashdisk/Edit.
8. För att ändra platsen, gå då tillbaks till mapplistan.
9. Tryck OK för att gå tillbaks till dialogrutan Spara som. Fokuset hamnar då på informationsfältet Sökväg, som visar den nya platsen.

Knappen Ny mapp skapar en ny mapp på den plats där du befinner dig. En ny dialogruta dyker då upp som låter dig skapa mappen.

4.9. Skapa ett nytt tomt dokument

Nu har vi lärt oss att öppna och spara dokument, men nu ska vi gå igenom hur man skapar nya dokument.

1. Öppna menyraden och välj Arkiv.
2. Flytta Styrpinnen åt höger för att öppna undermenyn.

3. Gå uppåt eller neråt tills du hittar Nytt. Bekräfta med B9 eller styrpinnen i mittenläget.
4. Om ett annat val råkar väljas trycker du B9B7B8 för att avbryta.
5. Du hamnar nu på ett textfält med dokumentnamn. Dokument föreslås som namn , du kan antingen behålla detta eller radera det med B7 och skriva ett nytt. Bekräfta med B9.
6. Dokumentet öppnas nu och markören står längst till vänster på punktraden.

Vårt tidigare använda dokument är fortfarande öppnat. Vi kan enkelt växla till det genom att trycka B9B7B8. För mer information, se kapitel 12.1.5.

4.10. Direkthjälp

Direkthjälpen är en funktion som ger dig hjälp om det element du står på. Tryck kommandot B9B2B5 för att få mer information, använd D2 och D5 för att flytta displayen fram och tillbaks. Bekräfta med OK när du är klar.

4.11. Avsluta ordbehandlaren

För att stänga ordbehandlaren och återgå till huvudmenyn håller du S3 nedtryckt.

5. PDF-dokumentläsaren

PDF-dokumentläsaren används för att du ska kunna öppna och läsa PDF-filer. Du hittar mer kommandon i menyraden som du når med ett kort tryck på S3. Du förflyttar dig inuti en PDF-fil med samma kommandon som du använder i ett vanligt textdokument.

Du kan spara ett öppet PDF-dokument som en textfil. Det går även att markera ett textblock och kopiera för att sedan klistra in i ett textdokument i ordbehandlaren.

Detta är bara möjligt med PDF-filer som inte är kopieringsskyddade. Om fieln är skyddad med ett lösenord dyker en dialogruta upp som ber om lösenordet.

5.1. Starta PDF-dokumentläsaren och öppna ett dokument

Det finns några sätt att starta PDF-läsaren på. Du kan trycka det globala kommandot U+B9B7B8, detta funkar oavsett var du står någonstans. Om du är i huvudmenyn kan du välja alternativet PDF-dokumentläsaren, alternativt trycka bokstaven U.

- Notera: Första gången du öppnar PDF-dokumentläsaren för första gången kommer du till en fil och mapplista, där du kan välja en PDF-fil.
- Om en PDF-fil redan öppnats kommer det dokumentet automatiskt att öppnas.

- Om du öppnar ett PDF-dokument från Utforskaren kommer PDF-dokumentläsaren automatiskt att öppnas.
- Även om VarioUltra kan öppna alla PDF-filer, även lösenordsskyddade, kan det finnas tillfällen då detta inte fungerar. Detta kan hända om du har en PDF-fil som är skapad som en bild utan underliggande text.

Om du befinner dig i ett öppet PDF-dokument och vill öppna ett till, går du in under Arkiv -> Öppna, vilket du når i menyraden med hjälp av S3. I fil- och mapplistan som dyker upp väljer du PDF-filen. Filer med annan filändelse än PDF visas inte i denna lista. När du öppnat den nya filen stängs den andra automatiskt. Radbrytningar, tabbar och mellanslag kan i vissa dokument visas med ett tecken i punktskrift. Detta går nu att dölja genom att kryssa ur kryssrutan för att visa specialtecken under menyn Verktyg -> Alternativ.

5.2. Öppna en lösenordsskyddad PDF-fil

När du öppnar en lösenordsskyddad PDF-fil kommer VarioUltra att fråga efter lösenordet. Skriv in lösenordet och tryck B9 så öppnas filen.

5.3. Läs dokument med kolumner

Om dokumentet du läser innehåller kolumner kan det hända att läsordningen blir fel. Om detta händer löser du problemet såhär:

1. Gå till menyraden med S3 och välj Verktyg -> Inställningar.
2. I listan Läsordning väljer du Tidning.

Nu kommer PDF-läsaren att analysera om dokumentet och presentera det med rätt läsordning. Dock finns det undantag, då det kan förekomma dokument som inte visas korrekt ändå. Detta beror på hur dokumentet skapats. Standardinställningen är att öppna dokumenten med standardläsordningen, då detta fungerar med de flesta PDF-filer.

5.4. Navigationskommandon i PDF-läsaren

Navigeringskommandona som används i PDF-läsaren är liknande de som finns i ordbehandlaren. En virtuell markör följer med vid läsning och visas med en blinkande punkt 8. Du kan flytta markören framåt och bakåt teckenvis, ordvis, meningvis, styckevis och sidvis. Dessa kommandon går att nå via menyraden, i menyn Gå till, men den snabbaste vägen är att använda kortkommandon. Det finns flera olika alternativ, både att använda displayknapparna (D) och Styrpinnen.

Kortkommandon för markörförflyttning:

- Rulla punktraden åt vänster: D2
- Rulla punktraden åt höger: D5

- Gå ett tecken åt höger: B9B4 eller Styrpinne höger
- Gå ett tecken åt vänster: B9B1 eller Styrpinne vänster
- Nästa ord: B9B5
- Föregående ord: B9B2
- Nästa mening: B9B6
- Föregående mening: B9B3Rad ner: B9B4B5, D3 eller Styrpinne ner
- Rad upp: B9B1B2, D1 eller Styrpinne uppåt
- Nästa stycke: B9B4B6
- Föregående stycke: B9B1B3
- Nästa sida: B9B0B5B6
- Föregående stycke: B9B0B2B3

När markören står mitt i ett ord, mening eller stycke och du trycker kommandot för att gå till föregående ord, mening eller stycke, kommer markören att flyttas till början av ordet, meningen eller stycket.

5.5. Sidnavigering

Navigering på sidorna beskrevs i kapitlet 5.1.4 och är allt du behöver för att navigera dig fram på sidorna. Att gå sida för sida med B9B5B6 och B9B2B3 räcker långt. Men har du ett längre dokument så kanske du vill gå till en specifik sida. Här är stegen för att göra detta:

1. Öppna menyraden med S3, gå till Gå till -> Sida -> Gå till sidnummer.
2. En dialogruta dyker upp, där du anger sidnumret du vill gå till. Bekräfta med OK. Om du anger ett felaktigt sidnummer, exempelvis ett nummer större än det antal sidor du har i ditt dokument, kommer ett meddelande visas som förklarar detta.

För att ta reda på antalet sidor i dokumentet går du in i menyraden med S3 och väljer Arkiv -> Information.

Närhelst du flyttar till en sida kommer markören alltid att flyttas till början av den aktuella sidan.

5.6. Länknavigering

Om personen som skapat PDF-filen lagt in länkar eller bokmärken kan du hoppa mellan dessa. Observera att VarioUltra endast stödjer länkar som pekar på andra ställen i dokumentet. Med andra ord, länkar som pekar på andra platser, såsom webbsidor eller andra dokument, kommer inte att fungera.

När du står på en länk och trycker B9 eller på Styrpinnen går du till platsen dit länken leder. Nedan följer de nödvändiga instruktionerna för att navigera mellan länkar.

1. Öppna menyraden med S3 och gå till Gå till -> Länkar -> Nästa länk / Föregående länk.
2. Länken visas nu och markören flyttas till länken.
3. För att aktivera länken och hoppa till den position där länken pekar på, t.ex. en kommentar, trycker du på B9 eller trycker på Styrpinnen.

Viktigt! Markören måste stå exakt på länken. Annars kommer du stå kvar på den positionen du är på när du försöker aktivera länken.

Trycker du på D4D6 hoppar du till nästa länk, medan D1D3 tar dig tillbaka till föregående.

5.7. Bokmärken

Om skaparen av PDF-dokumentet lagt in länkar och bokmärken kan du enkelt hoppa till dessa. Bokmärken är flaggor dit du kan hoppa. Notera dock att det inte är möjligt att skapa egna bokmärken i VarioUltra.

Såhär gör du för att gå till ett bokmärke:

1. Öppna menyraden med S3 och gå till Gå till -> Bokmärken.
2. Välj ett bokmärke i listan och tryck OK så tar VarioUltra dig till listan över bokmärken.

5.8. Läspositioner och annan dokumentinformation

Läspositionen markeras med en virtuell markör. För att se var i texten du är kan du öppna menyraden med S3 och gå till Verktyg -> Plats i dokumentet. Här ser du sidnummer, vilken rad du står på och på vilket tecken markören står på. Om du går in under Arkiv -> Information kan du få lite mer information om själva dokumentet, exempelvis om dokumentet är skrivskyddat, hur många sidor dokumentet innehåller etc.

5.9. Spara PDF-dokument som text

Om filen inte är skrivskyddad kan du spara den som en textfil (.txt). Detta görs via Arkiv -> Spara som textfil. En dialogruta öppnas, liknande den du får fram i ordbehandlaren, där du kan döpa dokumentet och spara den på en specifik plats.

Kopieringsskyddade filer kan inte bli redigerade eller sparas som text.

5.10. Markera och kopiera text i en PDF-fil

Som ett alternativ till att spara hela dokumentet som text kan du även markera text och kopiera till klippbordet. Du kan sedan infoga texten i ett dokument i ordbehandlaren.

Du kan göra detta genom att gå i menyerna och leta efter alternativen, men den snabbaste vägen är att använda kortkommandon.

- Ställ markören där du vill börja markera. Tryck sedan B9B2B3B5 för att starta markeringen.
- Placera markören där du vill avsluta markeringen och tryck B9B2B3B5.
- Kopiera texten till klippbordet med C+B9B8.
- Infoga din text i ett annat dokument med V+B9B8.

Det är inte möjligt att redigera eller kopiera text från kopieringsskyddade filer.

5.11. Sök

Du kan söka efter tecken, ord eller fraser i ett öppet dokument. När söksträngen hittas kan du sedan sätta läspositionen på texten.

Nedan följer instruktioner om hur du gör för att söka en sträng:

1. Öppna menyraden med S3 och gå till Sök -> Ny sökning.
2. En dialogruta med en textruta dyker upp. Fyll i strängen du vill söka på, om du behöver matcha gemener/versaler kryssar du i Skilj på stora och små bokstäver.
3. Tryck på OK. Om söksträngen inte hittas får du ett meddelande om detta.
4. Om söksträngen hittas kommer du få ett meddelande om detta, tryck OK för att flytta läspositionen dit.
5. För att söka nästa träff trycker du på n+B9B8.

5.12. Stäng PDF-läsaren

För att stänga PDF-läsaren går du till Arkiv -> Avsluta. Du kan även hålla S3 nedtryckt. Du kommer då tillbaka till huvudmenyn.

6. Excel-visaren

Excel-visaren visar dokument i Excel-format. XLS och XLSX-dokument stöds. Navigeringskommandon listas längre fram i detta kapitel.

Du kan inte lägga till eller ändra något i cellerna, men du kan däremot spara Excel-arket som en textfil (.txt) eller markera texten och kopiera till klippbordet. DU kan sedan klistra in detta i ett dokument i ordbehandlaren.

6.1. Öppna och stäng ett Excel-dokument

Du startar Excel-visaren genom att öppna ett Excel-dokument. Programmet stödjer XLS och XLSX-dokument. Du öppnar applikationen genom att gå uppåt eller neråt i huvudmenyn tills du hittar Excel-visaren eller tryck snabbtangents x. När du startar Excel-visaren för första gången hamnar du i en mapp- och fillista. Välj den fil du vill öppna så kommer du hitta innehållet i den. Du kan när som helst återgå till filen genom att öppna Excel-visaren igen från huvudmenyn eller trycka det globala snabbkommandot x+B9B7B8.

Om du vill öppna ett annat Excel-dokument när du redan har ett öppet gör du som följer:

1. I Excel-visaren, gå till menyraden med S3 och gå till Arkiv -> Öppna.
2. Dialogrutan för att öppna filer öppnas. Välj önskat XLS eller XLSX-dokument.

- Filer som inte har filändelsen XLS eller XLSX kommer inte att visas.
- När du öppnar ett dokument kommer det föregående att stängas automatiskt.
- Om filen är lösenordsskyddad kommer VarioUltra be dig skriva in lösenordet. Om lösenordet är felaktigt kommer ett felmeddelande visas.
- Det finns tillfällen då vissa celler inte visar innehållet som de ska. Detta kan bero på att cellen innehåller komplexa formler eller innehåller länkat till andra celler.

6.2. Spara en Excel-fil som text

Att spara en Excel-fil som text (.txt) är enkelt. Gå in i menyraden med S3 och gå till Arkiv -> Spara som text. En dialogruta liknande den du får fram när du sparar dokument i ordbehandlaren dyker upp, där du skriver in ett filnamn och väljer plats för filen. När du är klar bekräftar du med knappen Spara.

- Ett semikolon (;) separerar kolumnerna på en rad.
- Varje rad i Excel-arket kommer att placeras på en egen rad i textdokumentet.
- Om dokumentet innehåller flera blad kommer alla blad att sparas ner i textfilen.
- Varje blad kommer att bli ett nytt stycke i textfilen.

6.3. Kopiera cellinnehåll till klippbordet

För att kopiera innehållet i en cell ställer du dig på cellen och trycker det globala kommandot för kopiering, **C+B9B8**. Du kan sedan ställa dig i ordbehandlaren och trycka kommandot för att klistra in, **V+B9B8**.

6.4. Dokumentinformation

För att se information om den fil som är öppen kan du gå till menyraden med **S3** och gå till Arkiv -> Information. VarioUltra kan ge dig följande information:

- Filnamn och sökväg
- Antal blad i filen
- Namn på bladet
- De celler som har innehåll

6.5. Läsning per cell och rad

Som standard hamnar du på första cellen (A1) på det första bladet. Det finns en hel del kommandon för att läsa radvis, kolumnvis eller hela dokumentet. Det finns även funktioner för att visa kolumnrubriker när du läser cell för cell.

6.6. Läsa cell för cell

Du läser innehållet i cellerna genom att trycka Styrpinne höger och vänster för att läsa cellerna på den aktuella raden. Trycker du Styrpinne uppåt och neråt så går du mellan raderna.

När du öppnar ett Excel-dokument för första gången hamnar du alltid på cell A1. Flytta du till höger borde det bli cell B1. Går du ett steg åt vänster är du tillbaka på A1. Likadant gör du om du vill gå radvis, du går med Styrpinnen neråt ett steg så hamnar du på A2. Innehållet i cellen visas, tillsammans med cellens koordinater.

Om du vill gå till en specifik cell kan du trycka **G+B9B8**. En dialogruta dyker då upp där du kan mata in koordinaten för cellen du vill gå till. Bekräfta sedan med **B9**. VarioUltra kommer då att ta dig till den aktuella cellen. Om du hellre vill bläddra i menyerna hittar du alternativet under menyraden, alternativet Navigering -> Cell -> Gå till koordinat.

OBS! I menyraden, under alternativet Verktyg, kan du hitta alternativ som styr visningen i Excel-visaren. Exempelvis rad- och kolumnrubriker och visning av kommentarer, om sådana finns.

6.7. Läsa radvis

När du visar dokumenten radvis kommer VarioUltra att visa cellerna på en rad. Du kan använda Styrpinne höger/vänster eller D2 och D5 för att läsa raden. Det finns även kommandon för att hoppa uppåt och neråt, samt överst och nederst i raden.

För att gå till en specifik rad kan du trycka g+B9B8. Ytterligare kommandon finns i menyraden, under alternativet Navigering.

- Nästa rad: B4B5 eller D3
- Föregående rad: B1B2 eller D1
- Första raden: B1B2B3 eller D1D4
- Sista raden: B4B5B6 eller D3D6

Displayen visar de koordinater som raden har, exempelvis A1 - D1. Cellerna på raden står sida vid sida separerade med en vertikal linje. Använd D2 och D5, eller Styrpinnen för att flytta dig på raden.

Med kommandot c+B9B8 kopierar du hela raden till klippbordet.

6.8. Läsa kolumnvis

När cellerna visas kolumnvis hamnar cellerna i den aktuella kolumnens celler radvis, separerade med ett understreck. Du kan använda styrpinnen eller D2 och D5 för att läsa raden. Det finns dessutom kommandon för att flytta sig mellan kolumnerna samt till den första och sista kolumnen.

För att gå till en specifik kolumn kan du trycka g+B9B8. Ytterligare kommandon finns i menyraden, under alternativet Navigering.

- Nästa kolumn: B5
- Föregående kolumn: B2
- Första kolumnen: B1B2B3B7
- Sista kolumnen: B4B5B6B8

Punktdisplayen visar koordinaterna för den aktuella kolumnen, exempelvis A1 - A8. Cellerna i den aktuella kolumnen visas sida vid sida, avgränsade med understreck.

Med det generella kommandot för att kopiera (c+B9B8) kan du kopiera den aktuella kolumnen till klippbordet.

6.9. Läsa filer med flera blad

Vissa dokument innehåller flera blad. För att du ska kunna läsa innehållet i ett annat blad måste du först växla till det. Du kan gå till föregående, respektive nästa blad, samt visa en lista över tillgängliga blad med kommandot b+B9B8. Dessa kommandon kan du hitta under Navigering -> Gå till blad med namn.

- Nästa blad: B5B6
- Föregående blad: B2B3

När du första gången flyttar till ett blad hamnar du på cell A1. Om du däremot flyttar till en cell, exempelvis A10 och återvänder hit senare, hamnar du på den cellen.

6.10. Sök och Sök nästa

Denna funktion låter dig söka i det öppna dokumentet. Du kan välja att söka i den aktuella cellen, i det aktuella bladet eller i hela dokumentet. Du kan även välja om du vill söka i den aktuella kolumnen eller på den aktuella raden. Om alternativet för att söka på den aktuella raden är aktivt kommer Excel-visaren söka endast på den aktuella raden. Om alternativet för att söka per kolumn är valt söker Excel-visaren uppifrån och ner i den aktuella kolumnen.

För att göra en sökning går du in i menyraden med S3 och går in under Sök -> Sök. Ange det du vill söka på och välj rätt alternativ i dialogrutan som dyker upp. Om söktermen hittas kommer du att hamna på den cellen där termen finns, den aktuella koordinaten visas också på displayen.

Du kan även gå till nästa förekomst av söktermen genom att gå till Navigering -> Sök nästa. Du kan också trycka kommandot 3+B9B8.

6.11. Definiera kolumnrubriker

Du kan ange att innehållet i en cell kan bli kolumnens rubrik. För att göra detta flyttar du dig till den rad där innehållet finns som du vill ha som rubrik. Öppna menyraden med S3 och gå till Verktyg ->

Sött nuvarande rad som kolumnrubrik. Detta gör att du nu ser rubriken tillsammans med cellinnehållet och koordinaten. Rubriken står inom hakparenteser.

6.12. Definiera radrubriker

Du kan definiera en kolumn till att vara rubriker för raderna i ditt Excel-ark. Gå till Verktyg -> Sätt nuvarande kolumn som radrubrik under menyraden som öppnas med S3.

Rubriken visas nu tillsammans med cellinnehållet och koordinaten. Rubriken visas inom hakparenteser.

6.13. Redigera eller ta bort rubriker

Om du definierar en annan radrubrik så kommer den ersätta den gamla inställningen. Likaså för kolumnrubrikerna.

Om du vill radera alla rubriker går du in i menyraden med S3 och går till Verktyg -> Radera alla rubriker i nuvarande blad. Rubriker som du skapat i andra blad kommer inte att påverkas.

Excel-visaren sparar information för upp till 1000 dokument i en databas kallad ssviwer.sdf. Filen finns under mappen Users. Detta gör att inställningarna finns kvar när du återvänder till Excel-visaren.

6.14. Läs cellkommentarer

En cell kan innehålla kommentarer som inte visas i själva cellinnehållet. Men du kan ändå få åtkomst till dessa. För att läsa dessa går du till menyraden med S3 och sedan Verktyg -> Visa cellkommentarer. Kortkommandot är m+B9B8.

Eftersom kommentarerna inte visas i själva cellinnehållet måste du få information om var kommentarerna finns. Gör såhär:

1. Öppna menyraden med S3, gå till Verktyg och sedan Inställningar.
2. Aktivera alternativet Visa om cellen har kommentar. a. En asterisk (*) visas när cellen har en kommentar.

6.15. Avsluta Excel-visaren

För att avsluta Excel-visaren går du in i menyraden med S3 och väljer Arkiv -> Avsluta. DU kan även hålla S3 nedtryckt, för att komma tillbaka till huvudmenyn.

7. Tidtagning och alarm

För tidtagning och alarm erbjuder VarioUltra olika klockor: En timer som räknar ner, ett stoppur och fyra alarmklockor.

För att välja en av dem, öppna huvudmenyn och välj "Tidtagning och alarm" eller använd kortkommandot "t+B7B8B9. Du kan också använda genvägen T om du står i menyn.

Om du vill veta hur du ändrar datum och tid kan du se kapitel 10.5. Annars kan du läsa vidare om funktionerna för tidtagning och alarm i VarioUltra.

7.1. Räkna ner

Denna funktion låter dig sätta en tid och få en klocka som räknar ner. En ton kommer att höras när tiden räknats ner. Applikationen innehåller lite olika textrutor och knappar som låter dig ställa in tiden, se tiden som förflutit och starta och stoppa nedräkningen.

För att starta timern gör du såhär:

1. Från huvudmenyn väljer du Tidtagning och alarm -> Räkna ner.
2. När applikationen öppnas hamnar du i ett textfält med namnet Använd tid. Här ser du hur tiden räknas ner (Visas i minuter och sekunder). Om applikationen öppnats för första gången eller om tiden är ute visas 00:00:00.
3. Fältet "Återstående tid" är satt till tio minuter som standard, 00:10:00. Detta kan ändras i fältet Ange tid, det maximala värdet är 23:59:59.
4. Välj knappen Starta för att starta nedräkningen. Denna knapp blir då otillgänglig och knappen Stopp dyker upp istället, som låter dig stoppa tiden.
5. Fältet Använd tid kommer då att räkna upp och startar på 0. Fältet Återstående tid kommer att räkna ner från den tiden du satt tidigare.
6. När tiden räknats ner kommer en ton höras och fältet Använd tid kommer då att hamna på 00:00.
7. Om du väljer OK eller Avbryt kommer dialogrutan att stängas, men timern kommer fortfarande att gå i bakgrunden.

Följande kortkommandon är tillgängliga i Nedräkningen, när dialogrutan är öppen:

- Starta nedräkning: S+B9
- Stoppa nedräkning: o+B9

Tips för inmatning av tid i textrutan:

- Mata in tiden i formatet HH:MM:SS.
- Om inte timmar behöver matas in, skriv då in MM:SS.
- Om du matar in ett värde större än 60, kommer timmar att tillämpas.
- Tidtagningen kan endast gå i 23:59:59. Längre tid är inte möjligt.
- Om en ogiltig tid matas in kommer den att sättas till 00:10, dvs 10 sekunder.

7.2. Tidtagning

Tidtagning räknar från 0 och uppåt, till den tid du ställer in. Du kan få en ton som indikerar att tiden går. Du kan även starta och pausa tiden samt se hur mycket tid som gått åt.

Huvudfönstret innehåller textfält för inmatning av tid, kontroll av hur mycket tid som gått, samt knappar för att starta och stoppa tiden.

För att starta tidtagningen gör du såhär:

1. Från huvudmenyn går du till Tidtagning och alarm -> Tidtagning.
2. Nu visas dialogrutan för tidtagningen. Ett fält visas där tiden som förflutit står, i timmar, minuter och sekunder. Om du startar tidtagaren för första gången eller om tiden runnit ut är fältet satt till 00:00:00 men om en tidmätning pågår eller är pausad kommer den aktuella tiden finnas där.
3. Tryck på knappen Starta för att starta tidmätningen. Knappen blir då otillgänglig och knapparna Paus och Stopp dyker upp. När mätningen är pausad så blir knappen Fortsätt tillgänglig.
4. Du kan få en signal som indikerar att tiden går. Gå in i menyraden med S3 och välj Ljud vid tidtagning och sedan det alternativ som önskas.
5. Visa sluttid/ använd tid visar den tid som gått i en dialogruta.
6. Stäng dialogrutan med OK.
7. OK eller Avbryt stänger endast dialogrutan för stoppuret, men tidräkningen fortsätter och ljudsignalen för detta likaså. För att stoppa tidräkningen måste du gå in i tidtagningen igen och stänga av den.
8. För att stoppa tidräkningen, tryck på Stopp i dialogrutan för tidtagningen

Följande kortkommandon finns i huvudfönstret för Tidtagning:

- Starta tidtagning: B4
- Stoppa tidtagning: B6
- Pausa tidtagning/återuppta tidtagning: B5
- Visa tid: B8
- När tidtagningen är aktiv, följ tiden på displayen: t+B9
- Signal för varje sekund: B1
- Signal för var 10e sekund: B2
- Ingen signal: B7

Dessa kommandon kan användas under tidmätning. Tidräkningen kommer även fortsätta om enheten sätts i viloläge eller om du använder någon annan

applikation.

7.3. Alarm

Fyra klockor kan individuellt ställas in, med olika väckningstider där du även kan tala om vilken veckodag klockan ska ringa. Signalen ges i form av ljud eller vibration. Namnet på klockorna, som visas när den ringer, kan bestämmas av användaren. Som standard är alarmen avstängda.

För att ställa in ett alarm gör du såhär:

1. Gå in i huvudmenyn och välj Tidtagning och alarm -> Alarm. En dialogruta dyker upp och du hittar namnen på klockorna samt deras status.
2. För att komma åt inställningarna för, till exempel Alarm 1, väljer du dess knapp.
3. En ny dialogruta dyker upp. Använd kryssrutan Aktivt för att aktivera alarmet.
4. Textrutan Namn bestämmer vilket namn klockan ska ha, exempelvis Normalt larm. Alarm 1 är valt som standard.
5. I nästa fält anger du tiden för alarmet. 08:00 är standard och kan skrivas över.
6. Använd kryssrutorna för veckodagarna för att bestämma vilken eller vilka veckodagar alarmet ska ringa på.
7. Kryssrutan Ljud på är valt som standard.
8. Ljuden som används är korta Wave-filer som du ser sökvägen till under.
9. Välj knappen Välj ljud för att själv bestämma vilket ljud som du vill ha. En fillista dyker upp.
10. Vibration är inte på som standard. Markerar du kryssrutan blir en lista tillgänglig där du kan välja bland fördefinierade vibrationsmönster. Bläddra höger och vänster i listan för att välja.
11. Välj OK när du är klar och välj OK igen för att avsluta alarmet.

När alarmet startar kommer VarioUltra att spela upp det ljud du valt och vibrera enligt det mönster som valts. En text kommer även att visas med namnet på alarmet. Om alarmet ignoreras spelas ljudet upp var 10e sekund i upp till 3 minuter. Du kan "Snooza" genom att trycka på en knapp, utom B9. I detta fall kommer alarmet att starta igen om 10 minuter.

För att stänga alarmet trycker du B9 eller väljer OK.

7.4. Avsluta Tidtagning och alarm

För att avsluta Tidtagning och alarm håller du S3 intryckt i några sekunder.

8. Kalkylatorn

Kalkylatorn öppnar du genom att välja Kalkylator i huvudmenyn. Du kan också trycka snabbtangens Y eller använda det globala kommandot y+B9B7B8.

Lite allmän information:

- Både enkla och mer avancerade beräkningar kan genomföras.
- Mata in tecken och symboler och tryck på B8 för att räkna ut uttrycket.
- För att rensa allt som beräknats, gå till menyraden med S3 och välj Redigera -> Rensa uträkning
- Kommandot e+B9 gör samma som ovan.
- När kalkylatorn öppnas visas den senaste uträkningen eller, om ingen sådan gjorts, en tom display med siffran 0.
- Nummer och operatorer matas in direkt.
- Decimaler kan matas in med ett kommatecken (,).
- Komma kan ersättas med en punkt i menyraden under alternativet Verktyg -> Inställningar -> Kommatecken istället för decimalposition.

Som i alla andra applikationer i VarioUltra hittar du alla funktioner i menyraden, som du når med S3. Funktionerna har dessutom kortkommandon.

Även de avancerade (vetenskapliga) funktionerna finns här.

Läs vidare för att lära dig mer om hur kalkylatorn fungerar.

8.1. Mata in nummer och operatorer

Notera att alla siffror och symboler måste matas in med datapunktskrift. En lista över dessa finns nedan:

Symboler:

- Plus: + B2B5B6
- Minus: - B3B6
- Multiplikation: *B3B5
- Division: / B3B4
- Decimaltecken: , B3
- Lika med: = B2B3B5B6
- Öppna parentes: (B2B3B6
- Stäng parentes:) B3B5B6

Nummer:

- 1 B1B8
- 2 B1B2B8
- 3 B1B4B8
- 4 B1B4B5B8
- 5 B1B5B8
- 6 B1B2B4B8
- 7 B1B2B4B5B8
- 8 B1B2B5B8
- 9 B2B4B8
- 0 B2B4B5B8

8.2. Mata in uträkningar

Mata in din uträkning och tryck på B8 för att räkna ut uttrycket. Ett likhetstecken dyker upp efter uträkningen följt av svaret.

Notera:

- Svaret kan användas till en annan uträkning.
- Om nya värden skrivs in ersätts de förra värdena med det nya.
- Om fel uppstår dyker det upp meddelande om detta.
- De 10 senaste uträkningarna sparas automatiskt. Använd D1 och D3, alternativt Styrpinne upp och ner för att bläddra mellan dessa.
- Kom ihåg att e+B9 rensar fältet i kalkylatorn.

8.3. Redigera uträkningar

Att redigera en uträkning fungerar nästan på samma sätt som redigering i ordbehandlaren. Använd B7 för att radera tecken. Du kan även använda Cursor Routing för att hoppa till det ställe du vill ändra på.

Notera:

- B7 raderar tecknet som finns till vänster om markören.
- B9B7 raderar tecknet du står på.
- Om ett tecken ändras och du trycker B8 eller =, kommer uträkningen att göras.
- Om ett tecken matas in till höger om likhetstecknet kommer detta på en ny rad.
- Om något annat än en siffra matas in till höger om likhetstecknet kommer detta också att hamna på en ny rad.

- Mellanslag kan fritt användas.
- Ett negativt värde kan matas in med ett -, dock kan inte + användas.
- När uträkningen ändras räknas resultatet om när du trycker B8 eller =.

8.4. Navigera i nuvarande och äldre uträkningar

Det är möjligt att flytta markören i en uträkning med B9B1 och B9B4. Du kan även använda Styrpinnen för att flytta markören. Äldre uträkningar sparas automatiskt och nås med D1 och D3, alternativt med Styrpinne upp och ner. Du kan göra ändringar i dessa och använda i nyare beräkningar.

Nya uträkningar hamnar alltid i slutet av listan med uträkningar. När det finns 10 uträkningar och du gör en 11:e, tas den första bort.

- Föregående uträkning: D1, Styrpinne upp eller menyraden, Visa -> Uträkningsradslista -> Föregående värde.
- Nästa uttryck: D3, Styrpinne ner eller menyraden Visa -> Uträkningsradslista -> Nästa uträkning.
- Sista uträkningen: Menyraden Visa -> Sista uträkningen
- Rensa listan med uträkningar: u+B9 eller via menyraden Redigera -> Rensa uträkningsradslista

8.5. Använda klippbordet

Du kan kopiera ekvationer och uträkningar till klippbordet genom att trycka c-B9B8. Det går att klistra in det med kommandot v-B9B8. Trycker du z-B9B8 istället kommer endast resultatet att kopieras.

8.6. Inställningar

Det finns två inställningar under menyraden och Verktyg -> Inställningar. Dessa är som följer:

- Antal positioner efter decimalpunkt (eller kommatecken) som ska visas på displayen.
- Välj mellan att använda decimalpunkt eller kommatecken.

8.7. Minneslista och minnesfunktioner

Det finns en minneslista som kan lagra upp till 10 uträkningar. Listan kan hämtas upp och uträkningarna kan ändras, för att sedan användas i framtida uträkningar. Funktionerna M+ och M- finns också tillgängliga. Dessa läggs även till i minnet. När du lagt till fler än 10 poster tas den första bort för att göra plats för de nya posterna.

Följande kommandon är tillgängliga:

- Lägg till i minnet: I+B9 eller Verktyg -> Minnesfunktioner -> Infoga i minneslista
- Föregående objekt i minneslista: Y+B9B8 eller menyraden, Visa -> Minneslista -> Föregående värde
- Nästa värde i minneslistan: Y+B9 eller menyraden, Visa -> Minneslista -> Nästa värde
- Sista objektet i minneslistan: M+B9 eller menyraden, Visa -> Senaste posten i minneslista
- Radera minneslista: r+B9 eller menyraden, Redigera -> Rensa minneslista
- Lägg till i minneslistan, M+ plus B8B9 eller Verktyg -> Minnesfunktioner -> Addera till senaste minnesvärde (M+)
- Subtrahera från minneslistan M- + B8B9 eller Verktyg -> Minnesfunktioner -> Subtrahera från förra minnesvärdet (M-)
- Infoga senaste minnesvärde: i+B9B8 eller Verktyg -> Minnesfunktioner -> Infoga senaste minnesvärde.
- Infoga senaste minnesvärdet och radera det sedan: r+B9B8 eller Redigera -> Infoga och rensa senaste minnesvärde.

Exempel 1: För att lägga till minne resultatet av en summa som beräknar den totala kostnaden för ett objekt med moms, följ dessa instruktioner

- Det nya priset på varan är 100 och butikens moms är 6 procent.
- Skriv in allt innanför citattecknen: "100 + 6%100" Tryck a+B9 för att lägga till värdet i minneslistan.

Om vi vill plocka ut andra prisuppgifter kan vi använda $z+B9$ och $y+B9$ för att hämta upp det gamla värdet och öppna det.

Exempel 2: När vi ska räkna en pengakassa kan vi lägga till värden individuellt genom att skriva plus + B8B9 (ett plus-tecken tillsammans med B9B8). Det slutliga värdet visas när du trycker r+B9.

8.8. Den vetenskapliga kalkylatorn

Avancerade matematiska funktioner kan matas in direkt eller via menyraden, Funktion -> Grundräknesätt eller via menyraden, Funktion -> Avancerad.

Beräkningar som omfattar division och / eller multiplikation har företräde framför de som innehåller addition och subtraktion (BODMAS regel).

Införandet av parentes gör beräkningar som skall beställas. Minustecknet måste användas för att beteckna ett negativt tal, t.ex. 3×-2 .

En lista på funktioner, dess operatorer och exempel följer:

8.9. Grundräknesätt

Addition (plus): $+ 2+3$

- Subtraktion (minus): $- 3-2$
- Multiplikation (gång): $* 3*2$
- Division (delat med): $/ 7/8$
- Procent (x procent av y): $\% 7\%50$
- Parenteser: $3*(7+5)$
- Roten ur: $\text{sqrt sqrt } 36$

8.10. Upphöjt till, logaritmer etc

- Power (upphöjt till x): $\text{pow } 2\text{pow}3$
- Exponent (10 to the power x): $\text{exp } 2\text{exp}-5$
- Naturlig logaritm (basen 10): $\log 5*\log 70$
- Naturlig logaritm: $\ln 2/\ln 10$
- Euler: $e\text{pow } e\text{pow}-3$
- Pi: $\text{pi pi}*36$
- Modulus: $\text{mod } 5\text{mod}4$
- The mod function displays the modulus or remainder of x/y .

- Example: 5 delat med 4 gger återstående 1 (t.ex. $5 \bmod 4 = 1$).

8.11 Trigonometrifunktioner

- Sin (i grader): $\sin \sin 90$
- Sin i radian: $\sin r \sin r(4+7)$
- Hyperbolisk sin: $\sinh \sinh 0,75$
- Arcus sin grader (Invers): $\text{asin} \text{asin} 0,5$
- Cosinus (grader): $\cos \cos 90$
- Cosinus i radian: $\cos r \cos r(4+7)$
- Hyperbolisk cosinus: $\cosh \cosh 0,75$
- Arcus cosinus grader (invers); $\text{acos} \text{acos} 0,75$
- Tangent (grader): $\tan \tan 45$
- Tangent i radian: $\tan r \tan r(4+7)$
- Hyperbolisk tangent: $\tanh \tanh 0,75$
- Arcus tangent grader (Inverse): $\text{atan} \text{atan} 0,5$

8.12. Användarkonstanter

Värdena x , y och z kan ha konstanter knutna till sig.

Till exempel kan de användas för att beteckna specifika faktorer som ofta används i dina beräkningar. Variabeln kommer sedan att användas i stället för ett nummer, t.ex. $\sqrt{x}$ beräknar kvadratroten av detta tilldelade värdet x . För att skriva in x , y eller z kan du antingen skriva dessa bokstäver direkt, eller välja dessa i menyerna.

För att tilldela ett värde till x går du till menyraden med S3 och väljer Användarkonstant $\rightarrow x \rightarrow$ Infoga uträkningsrad i x . Du kan också använda kortkommandot 1+B9B8. Detta kan vara användbart om du ofta jobbar med stora siffror.

Dessa kommandon är tillgängliga i menyn Användarkonstant $\rightarrow x$:

- Infoga x i uträkningsrad
- Infoga värdet av x i uträkningen
- Infoga uträkningsrad i x
- Visa x värde

Detta är samma för Y och z .

8.13. Omvandling

Du kan konvertera ett värde till en annan enhet, exempelvis hur många centimeter är 17 tum. Ange 17 i kalkylatorn och gå till menyraden, Omvandling -> centimeter till tum.

OBS! Endast siffran rapporteras som svar, själva enheten visas inte (centimeter, tum etc).

8.14. Avsluta kalkylatorn

För att avsluta kalkylatorn håller du S3 nedtryckt tills du kommer tillbaka till huvudmenyn.

9. Utforskaren

9.1. Introduktion

I likhet med utforskaren i Windows eller Finder i Macintosh låter filhanteraren dig:

- Markera, klippa ut, kopiera, klistra in, radera och bytas namn på filer.
- Skapa nya mappar
- Flytta filer mellan mappar
- Ändra sorteringen på filer
- Packa ihop filer och mappar i en zip-fil och även packa upp zip-filer.

Du kan komma åt filhanteraren oavsett var du befinner dig i anteckningsläget genom att trycka kortkommandot f+B9B7B8. Du kan även gå in i huvudmenyn och välja Utforskaren där, alternativt trycka bokstaven F när du står i huvudmenyn.

Mer information om filhanteraren hittar du i kapitel 12, Kommandomenyn.

9.2. Navigera i filhanteraren

När du öppnar filhanteraren kommer du hamna i en vertikal lista med de filer och mappar som finns på din VarioUltra. Denna lista är identisk med den vi får fram i ordbehandlaren via menyraden. Som en påminnelse kan nämnas att menyraden kommer du in i med ett tryck på S3.

Det finns lite olika alternativ för att förflytta dig uppåt och neråt i listan:

- För att bläddra ner i listan trycker du antingen styrpinne ner, trycker D3 eller B9B6.
- För att bläddra uppåt i listan trycker du antingen Styrpinne uppåt, D1 eller B9B3.

Som standard kommer du åt alla filer och mappar på detta sätt. Men du kan även trycka första bokstaven i det objekt du vill hitta. Du kan även ange en sträng av flera bokstäver i snabb följd så hoppar du till det första alternativet med den strängen.

Om du står på en mapp och trycker Styrpinne höger eller B9B4 öppnas mappen och du flyttas en nivå ner från rotmappen. Trycker du Styrpinne vänster eller B9B3 går du upp en nivå i mappstrukturen. Den översta nivån i mappstrukturen, den som finns längst till vänster, innehåller VarioUltras interna minne (Flashdisk) och även, om ett sådant är inkopplat, USB-minne (Stick). Nästa nivå ner innehåller Edit-mappen och andra filer och mappar. OBS! Det interna minnet i VarioUltra presenteras som VarioUltra/Storage när du kopplar in den till en dator.

9.3. Mer information om filer och mappar

När du står på en fil eller en mapp kan du få mer information om detta. Exempelvis datum, storlek och filtyp. Du kan ändra visningen genom att gå till huvudmenyn och välja Inställningar -> Visning av kortkommandon -> Visning. Alternativen Filer och Mappar ställer in hur dessa ska visas i Utforskaren. Bokstaven z kommer att stå framför en fil eller mapp som är inuti en zip-fil. **OBS! VarioUltra öppnar alltid filerna i rätt app från Utforskaren. PDF-filer öppnas i PDF-dokumentläsaren, Excel-dokument öppnas i Excel-visaren och DOC, DOCX, PPT, PPTX, PPS, RTF, TXT och BRF-dokument öppnas i ordbehandlaren.**

9.4. Använda Utforskaren med ett USB-minne

Först kopplar du in USB-minnet i enheten, USB-porten sitter på vänster sida. Sedan öppnar du Utforskaren och letar rätt på Stick bland mapparna. Stick finns i den översta nivån, dvs. tryck styrpinnen vänster så långt du kan komma och bläddra sedan uppåt och nedåt tills du hittar Stick.

OBS! De flesta USB-minne passar bara åt ett håll, så passar inte minnet i USB-porten är det bara att vända på det. Det finns såkallade mini-USB-minnen som är helt släta på båda sidor, dessa är enkelt att sätta åt fel håll. VarioUltra kommer då inte att se enheten. Om detta skulle hända, prova att vända på minnet.

9.5. Använda VarioUltra som ett externt USB-minne till din dator

Som alla andra BAUM-enheter så är VarioUltra HID-kompatibel (Human Interface Device), vilket innebär att du bara behöver ansluta en kabel till enhetens Micro-USB-port och den andra ändan till datorn. Ett "pling" hörs då

från din PC och du kan nu trycka Windows-tangenten + E för att hitta VarioUltra i Utforskaren.

- Det spelar ingen roll om VarioUltra är i Anteckningsläge eller i Displayläge. Du kan även växla mellan dessa lägen när kabeln är ansluten.
- När denna manual skrevs finns inget stöd för att visa filer på en Mac. Vi hoppas dock att vi kan få till ett sådant stöd väldigt snart.

9.6. Avsluta Utforskaren

För att avsluta Utforskaren håller du S3 nedtryckt tills du hamnar i huvudmenyn.

10. Inställningar

Inställningsmenyn låter dig göra inställningar som påverkar punktvisningen, energisparfunktionen, Bluetooth-anslutningar, samt datum och tid.

I huvudmenyn väljer du alternativet Inställningar, alternativt trycker bokstaven S. Du kan även använda kortkommandot s+B9B7B8 var du än befinner dig i VarioUltras anteckningsläge.

10.1. Ljud och vibration...

Dessa inställningar ställer in hur VarioUltra ska kommunicera med dig när något händer eller håller på att hända. Det kan vara ljudsignaler eller vibrationssignaler, exempelvis när en enhet ansluts. Du kan även ställa in volymen på ljudsignalerna. Notera att dessa inställningar är generella.

10.1.1. Vibrationsinställningar

Ljudsignaler är standardsättet för VarioUltra att meddela dig om saker. Men du kan även få enheten att vibrera. I Inställningar -> Ljud och vibration kan du stänga av och slå på detta. I dialogen går du ner till kryssrutan Vibration. Tryck på Cursor routing-tangenten ovanför kryssrutan eller tryck Styrpinne höger. Gå sedan ner till OK och bekräfta med B9.

OBS! Om vibrationen är avstängd kommer inga vibrationer alls att göras. Även det tysta alarmet inaktiveras.

10.1.2. Enhetens volym

I dialogrutan Inställningar -> Ljud och vibration hittar du inställningen för enhetens ljudvolym. Det är ett skrivfält där ett nummer står. Du kan antingen ändra numret genom att skriva in ett eget mellan 0 och 100 eller gå med styrpinne höger och vänster i steg om 10. När du är klar, gå ner till OK och bekräfta med B9.

Du kan också ändra volymen med kortkommando. Tryck på S4 och någon tangent från B1 - B8. Du kan också höja volymen i steg om 10 genom att trycka S4B3B7 eller S4B6B8.

10.2. Punkt

Dessa inställningar bestämmer hur saker ska visas på punktdisplayen. Följande saker finns i dessa undermenyer:

- Sätta vänster och högermarginaler
- Förflyttning när marginaler nås.
- Markörens utseende i läsläge och redigeringsläge
- Tabeller för in och utmatning i punktskrift.
- Punktkodning för visning av menyer, dialogrutor, textrutor etc.

I likhet med alla andra menyer i VarioUltra bläddrar du i menyerna med Styrpinne upp och ner eller med D1 och D3. Gå höger och vänster med Styrpinne höger och vänster eller D2 och D5.

10.2.1. Visning av kortkommandon

Detta alternativ sätter marginaler på punktdisplayer, samt vad som ska hända när dessa marginaler nås. Inställningen gäller både för dokument i ordbehandlaren och i textrutor. När du rullar (scrollar) med D2 och D5 ignoreras dessa inställningar.

OBS! Dessa inställningar ignoreras i ordbehandlaren när alternativet Visa hela ord är markerat.

10.2.1.1. Vänster- och högermarginal

I VarioUltra kan du sätta vänster och högermarginaler. Detta kan vara användbart när du skapar eller korrekturläser dokument. När du går in i Inställningar -> Punkt -> Visning av kortkommandon så är det första alternativet

vänstermarginalen. Om du går en rad ner hittar du alternativet för högermarginal.

En textruta visas, där du anger hur många tecken du vill ha som marginal. Tecknen räknas från displayens kanter.

10.2.1.2. Hopp

När markören flyttas över en marginal kommer displayen att flytta efter. Om alternativet är markerat kommer displayen att flytta en rad åt det hållet du hoppar, om du har en 20-teckens modell och flyttar dig över en marginal kommer displayen att hoppa 20 tecken åt det hållet. Har du en 40-cellers modell kommer den att hoppa 40 tecken istället.

För att växla mellan dessa val går du till Inställningar -> Punkt -> Visning av kortkommandon -> Hopp. Markera kryssrutan antingen med en Cursor routing-tangent eller med Styrpinne höger och vänster.

10.2.1.3. Visa meddelanden utan att dela ord

Detta alternativ förklarar sig själv en hel del, tillåter att meddelanden visas utan att orden delas av när displayen tar slut.

10.2.1.4. Nåltryck

Den här vertikala listan innehåller tre alternativ som påverkar hårdheten i punkterna. Detta påverkar hur hårt punkterna trycks uppåt i punktcellerna.

10.2.2. Markör

Här finns inställningar som styr hur markören ska se ut, både vid inmatning och vid läsning. Detta inkluderar punkt 7, punkt 8 eller något annat utseende som du väljer. Du kan även invertera markören eller få den att blinka med den hastighet som önskas.

Läsläge: Läsläget innebär att dokumentet är skrivskyddat. Då visas markören med en blinkande punkt 8. Inställningen ändrar du genom att gå in på Inställningar -> Punkt -> Markör -> Läsning.

Inmatningsläge: Denna markör visas när dokumentet är öppet för redigering, men även i textrutor. Standardvärdet är punkt 7 och 8. Inställningen ändras i menyn Inställningar -> Punkt -> Markör -> Vid inmatning.

- För att ange ett eget mönster skriver du in detta i textrutan för markören. Tryck exempelvis B1B2B3B4B5B6 för att visa punkt 1 till 6. Om felaktigt värde anges blir textrutan tom, vilket innebär att markören blir osynlig.
- Inverterat innebär att punkter som normalt sett är uppe döljs, medan punkter som är dolda visas. Om du exempelvis har en markör som visar alla

8 punkter och ett b (punkt 1 och 2) visas vid markören, kommer punkt 1 och 2 att inte vara aktiva, medan de andra är aktiva.

- Valet Blinkande markör låter dig ha en markör som blinkar. En redigeringsruta dyker då upp, där du kan ange blinkningshastigheten i millisekunder (mellan 200 och 2000).

10.2.3. Standardpunktkodning

Dessa inställningar används för att du ska kunna ställa in standardpunkttabell för menyer, dialogrutor och textrutor. Observera att denna inställning inte ändrar tabellen för inmatning och läsning i ordbehandlaren.

Såhär ändrar du punkttabellen:

1. Välj Inställningar -> Punkt -> Standardpunktkodning i huvudmenyn. Dialogrutan för punkttabellerna öppnas.
2. Välj önskat val i listan.
3. I listan Språk väljer du vilket språk som önskas.
4. I listan Standard för läsning väljer du tabellen som ska användas för text i menyer, dialogrutor och systemmeddelanden.
5. I listan Standard för inmatning väljer du vilken tabell som ska användas när du matar in text i textrutor.
6. Med kryssrutan Visa text i textrutor med samma tabell som vid läsning ser du till att texten i textrutor och informationsfält är densamma som vid läsning.
  - I vissa textrutor innehållande exempelvis rutor för e-postadresser, lösenord och sökvägar, kommer dessa att visas med datapunktskrift. Du får ett meddelande som informerar om detta.
  - Beroende på språket så kan antalet tabeller variera. Exempelvis kan grad 2 inte finnas för vissa språk.
  - I Inställningar -> Punktprofiler (tas upp i kapitel 10.7) kan du specificera olika punktprofiler som låter dig växla väldigt snabbt och smidigt mellan dessa.

10.2.4. Standardpunkttabell

Punktskriften som du skriver och läser styrs av en punkttabell. Tabellen talar om vilka punktkombinationer som representerar vilka bokstäver.

De åtta punkterna kan skapa 256 olika kombinationer. Så av över 65000 olika tecken som kan skrivas i UNICODE kan bara 256 visas i punkt. Det innebär att punkttabellen måste matchas för olika språk för att alla tecken ska kunna visas för det språket.

Exempel:

- Amerikansk engelsk datapunktskrift har sina tecken tilldelade i filerna US.b2u och US.u2b. US refererar till Amerikansk engelska, u betyder Unicode och B betyder Braille.
- Inmatningstabellen Europa.b2u är den tysk-europeiska tabellen som anger alla UNICODE-symboler.
- Tabellen Europa.u2b är den tabell som konverterar UNICODE-tecken till punktskrift i den tysk-europeiska tabellen.
- Samma gäller tabeller för andra språk.

Du hittar inställningen i Inställningar -> Punkt -> Standardpunkttabell. Det första alternativet i listan är den tabell som är aktiv just nu, exempelvis Swedish.b2u.

10.2.5. Visa / Dölj punkt 7 och 8

Detta alternativ döljer punkt 7 och 8, alternativt visar dessa om de är avstängda.

- Om Datapunktskrift används när du döljer punkt 7 och 8 kommer tecknen inte att visas korrekt.
- Om alternativet är att Visa punkt 7 och 8 kommer tecken i datapunktskrift att visas korrekt.

10.3. Visning

Här kommer du hitta en mängd olika alternativ för visning av:

- Visning av kortkommandon för menyer
- Visning av genvägar för menyalternativ
- Mallar
- Alternativ för lösenord-Meddelanden

10.3.1. Visning av kortkommandon

Här kan du bestämma om punktkortkommandon och / eller displaykommandon ska visas i punktskrift. När du bläddrar genom en mmeny visas dessa alternativ som standard. Dessa kommandon hittar du även i direkthjälpen.

Det finns två olika alternativ:

- Visa kortkommandon i punkt
- Visa kortkommandon för displayknapparna

Tryck Styrpinne vänster eller höger för att ändra statusen på knapparna. B0 eller en routingknapp ovanför kryssrutan gör också detta.

10.3.2. Kortkommandon

I dialogrutor och menyer visas lite olika genvägar för att du snabbt och smidigt ska kunna navigera och hoppa till rätt alternativ.

Som standard visas dessa genvägar som en bokstav. Ett menyalternativ kan se ut ungefär såhär: ME (indikerar meny) en bokstav (genvägen) och sedan namnet på menyalternativet.

Alternativet är att markera den bokstav som är genvägen. När detta alternativ är markerat kommer en bokstav i menyalternativet att markeras med punkt 8, den bokstaven kan användas som en genväg till alternativet. Exempelvis kommer bokstaven S i Inställningar att ha punkt 8 markerad.

För att slå på eller av denna inställning går du till Inställningar -> Visning av kortkommandon -> Kortkommandon.

1. Den första raden visar antingen standardalternativet Visa, vilket visar en bokstav för den aktuella genvägen. Eller Markera, vilket markerar bokstaven för genvägen med punkt 8.
2. Gå ner och välj ett valfritt prefix.
3. Gå ner en rad och välj ett valfritt suffix.
4. Gå ner en rad och välj OK.
5. Gå ner en rad och välj Avbryt.

10.3.3. Visning

Menyn Visning kan hittas under Inställningar -> Visning.

Här finns inställningar för visning av alla element. Du kan ändra ordningen på segmenten, såsom etiketten, kortkommandot etc. Du kan även återställa inställningarna om så önskas. Inställningarna sparas i filen VarioUltra\User\Controls.xml.

Följande kapitel går igenom dessa segment och förklarar hur du ändrar dessa. Du ändrar segmenten på samma sätt oavsett vilket segment du redigerar.

- Meny (Visas som standard som ME)
- Knapp
- Kryssruta
- Textruta
- Skrivskyddad textruta

- Lista
- Fil
- Mapp

Dialogrutan för mallarna innehåller följande kontroller:

- Informationsfält (Punkt): Visar hur segmentet kommer se ut.
- Knappen Ändra: Tar fram en dialogruta där du kan ändra ordningen på segmentet. Resultatet visas i informationsfältet Punkt.
- Knappen Återställ: Återställer till standardinställningar.

Dialogrutan som dyker upp när du trycker på Ändra-knappen innehåller lite alternativ som är listade nedan. Dessa kan variera beroende på vilket segment du valt innan:

- Listan Objekt: Visar det objekt du vill anpassa. Välj med Styrpinne vänster och höger.
- Redigeringsrutan Text: Här anger du vilken text du vill ska visas på det aktuella objektet.
- Redigeringsrutan Prefix: Ange ett prefix för alternativet.
- Suffix: Ange ett suffix till det alternativ du valt.

I denna dialogruta kan du även öppna menyraden med S3, där hittar du följande alternativ:

- Flytta åt vänster: Flyttar det valda listobjektet ett steg åt vänster.
- Flytta till höger: Flyttar det valda listobjektet ett steg åt höger.
- Början: Flyttar objektet till början av raden.
- Slutet: Flyttar objektet till slutet av raden.
- Dölj detta objekt: Tar bort objektet. Detta flyttas till slutet av raden.
- Visa detta objekt: Visar det aktuella objektet.
- Infoga textområde: Läger till ett segment där du kan mata in text.
- Återställ till standard: Återställer segmentet till standard.

10.3.3.1. Mallar -> Menyalternativ

Du kan konfigurera följande saker för valet menyalternativ. Segmenten har följande ordning som standard: 1 ME, 2 <snabbtangent>, 3 <etikett>, 4 <status>, 5 <kortkommando>, <menynamn>

Segmenten som står innanför större än och mindre än-tecken (< >) är platshållare för texten.

Segment och dess betydelse:

- Status: Information om undermenyer
- <menynamn>: Om du är i en undermeny visas den meny som finns ovanför den du befinner dig i. Om du exempelvis står på alternativet Visning så är menynamnet Inställningar.

Exempelkonfiguration: Om vi vill byta ut ME mot endast ett M gör vi följande:

1. Öppna Inställningar -> Visning av kortkommandon -> Visning -> Menyobjekt.
2. I dialogrutan som dyker upp, välj knappen Ändra.
3. I listan Objekt väljer du alternativet 1 ME.
4. Gå till textrutan Text och ändra värdet i den från ME till M, följt av ett mellanslag.
5. Bekräfta och stäng alla dialogrutor med OK.

10.3.3.2. Mallar -> Knappar

Du kan konfigurera följande för knappar:

1. KN, 2 <snabbtangent>, 3 <etikett>

KN står för knapp. Det refererar till funktioner som OK, Avbryt, Ja och Nej som finns i VarioUltra.

10.3.3.3. Mallar -> Kryssruta

Du kan konfigurera följande saker:

- 1 KR, 2 <status>, 3 <nabbtangent>, 4 <etikett>

Status refererar till om kryssrutan är markerad eller inte.

10.3.3.4. Mall -> Textruta

Du kan konfigurera följande:

- 1 TR, 2 <snabbtangent>, 3 <etikett>

OBS! Det sista alternativet, Innehåll går inte att konfigurera. Denna kommer alltid att vara på slutet av raden.

Exempelkonfiguration: Här vill vi dölja genvägen från att visas.

1. Gå till Inställningar -> Visning i punkt -> Visning -> Textrutor.
2. Välj knappen Redigera.
3. I listan Objekt, välj Snabbtangent.
4. Öppna menyraden med S3 och tryck sedan på Dölj detta objekt.
5. Stäng rutorna med OK.

OBS! Kortkommandon visas som en bokstav vid alternativet. Alternativt visas det som en markerad bokstav i alternativet, markeras med punkt 8.

10.3.3.5. Mallar -> Skrivskyddat textfält

Du kan konfigurera följande:

1 IF, 2 <snabbtangent>, 3 <etikett>

Segmentet Innehåll går inte att flytta, det kommer alltid att finnas längst till höger på raden.

10.3.3.6. Mallar -> Listruta

Du kan konfigurera följande:

1 LI, 2 <innehåll>, 3 <etikett>, 4 snabbtangent

10.3.3.7. Mallar -> Filer

Du kan konfigurera följande:

1 LI, 2 <text>, 3 <innehåll>, 4 <storlek>, 5 <datum>, 6 <sökväg> (path: är prefix), 7 <etikett>, 8 <snabbtangent>

Exempelkonfiguration: Vi vill se till att segment 1 visar texten FI istället för LI.

Gör såhär:

1. Öppna Inställningar -> Visning i punkt -> Visning -> Filer.
2. Välj knappen Ändra.
3. I listan Objekt väljer du LI.
4. I skrifvfältet Text står för närvarande LI. Ändra detta till FI, följt av ett mellanslag.
5. Stäng rutorna med OK.

10.3.3.8. Mall -> Mapper

Du kan konfigurera följande:

1 LI, 2 +, 3 <innehåll>, 4 <datum>, 5 <etikett>, 6 <snabbtangent>

OBS! Om valet att visa storlek är valt kommer mappens storlek att räknas ut genom att dess innehållande filer och mappar gås igenom. Detta kan ta en stund.

Exempelkonfiguration: Vi vill att det första segmentet ska visa MA istället för LI.

Gör såhär:

1. Öppna Inställningar -> Visning i punkt -> Visning -> Mapper.
2. Välj knappen Ändra.

3. I listan Objekt väljer du LI.
4. I skrifvärtet Text står för närvarande LI. Ändra detta till MA, följt av ett mellanslag.
5. Stäng rutorna med OK.

10.4. Tangentbord

Dialogrutan som öppnas med alternativet Inställningar -> innehåller inställningar som styr vilken funktion B7 och B8 ska ha. Funktionen för Dubbelhopp och tangentrepetition kan du också hitta här.

B7:

- Om alternativet B7 är backsteg är valt kommer tecknet till vänster om markören att raderas när du trycker på B7. Detta gäller i textrutor eller i Ordbehandlaren.
- Om du vill kunna mata in punkt 7 i ett dokument måste du kryssa ur rutan. Denna är ikryssad som standard.

B8:

- Om alternativet B8 är retur/enter är markerat kommer B8 att göra en ny rad i det dokument du befinner dig i.
- Om du vill mata in punkt 8 i ett dokument måste du kryssa ur den här rutan. Rutan är kryssad som standard.

Dubbelhopp:

- Kryssrutan Dubbelhopp aktiverar dubbelhopp.
- Infogar ett mellanslag när du trycker på mellanslaget samtidigt som den sista bokstaven i ordet (B0).

Tangentbordsmappning:

- Listrutan Tangentbordsmappning anger hur D-knappar och B9, samt B0 ska fungera. Du kan byta plats på dessa knappar.

Tangentrepetition:

- Tangentrepetition för tangentbordet och styrepinnen slår på repetition när någon tangent hålls ner.
- När alternativet är valt kommer skrivfält att visas som låter dig bestämma fördröjning för repetitions hastigheten, samt hastigheten och antal tecken per sekund.

10.5. Datum och tid

I anteckningsläget kan du trycka S4 en eller två gånger för att kontrollera datum och tid. För att ändra datumet och tiden går du in under Inställningar -> Datum och tid. Saker som kan ändras är datum, tid, datum och tidsformat, samt tidszon. Det finns även en OK-knapp, som sparar ändringarna och en Avbryt-knapp som avbryter utan att spara.

10.5.1. Ställa in datumet

Det första alternativet i dialogrutan Datum och tid, som du når via Inställningar -> Datum och tid är datum. Det är en textruta där datumet är skrivet enligt formatet YYYY-MM-DD. För att ändra datumet placerar du markören till höger om den inställning du vill ändra och raderar med Backsteg. Skriv sedan in det nya värdet. Om du vill ändra allt kan du placera markören längst till höger och radera alltsammans med B7. När allt är borta skriver du in det nya datumet i formatet YYYY-MM-DD. Fyra siffror för året, två för månad och två för dag. Bekräfta med höger tumtangenta.

10.5.2. Ställa in tiden

Då VarioUltra kanske inte levereras med rätt tid och tidszon kan detta behöva ändras. Gör så här:

1. Gå till Inställningar -> Datum och tid.
2. Den första raden visar datumet. Ändra detta genom att placera markören till höger om värdet du vill ändra, radera med B7 och skriv sedan in rätt datum. Kom ihåg att datum skrivs enligt formatet ÅÅÅÅ-MM-DD.
3. Om du inte vill göra fler ändringar kan du bekräfta med B9 Annars fortsätter du denna instruktion.
4. Nästa rad innehåller tiden. Den skrivs i formatet HH:MM:SS. För att ändra detta placerar du markören till höger om det värde du vill ändra och trycker B7 för att radera värdet. Skriv sedan in det nya värdet.

5. Skriv in det nya värdet i formatet HH:MM:SS.
6. Om du inte vill göra fler ändringar trycker du B9 för att bekräfta. Annars fortsätter du med denna instruktion.
7. Nästa alternativ är Redigera datum och tidsformat. Här ändrar du hur datum och tid ska presenteras. Använd Styrpinne höger och vänster för att ändra värdena. Du kan ändra ordningen på platshållarna, samt tecknet emellan som separerar dessa.
  - a. Dessa platshållare är känsliga för stora och små bokstäver. d = dag, M = månad, Y = år, H = timme, m = minut och s = sekund.
  - b. Det korta datumformatet används i textrutor inne i applikationerna.
  - c. Det långa datumformatet visas när du trycker på S4,
8. Det sista alternativet är tidszon. När du valt alternativet hittar du en horisontell lista där du använder Styrpinne höger eller vänster för att navigera bland tidszonerna. När du är klar bekräftar du med B9 eller går ner till OK.

10.6. Energispar

Detta alternativ ställer in hur länge det dröjer innan VarioUltra går i viloläge. Detta för att spara batteri.

Du kontrollerar batterinivån genom att trycka något av följande kommandon:

- I Anteckningsläget: Två snabba tryck på S3.
- I Displayläget: S2+B9

10.6.1. Automatiskt viloläge

Detta alternativ sätter VarioUltra i viloläge efter en viss tids inaktivitet, det vill säga att inga knappar har tryckts på en stund. Standardvärdet är 10 minuter. För att ändra inställningen går du till Inställningar -> Energispar -> Automatiskt viloläge. Här hittar du alternativ för att slå på eller av funktionen, ställa in tiden för det automatiska viloläget och att få en ljudsignal precis innan enheten stängs ner.

Välj Stäng av enheten automatiskt efter, samt mata in tiden i textrutan. Värden under en minut kommer inte att fungera. En varningssignal på några korta pip kommer att höras precis innan enheten går i viloläge.

10.6.2. Batteri

För att se status för batteriet går du till Inställningar -> Energispar -> Batteri. Här visas batteriets laddningsnivå och kapacitet. Denna dialogruta innehåller även loggar för laddning och urladdning i servicesyfte.

- Batterinivån visas i procent och minskar ju mer enheten laddar ur och ökar ju mer enheten laddas upp.
- Kapacitet visas i mAh. Värdet är inte konstant, då detta varierar beroende på temperatur och åldern på batteriet.
- Kryssrutan Skriv loggfil låter dig skapa en loggfil där information om batteriet skrivs ner. Detta innehåller urladdning och laddningscyklar. Filen heter Acculog.txt. Detta används i felsökningssyfte när du kontaktar VisioBrailles servicetekniker.

VarioUltra passerar två gränser under själva urladdningscykeln. Den ena gränsen passeras när nivån går ner till 0% och enheten stängs av. Du måste då ansluta enheten till en strömkälla för att kunna slå på och använda enheten igen. Om du ignorerar detta kommer du att passera den andra nivån. Anslut då enheten till ett vägguttag, du kommer då se en förloppsindikator på displayen, där alla punkter i cellerna fylls upp från vänster. Till höger om den sista fyllda cellen blinkar en markör. Vänta då tills fem celler fyllts upp, då kan du starta enheten igen. Kontrollera sedan laddningsförloppet med två tryck på S3 (anteckningsläget) eller S2B9 (Displayläget).

Om enheten är fullt laddad (100%) och laddas ur till första nivån (0%) för att sedan laddas upp igen, är batterinivån exakt. Om enheten däremot laddar ur till den andra nivån är batterinivån ungefärlig. För att den ska bli kalibrerad måste du först ladda upp enheten fullt, för att sedan ladda ur den till första nivån (0%) och sedan ladda upp den till 100% igen.

Laddning via en PC ger endast 100 mA, medan laddning via en nätadapter ger 500-700 mA. Det går därför snabbare att ladda via en nätadapter. Detta gör då att laddningstiden är inte konstant. Använd därför gärna en USB-adapter på 5V och upp till 2000 mA.

När enheten är avstängd visas en förloppsindikator på displayen. Alla punkter i varje cell visas då och fylls på från vänster. Till höger om den sista fyllda cellen blinkar punkt 7 och 8. Om punkterna blinkar långsamt betyder det att enheten laddar långsamt, t.ex med hjälp av en dator. Om punkterna blinkar snabbare innebär det att enheten laddas snabbare, t.ex med nätadaptern.

10.7. Punktprofiler

VarioUltra tillåter dig att ha upp till 8 punktprofiler som du sedan enkelt kan växla mellan. Det kan vara användbart om du ska arbeta med flera olika språk, inklusive förkortad eller oförkortad punktskrift.

De alternativ som finns i dialogrutan Punktprofiler är följande:

- Listan Profiler visar en lista över de tillgängliga profilerna. Du kan använda, redigera eller ta bort dessa.
- Knappen Ny profil öppnar en dialogruta där du kan skapa nya punktprofiler.
- Knappen Redigera profil redigerar den valda profilen.
- Knappen Radera profil tar bort den aktuella profilen.
- Använd profil sätter den valda profilen som aktiv. Knappen är endast synlig när en eller flera profiler finns i listan ovan.
- Använd standardinställningar Ställer in standardinställningarna för profilerna.
- Avbryt stänger dialogrutan.

10.7.1. Ställa in en ny punktprofil

För att skapa en ny punktprofil går du in i Inställningar -> Punktprofiler och väljer sedan knappen Ny profil.

1. Namn: Tillåter dig att döpa profilen till något. Som standard är profilen döpt till Ny profil.

2. Nummer: En textruta med numret på profilen. Som standard är det första tillgängliga numret valt. a. Du kan endast ange nummer mellan 1 och 8.

b. För att ladda en specifik profil trycker du S1 och sedan en utav B-tangenterna. Så vill du exempelvis ladda profil nummer 2 trycker du S1B2.

3. Punkttabell för inmatning: Välj den tabell du vill använda genom att trycka Styrpinne höger eller vänster. Detta påverkar den tabell som används för att mata in punktskrift.

4. Punkttabell för utmatning: Välj i listan med Styrpinne höger eller vänster. Detta påverkar den tabell som används för att visa punktskrift.

10.7.2. Ladda och spara nya profiler

Bestäm dig för vilka punkttabeller du vill använda för in- och utmatning och gör sedan följande:

1. Inställningar -> Punkt -> Standardpunktkodning. Ställ in t.ex Svensk datapunktskrift och avmarkera kryssrutan för Huvudkommando för datapunktskrift.
2. Gå till Inställningar -> Punkt -> Standardpunkttabell och välj önskade punkttabeller för in- och utmatning.
3. Gå till Ordbehandlaren och välj Verktyg -> Förkortning (Grade 2) -> Inställningar. Välj önskad punkttabell och kryssa även i kryssrutorna för läsning och inmatning.
4. Öppna menyn Inställningar -> Punktprofiler.
5. Här visas en lista med de punktprofiler som finns tillgängliga. Dessa visas med en siffra och om profilen inte är definierad visas enbart profilens nummer. När profilen definierats kommer dess namn att stå vid siffran och om du väljer en redan definierad profil kommer den att skrivas över med de nya inställningarna.
6. Gå ner och välj Spara vald profil.
7. En dialogruta visas och du hamnar i textrutan Namn. Här är namnet Ny profil redan inskrivet och du kan döpa om profilen så att du lätt kan identifiera den. Bekräfta sedan med OK.
8. Nu dyker den nya profilen upp i listan Profiler och ett nummer indikerar profilens nummer. Stäng dialogrutan med Avbryt.

10.7.3. Ladda vald profil

Välj den här knappen för att ladda den valda profilen. Du kan även använda kortkommandot S1+B1 - B8, där B1 är första profilen, B2 är nummer två, B3 nummer 3 osv.

10.8. Bluetooth

I dialogrutan Bluetooth som du hittar i Inställningar -> Bluetooth finns inställningar som påverkar Bluetooth. Bland annat att para ihop enheten med

andra enheter. För detaljerade instruktioner om hur du parar ihop VarioUltra med andra enheter, se kapitel 2.3.

Dialogrutan Bluetooth innehåller följande alternativ:

- Bluetooth på / av: En kryssruta som slår på eller av Bluetooth.
- Sök: En knapp för att söka upp enheter i närheten.
- Enheter: En lista över funna enheter. o Ansluten innebär att enheten är ansluten.
- I närheten innebär att enheten hittats, men ännu inte anslutits.
- Anslut: Skapar en anslutning till den andra enheten. (Ihopparring) o Beroende på inställningar kan du få meddelanden om PIN-kod antingen på den andra enheten eller på VarioUltra.
- Standard-PIN-koden är 1111 för de flesta enheter.
- Koppla ifrån: Tar bort anslutningen till en enhet.
- Visa info: Visar information om den anslutna enheten.

10.9 Punktdisplayläge

För att du ska kunna använda VarioUltra i displayläget flyttar du switchen för detta mot dig.

- I nuläget, när denna manual skrevs så har inte alla enheter drivrutiner för VarioUltra. Du måste då använda VarioUltra i emulerat läge, så att den uppträder som en annan BAUM-enhet.
- För mer information om detta, se kapitel 2.3.

10.9.1. Punktdisplayemulering

Emulering är en lista där du kan få din VarioUltra att uppträda som en annan display. Detta kan vara bra om din skärmläsare inte har stöd för VarioUltra. De emuleringslägen som kan användas är Pronto och VarioConnect.

- Innan du växlar till displayläget, se till att du har rätt emulering inställd.
- COBRA 10.1 skärmläsningsprogram från BAUM stödjer VarioUltra fullt ut.
- För äldre IOS-enheter, använd Pronto-emulering.
- För Android-enheter, använd VarioConnect.

Se kapitel 2.3 för mer information.

10.9.2. Slå på Bluetooth automatiskt när du växlar till Displayläget

När den här kryssrutan är markerad kommer VarioUltra automatiskt att aktivera Bluetooth när Bluetooth är avstängt och du växlar till Displayläget. Bluetooth är aktivt när VarioUltra väcks från viloläget om Bluetooth redan var aktiverat innan enheten försattes i viloläge. Däremot är Bluetooth alltid avstängt när VarioUltra startas upp från helt avstängt läge.

10.9.3. Vibrera när en enhet ansluts

När den här kryssrutan är markerad kommer VarioUltra att vibrera när en enhet ansluts via Bluetooth.

VarioUltra kommer då att vibrera en, två, tre eller fyra gånger, beroende på vilken kanal enheten som ansluts hamnar på.

10.9.4. Visa meddelande när en enhet ansluts

Om den här kryssrutan är markerad kommer ett meddelande att visas när en enhet ansluts till VarioUltra. Information om enhetens namn och på vilken kanal enheten hamnar finns i meddelandet.

Tryck på första Cursor routing-tangenten för att få meddelandet att stanna kvar på displayen. Tryck sedan på valfri tangent för att återgå till det som visats tidigare.

10.9.5. Egenskaper för HID-tangentsimulering

Här kan du ändra egenskaper för HID-tangentsimuleringen. Här kan språk och modell av ansluten enhet ställas in och inställningarna används automatiskt när du växlar till en viss Blåtandskanal.

Gör såhär:

1. Öppna Inställningar -> Punktdisplayläge. Gå ner till listan Anslutna enheter.
2. Den här listan visar namnet på den aktuella enheten, samt vilken Blåtandskanal den är ansluten till och även vilka inställningar för vilken HID-tabell som används.
3. Välj önskad enhet med styrpinnen höger eller vänster.
4. Gå ner och välj knappen Egenskaper för tangentsimulering.
5. En dialogruta öppnas och du hamnar då på textfältet Namn. Här visas namnet på den enhet som är ansluten.
6. Med hjälp av inställningarna i den här dialogrutan kan du ändra inställningar för fördröjning av punkttangentsimuleringen, fördröjning för HID-tangentsimulering och tabell för HID-tangentbordet.
7. När du är klar väljer du OK.

Följande inställningar kan ändras i dialogrutan:

- Punktsimulering (30-100ms, standard 50ms)
- HID-tabell: Innehåller information om språk och layoutinformation för Apple och Android-enheter
- HID-tangentfördröjning (30-100ms, standard 60ms)

En överblick av dessa inställningar visas i listan Anslutna enheter:

<Enhetsnamn> (BTx, Pkt xxms, HID xxms, HID-tabell Apple-SV.U2H

Följ stegen nedan för att se till att rätt tecken överförs till den anslutna enheten via Bluetooth:

HID-tabellen, som du väljer under Inställningar -> Punktdisplayläge ->

Egenskaper för HID-tangentsimulering, måste stämma överens med den enhet som du anslutit. Om du använder en Apple-enhet ska du använda Apple-SV.U2H och använder du en Android-enhet använder du Android-SV.U2H.

Om språket på enheten inte stämmer överens med språket som du valt här kommer vissa tecken, såsom å, ä och ö inte att visas korrekt på den anslutna enheten vid överföring av text.

Vissa Android-enheter skiljer på tangentbordslayouterna för det virtuella tangentbordet och det externa tangentbordet. I det här fallet måste VarioUltra's HID-tabell stämma överens med språket för det externa tangentbordet.

Fördröjningen för HID-tangentsimuleringen är satt till 60 millisekunder. Detta på grund av att vi upplever att det fungerar bäst och att alla bokstäver läses upp i skärmläsarna (VoiceOver, TalkBack eller VoiceView). Detta när skrivekot är satt till Tecken eller Tecken och ord.

Om du satt skrivekot i din skärmläsare till Inget kan du prova en kortare fördröjning. 30-40 ms för Apple och 40-50 ms för Android. Detta ökar hastigheten för överföringen men det finns risk att vissa bokstäver tappas. Processorn hos den anslutna enheten påverkar vilken hastighet man kan använda, så använd gärna en hastighet med 10 ms över värdet som fungerar.

10.10. Systemverktyg

Nytt i VarioUltra version 1.4 är menyn Systemverktyg. Här finns följande alternativ:

- Uppdatera programvaran

- Diskrensning
- Återställ till standardinställningar

10.10.1. Uppdatera systemet

Denna funktion är ny i VarioUltra version 1.33.

Nya uppdateringar släpps då och då. Tidigare har man uppdaterat enheten genom att man kopierar uppdateringsfilen till det interna minnet och sedan tryckt kommandot D3D6B7B8. Numera kan uppdateringar göras från denna meny. Har du fler uppdateringsfiler på VarioUltra går det att välja dessa från en lista. Tryck sedan B9 för att starta processen.

Kom ihåg att ansluta VarioUltra till ett vägguttag innan du påbörjar uppdateringen.

10.10.2. Diskrensning

Denna funktion är ny i VarioUltra 1.4.

De flesta användare kommer inte lyckas fylla upp minnet i VarioUltra. Men vissa avancerade användare fyller upp 32GB minne. Då kan det här verktyget hjälpa till att frigöra utrymme på enheten genom att ta bort onödiga filer. De filer som kan tas bort är:

- Säkerhetskopior för operativsystem
- Temporära filer
- Bokmärken och markörpositioner

Markera de alternativ du vill ta bort och gå sedan ner med D3 eller med hjälp av styrpinnen till knappen Ta bort. Då startas processen och texten "Rensar..." visas på punktdisplayen.

10.10.3. Återställ till standardinställningar

Denna funktion är ny från VarioUltra version 1.4.

Ibland kontaktar kunderna BAUM Retec med frågor. Kunden har då gjort något som han/hon inte vet hur man ångrar. Ibland kanske man vill sälja enheten till någon annan och därför vilja radera alla inställningar och personliga data. Eller bara ta bort gamla Bluetooth-kopplingar. Därför finns nu denna funktion som kan återställa och rensa följande:

- Återställ användarinställningar
- Ta bort alla Bluetooth-anlutningar
- Ta bort bokmärken och markörpositioner

Markera de kryssrutor du vill återställa och tryck sedan på knappen Återställ och starta om som finns lite längre ner i dialogrutan.

Alternativet Ta bort alla Bluetooth-anslutningar plockar bort all data om tidigare anslutna Bluetooth-enheter.

10.11. Avsluta inställningar

Håll S3 nedtryckt, så hamnar du i huvudmenyn.

11. Hjälp

VarioUltra innehåller två hjälpfunktioner. För generell information om VarioUltra trycker du V+B9B7B8. Du kan använda D2 och D5 för att rulla genom informationen och Styrpinne upp eller ner för att gå uppåt och nedåt. Bekräfta med OK när du är klar.

Om du trycker B9B2B6 hamnar du i direkthjälpen. Den visar information om den applikationen du är i, alternativt det alternativet du står på (textruta, knapp, kryssruta etc.).

Trycker du kortkommandot h+B9B7B8 hittar du bland annat en kopia av denna manual och information som blir tillgänglig över tid.

11.1. Avsluta hjälpen

Håll S3 nedtryckt så hamnar du på huvudmenyn.

12. Menyraden

I alla program i VarioUltra finns en menyrad. Den kommer du åt med hjälp av knappen S3. För att gå ur menyraden igen trycker du en gång på S3 igen.

Följande kapitel beskriver menyradens struktur och vad alternativen är till för.

12.1 Meny -> Arkiv

Följande kapitel visar hur du gör dessa åtgärder:

- Skapa en ny mapp
- Öppna en fil eller mapp
- Radera en fil eller mapp
- Byta namn på en fil eller mapp
- Visa information för en fil eller mapp

12.1.1. Skapa en ny mapp

Att skapa en ny mapp är enkelt. Här går vi igenom hur man gör för att skapa en ny mapp. Vi gör detta i mappen Edit.

1. Se till att du befinner dig på den översta nivån i Utforskaren, så att du står på Flashdisk. Öppna mappen med Styrpinne höger.
2. Leta rätt på mappen Edit med Styrpinne upp eller ner. När du hittat den, tryck Styrpinne höger för att öppna den.
3. Om mappen är tom får du ett meddelande om detta.
4. Välj menyraden med S3 och gå till Arkiv -> Ny mapp.
5. Nu hamnar du på ett textfält, där du kan fylla i namnet på den nya mappen. Ett förslag syns i rutan, Ny mapp, men du kan ersätta detta med något annat genom att skriva in det nya namnet.
6. Bekräfta med OK.

Du kan i framtiden använda kortkommandot n+B9B8. I denna dialogruta kan du även ändra sökvägen till mappen om du vill.

12.1.2. Öppna en mapp eller fil

Kommandot Öppna öppnar en fil eller mapp. När en mapp öppnas visas dess undermappar och filer och om en fil öppnas skickas användaren till rätt applikation.

- DOC, DOCX, RTF, TXT och BRF-dokument öppnas i Ordbehandlaren.
- PDF-dokument öppnas i PDF-dokumentläsaren.
- XLS och XLSX-dokument öppnas i Excel-visaren.

Här är stegen för att öppna en fil eller mapp:

1. I fil- och mapplistan, gå uppåt och neråt för att leta rätt på den fil eller mapp du vill öppna.
2. När du står på den fil eller mapp du vill öppna trycker du på S3 för att komma till menyraden. Gå sedan till Arkiv -> Öppna.
3. Om du öppnar en mapp kommer du se innehållet i mappen.
4. Om du öppnar en fil kommer den att öppnas inuti rätt applikation.

Du kan också använda kortkommandot o+B9B8 för att öppna filer och mappar.

12.1.3. Radera filer och mappar

Med kommandot Radera tar du bort den fil eller mapp du står på. Tar du bort en mapp tas även innehållet i mappen bort. Notera dock att om du tar bort stora filer eller mappar innehållande stora/många filer, kan detta ta en stund. En indikator i form av ett hoppande g visas då. Stäng inte av eller försök att avbryta VarioUltra i denna process.

OBS! Tar du bort en fil eller mapp går det inte att ångra, det finns ingen papperskorg. Däremot, om du har dokumentet öppet i ordbehandlaren och tar bort det från Utforskaren, kommer det att finnas kvar i RAM-minnet tills du stänger det i Ordbehandlaren.

För att radera en fil eller mapp, gör såhär:

1. I fillistan ställer du dig på det objekt du vill ta bort.
2. Öppna menyraden med S3 och välj Arkiv -> Radera.
3. En dialogruta frågar dig om du vill radera filen eller mappen. Storlek och antal filer visas. Bekräfta med knappen Ja. Att radera flera filer och mappar är möjligt. Se kapitlet för Redigera-menyn för att få veta hur man markerar flera objekt.

Kommandot B9B7 kan också radera en fil eller mapp.

OBS! Om du får meddelande om att filen eller mappen inte går att ta bort kan det bero på att någon fil eller mapp är satt som dold eller skrivskyddad. Se kapitlet om egenskaper för mer information.

12.1.4. Byta namn på en fil eller mapp

Att byta namn på en fil eller mapp är enkelt.

1. I fillistan använder du Styrpinnen för att hitta den fil eller mapp du vill byta namn på.
2. Gå till menyraden med S3 och välj Arkiv -> Byt namn.
3. Du står nu på ett textfält, där du skriver in det nya namnet. Bekräfta med B9.

12.1.5. Skapa ett nytt tomt dokument

Ett dokument kan skapas antingen som ett textbaserat dokument (TXT eller RTF), eller som ett punktdokument (BRF). Standardinställningen är BRF.

Innan du skapar dokumentet behöver du bestämma dig för vilket dokument du vill använda.

1. Öppna menyraden med S3.
2. Välj Arkiv -> Nytt.
3. En dialogruta dyker upp, där du kan ange ett namn på den nya filen.
4. Gå ner till Filformat, där du väljer antingen ett punktdokument eller ett textdokument.
5. Bekräfta med OK.

Filen sparas nu med det namn du angivit på den plats du valt. Du kan sedan spara filen med kortkommandot s+B9B8.

Nya dokument kan skapas i framtiden med kommandot n+B9B8.

12.1.6. Öppna dokument

Ordbehandlaren i VarioUltra kan öppna TXT, RTF, DOC, DOCX och BRF-dokument.

När textiler öppnas visas alla ANSI, UTF-8 och Unicode-filer. Doc och docx öppnas alltid i skrivskyddat läge. När ett sådant dokument ändras och sparas, ändras filnamnet till rtf för att formateringen ska bibehållas.

OBS! För att dokumentet ska visas korrekt behöver ordbehandlaren ha 2 - 3 gånger mer utrymme än dokumentets storlek.

o+B9B8 öppnar dialogrutan för att öppna ett dokument.

12.1.7. Öppna filer i Skrivskyddat läge jämfört med redigeringsläge

VarioUltra låter dig öppna dokument i antingen Redigeringsläge eller skrivskyddat läge. Som namnen antyder så är redigeringsläget ett läge som tillåter redigering och skrivskyddat läge är ett läge som inte tillåter redigering.

Öppna ett dokument i redigeringsläge:

1. Öppna menyraden med S3.
2. Välj Arkiv -> Öppna.
3. En fillista visas. Som standard hamnar du på det första objektet i Edit-mappen.
  - a. Du kan snabbt flytta dig till botten av listan med B9B4B5B6 och till toppen med B9B1B2B3.
  - b. Om du känner till första bokstaven i filnamnet kan dy mata in denna så hoppar du direkt till den första filen med den bokstaven i början.
4. När du hittat den fil du vill öppna, tryck bara B9 så öppnas filen.
5. Filen öppnas. Kom ihåg att om du sparar filen som ett RTF-dokument kommer du att hamna på den position du sist var på i texten.

Öppna i skrivskyddat läge:

1. Öppna menyraden med S3.

2. Välj Arkiv -> Öppna.

3. En fillista visas. Som standard hamnar du på det första objektet i Edit-mappen. a. Du kan snabbt flytta dig till botten av listan med B9B4B5B6 och till toppen med B9B1B2B3.

b. Om du känner till första bokstaven i filnamnet kan du mata in denna så hoppar du direkt till den första filen med den bokstaven i början.

4. När du hittat den fil du vill öppna, tryck D4D6 och välj sedan Öppna med skrivskydd.

5. Filen öppnas nu i skrivskyddat läge. Kom ihåg att om du sparar filen som ett RTF-dokument kommer du att hamna på den position du sist var på i texten.

Du kan enkelt byta mellan skrivskyddat och redigeringsläge med kommandot z+B9B8.

OBS!

- Du ser enkelt om dokumentet är skrivskyddat eller inte. Detta syns på markören. I redigeringsläget är markören punkt 7 och 8, medan i skrivskyddat läge blinkar punkt 8.
- Markörens utseende kan ändras i huvudmenyn -> Inställningar -> Punkt -> Markör.
- När du navigerar dig fram i fillistan använder du Styrpinne upp och ner för att bläddra mellan filer och mappar. Styrpinne vänster stänger den aktuella mappen, medan Styrpinne höger öppnar den aktuella mappen.
- Mappar visas med ett + framför, för att särskilja filer från mappar.

12.1.8. Växla mellan öppna filer och mappar

Det finns några sätt att växla mellan öppna filer och mappar. Om du föredrar menyerna går du till menyraden med S3 och väljer sedan Arkiv -> Föregående dokument.

Föredrar du istället kortkommandon kan du trycka minus-tecknet tillsammans med B9B8 (-+B9B8).

12.1.9. Lista öppna filer

För att hämta en specifik fil kan du gå in i menyraden med S3 och välja Arkiv -> Lista laddade filer. Du hittar då en horisontell lista, där du kan bläddra bland öppna filer. Bekräfta med OK.

Du kan öppna denna dialogruta snabbare med kommandot l+B9B8.

12.1.10. Stänga dokument

Ordbehandlaren kan ha flera dokumentöppna samtidigt, men det kan vara bra att stänga dessa ibland. Gå till menyraden med S3 och välj Arkiv -> Stäng.

Du kan även använda kommandot u+B9B8.

OBS! Dokument använder arbetsminnet. Om du märker att prestandan blir sämre, stäng då några dokument.

12.1.11. Spara dokument

Öppna dokument sparas inte som standard. Textdokument sparas normalt under mappen Edit i VarioUltras interna minne, Flashdisk. VarioUltra kommer ihåg var du senast sparade dokument och föreslår detta när du sparar framtida dokument. Dokument kan sparas som RTF eller TXT (ANSI eller Unicode).

Dock sparas en säkerhetskopia av öppna dokument när VarioUltra sätts i viloläge. Dessa dokument sparas i en särskild rotmapp. Normalt öppnas dokumenten i Ordbehandlaren när du sedan väcker VarioUltra, men i de fall du måste starta om enheten kan du hitta dokumenten under Temp\Edit.

12.1.12. Spara

Den första tomma filen i Ordbehandlaren får automatiskt namnet Dokument. Dokumentet hamnar under mappen Edit under Flashdisk. Filformatet som används som standard är RTF, men BRF kan också användas om du föredrar detta. Alla nya dokument sparas med den senast använda filtypen. Du ändrar detta när du sparar dokumentet.

OBS! Att spara ett BRF-dokument som ett RTF-dokument är inte möjligt och vice versa.

Gör såhär för att spara en fil:

1. Öppna menyraden med S3. DU hamnar då på Arkiv.
2. Gå till höger med Styrpinnen för att öppna menyraden.
3. Gå med Styrpinnen uppåt eller neråt till du hittar Spara och tryck B9 eller tryck på Styrpinnen. a. Om ett annat alternativ väljs av misstag kan du avbryta med det generella kommandot B9B0B7B8.
4. Ett meddelande om att dokumentet sparas visas.
5. Kom ihåg att stora dokument tar lite tid att spara. Ett hoppande g visas i början av displayen för att indikera att dokumentet sparas.

Spara dokument snabbare med kommandot s+B9B8.

Öppna filer sparas automatiskt med samma namn och på samma plats som du först angav när du skapade dokumentet. RTF-dokument sparas även den position du senast var på i texten.

12.1.13. Spara som

För att spara ett dokument med ett annat namn eller på en annan plats eller i ett annat format, gör såhär:

1. Öppna menyraden med S3 och gå till Arkiv -> Spara som.
2. Bekräfta med B9 eller Styrpinnen i mittenläget. a. Alternativt, tryck a+B9B8.
3. Nu öppnas dialogrutan Spara som med fokus på skrifväg Namn. Skriv in det önskade namnet, innehållet i rutan ersätts med det du skriver. a. För att välja plats går du ner med Styrpinnen. Du kommer då till ett informationsfält där den aktuella sökvägen står. Om platsen är rätt hoppar du över Bläddra-knappen.
4. Om du vill ändra plats väljer du Bläddra. Du kommer då till en lista med mappar som finns tillgängliga. En lista över dialogrutans element finns i kapitel 4.8.9.
5. Listan Filtyp innehåller olika filtyper. Välj i listan genom att gå höger eller vänster. a. I nuläget går det inte att konvertera från ett textbaserat format, t.ex. RTF, till BRF.
6. Bekräfta med OK.
7. Stäng dialogrutan utan att spara genom att trycka D4 eller tryck kommandot B9B7B8.

Om du får meddelande om att filen inte kan sparas innebär detta att du antingen angett ett filnamn som innehåller otillåtna tecken, eller att platsen du försöker spara till är otillgänglig.

Kommandot för Spara som är a+B9B8.

12.1.14. Egenskaper

VarioUltra kan visa mer information om filer och mappar. Gör såhär:

1. Leta rätt på filen eller mappen du vill ha merinformation om med Styrpinne upp och ner..
2. Öppna menyraden med S3 och gå till Arkiv -> Egenskaper.

3. För filer är följande information tillgänglig:

- a. Namnet på vald fil.
- b. Sökväg (plats där filen är sparad)
- c. Storlek (i bytes). (För mappar, välj Storleksinfo)
- d. Datum och tid när filen eller mappen skapades eller sparades.

e. Filattribut: Skrivskydd, dold eller System. För att ändra attribut, tryck B0.

4. För mappar finns följande information tillgänglig:

a. Storleksinfo, innehåller information om mappens storlek och innehållande filer och mappar.

b. Väljer du knappen Storleksinfo visas en ny dialogruta där storlek och innehåll visas.

c. Väljer du att se information om någon rotmapp (Flashdisk eller Stick) ger dig information om utrymmet som finns på mediet.

Kortkommandot för att öppna Egenskaper för filer och mappar är p+B9B8.

12.2. Menyrad -> Redigera

Detta avsnitt innehåller information om följande element:

- Klipp ut, kopiera och klistra in
- Markera filer och mappar
- Sök
- Komprimera mappar (zip)
- Använda bokmärken

12.2.1. Klipp ut

Detta kommando fungerar på samma sätt som i Ordbehandlaren. Du kan flytta ett dokument från en plats till en annan. Filen raderas inte från sin nuvarande position förrän den nått sin destination.

Såhär gör du:

1. I fillistan letar du rätt på den fil eller mapp du vill klippa ut.
2. Öppna menyraden med S3, välj Redigera -> Klipp ut.
3. De filer och mappar som valts är nu färdiga för urklipp, ett meddelande visas om detta.
4. I fillistan flyttar du dig till den plats du vill klistra in filen på.

Kortkommandot för att klippa ut är x+B9B8.

12.2.2. Kopiera

Kopiera de markerade filerna och/eller mapparna. Till skillnad från Klipp ut så kommer objekten att finnas kvar på sin nuvarande plats även när de klistrats in på en ny plats.

Gör så här för att kopiera:

1. I fillistan letar du rätt på den fil eller mapp du vill klippa ut.
2. Öppna menyraden med S3, välj Redigera -> Kopiera.
3. De filer och mappar som valts är nu färdiga för kopiering, ett meddelande visas om detta.
4. I fillistan flyttar du dig till den plats du vill klistra in filen på.

Kortkommandot för att kopiera är c+B9B8.

12.2.3. Klistra in

Detta kommando klistrar in de filer och mappar som finns i urklippet, ungefär som i Ordbehandlaren. Gör såhär:

1. I fillistan går du till den plats du vill klistra in objekten.
2. Gå till menyraden med S3 och välj Redigera -> Klistra in.
3. Beroende på mängden filer kan detta ta lite tid. Ett meddelande visas när det är klart.

Kortkommandot för att klistra in är v+B9B8.

12.2.4. Markering

Du kan markera flera filer och mappar för att raderas, klippas ut, kopieras eller klistras in. Markerade filer och mappar visas i fillistan med punkt 8.

Det finns olika sätt att markera text:

1. Gå med Styrpinne upp och ner för att leta rätt på objektet som ska markeras. Markera sedan med B0. Du kommer nu se att objektet markeras med punkt 8. Trycker du B0 igen tas markeringen bort.
2. För att markera alla objekt på den aktuella nivån, exempelvis alla objekt i mappen du står i, tryck kortkommandot B9B1B2B3B4B5B6B8 (alla utom B7). a. Du kan också gå till Redigera -> Markera allt.
3. Om du ska markera majoriteten av alla filer kan det vara enklast och snabbast att markera alla filer du inte vill ha markerade och sedan invertera markeringen. Gör såhär:

- a. I fillistan går du till de filer som du inte vill markera, men markera dessa ändå med B0.
- b. Använd nu kortkommandot y+B9B8. De objekt du nyss markerat kommer bli ommarkerade, medan de du inte markerat blir markerade.
- c. Du kan som alltid göra detta via menyerna, gå till Redigera -> Invertera markering.

12.2.5. Sök

Denna funktion låter dig söka efter filer och mappar i fillistan.

Om du inte minns namnet på filen kan du skriva in en del av det. Du kan också använda en asterisk (*) för att ersätta flera tecken i filnamnet eller frågetecken (?) för att ersätta endast ett tecken i filnamnet. Om sökningen hittar resultat visas dessa i en vertikal lista.

Gör såhär:

1. Gå till menyraden med S3 och välj Redigera -> Sök.
2. En dialogruta öppnas med en textruta där sökvägen till mappen där sökningen kommer göras finns.
3. Textrutans Sökväg visar sökvägen till mappen där sökningen kommer göras, t.ex. \Flashdisk\Edit. Du kan ändra denna vid behov. Var noga med att stava mappnamnen rätt och separera mappar från undermappar med \. Du kan även använda Bläddra-knappen. a. Bläddra knappen öppnar fillistan, där du använder Styrpinnen för att navigera dig fram.
4. Avsluta med OK.
5. Den valda sökvägen visas nu i textrutans Sökväg.
6. Du kan skriva in din sökning i rutans Sök efter. Som standard är söktermen *.*. Du kan använda * för att ersätta flera okända tecken och ? för att endast ersätta ett okänt tecken.
7. Listan Resultat visar de filer och mappar som hittats.
8. Om inga resultat hittas får du ett meddelande om detta.
9. Om du inte vill gå till någon av träffarna, välj OK så stängs dialogrutan.
10. Om du vill gå till ett objekt som hittas, välj det i listan och tryck sedan på knappen Hoppa till.
11. Nu hamnar du i huvudfönstret för filhanteraren, med fokus på filen eller mappen du sökt efter.

Kommandot ?+B9B8 kan användas för att söka filer och mappar.

12.2.6. ZIP-arkiv

Detta alternativ låter dig placera de valda filerna och mapparna i en zip-fil. Mer information om detta hittar du i kapitel 12.4.

12.2.7. Extrahera från zip-arkiv

Detta alternativ är endast synligt om du har valt en zip-fil i mapplistan. se kapitel 12.4 för mer info.

12.2.8. Bokmärken

Ett bokmärke är en punkt som du kan hoppa till med ett kortkommando. Detta kan vara en fil eller mapp som du snabbt vill kunna gå tillbaks till, exempelvis om du kopierar filer och mappar mellan två platser.

12.2.9. Sätt/hoppa till bokmärke

1. Gå till den plats där du vill sätta bokmärket.
2. Öppna Redigera -> Sätt bokmärke.
3. När du satt bokmärket kommer du tillbaka till den positionen där bokmärket finns. Du kan nu flytta till ett annat ställe eller öppna en fil i en annan applikation.
4. När du sedan återvänder till filhanteraren kan du använda kommandot Redigera -> Hoppa till bokmärke för att hoppa till den position vi märkte upp tidigare med ett bokmärke.

VarioUltra kommer ihåg bokmärken tills du startar om enheten.

12.2.10. Växla mellan bokmärke och aktuell position

Gör såhär för att hoppa mellan bokmärket och den position du för närvarande befinner dig på:

1. Flytta till den fil eller mapp där du vill placera bokmärket.
2. Öppna Menyraden med S3 och välj Redigera -> Sätt bokmärke.
3. Nu hamnar du i fillistan igen, där du placerade bokmärket. Du kan nu flytta till en annan position eller en annan applikation om du vill.
4. Du kan nu hoppa till bokmärket utan att förlora din nuvarande position. Gå till Redigera -> Hoppa till bokmärke, så hamnar du på den fil eller mapp där du satte bokmärket tidigare. Välj Redigera -> Växla bokmärkesposition för att växla mellan din nuvarande position och ditt bokmärke.

5. Ett nytt bokmärke sätts på din nuvarande position och du kan nu använda detta alternativ för att enkelt hoppa mellan dessa positioner.

12.3. Visa

Följande kapitel innehåller information om:

- Filter
- Sortering

12.3.1. Filter

Här kan du bestämma vilka filer och mappar som ska visas. Exempelvis visas inte interna filer och systemfiler. Detta för att de flesta av oss behöver inte se dessa och för att göra vår fillista lite renare.

1. Gå in i menyraden med S3 och välj Visa -> Filter.
2. En dialogruta dyker upp med lite olika kryssrutor. Dessa bestämmer om vi vill visa eller dölja dolda filer, systemfiler och interna filer. Dessa filer visas inte som standard.
  - a. Visa dolda filer: Kryssad som standard. Tillåter att filer och mappar som har kryssrutan Dold ikryssad i Egenskaperna visas.
  - b. Visa systemfiler: Kryssad som standard. Tillåter att filer med attributet System ikryssat i egenskaperna visas.
  - c. Visa interna filer: Inte kryssad som standard. Om denna kryssruta är kryssad kan det ta längre tid att öppna och stänga andra mappar.
3. Använd B0 för att markera och avmarkera kryssrutorna.

OBS! VarioUltra kanske inte fungerar som den ska, eller inte ens startar, om du flyttar, ändrar namn eller tar bort interna filer.

12.3.2. Sortering

Filer och mappar i mapplistan kan sorteras på namn, datum, filtyp och storlek. Som standard sorteras listan på namn.

Gör såhär för att sortera om listan:

1. Gå till Visa -> Sortering.
2. Gå med Styrpinne vänster eller höger för att välja i listan Sortera efter.
3. Kryssrutan Omvänd sortering byter håll på sorteringen.
4. Bekräfta med B9.

Filhanteraren visar nu filer och mappar enligt den ordning du valt.

12.4. Menyraden -> Verktyg

Följande avsnitt innehåller instruktioner om dessa saker:

- Vad är ett zip-arkiv
- ZIP-förlopp
- Funktioner i ett zip-arkiv
- Skapa zip-filer

12.4.1. Vad menas med ett zip-arkiv?

Ett zip-arkiv är helt enkelt en fil med ändelsen .zip. Vi kallar dessa för zip-fil eller zip-arkiv i denna manual. Dessa filer innehåller andra filer och mappar som komprimerats. Detta för att spara diskutrymme.

I VarioUltra kan du packa ihop filer och även packa upp (extrahera) filer från ett zip-arkiv. Ett lösenord kan dessutom sättas när du packar ihop filerna. Detta lösenord behövs då när du packar upp dem igen, annars får du inte åtkomst till innehållet i arkivet.

12.4.2. Zip-förlopp

Detta alternativ visar förloppet på en pågående eller avslutad hoppackning av ett zip-arkiv. Gå in i menyraden med S3 och välj sedan Verktyg -> Zip-förlopp. Mer detaljer om hur du packar ihop filer och mappar följer nedan.

12.4.3. Zip-funktioner

Zip-funktionerna i VarioUltra ger dig möjlighet att packa ihop filer och mappar, samt packa upp dessa ur ett Zip-arkiv. Du kan även skydda Zip-arkiv med ett lösenord.

12.4.4. Skapa Zip-filer

Så här gör du för att skapa en Zip-fil och packa ihop filer och mappar i denna:

1. I fil- och mapplistan går du till den fil eller mapp du vill packa ihop.
2. Gå till menyraden med S3 och välj sedan Redigera -> Zip-arkiv.
3. En dialogruta öppnas med textrutor för filnamnet och för den aktuella sökvägen. Som standard döps filen till samma namn som filen eller mappen du packar ihop. Givetvis kan du ändra både sökvägen och filnamnet. Filen får filändelsen .zip.
4. Om du accepterar det förslag som ges går du vidare till nästa steg, som är lösenordsskydd.

5. Du behöver inte ange ett lösenord om det inte behövs. Lösenord visas säkert och krävs för att du ska kunna öppna ett lösenordsskyddat arkiv.
6. Bekräfta med OK för att påbörja hoppackningen.
7. Beroende på filerna och mapparnas storlek så kan detta ta en stund att göra. En dialogruta öppnas som informerar dig om förloppet. Där ser du hur långt det gått och vilken fil som för närvarande håller på att packas ihop. När allt är klart meddelas du om detta, samt hur lång tid det tagit.
8. När du fått meddelande om att hoppackningen är klar kan du avsluta med OK. Filen har då skapats.

OBS! Om du väljer Avbryt under själva förloppet kommer hoppackningen att avbrytas och Zip-filen blir förstörd. Om du däremot trycker OK kommer förloppet att fortsätta i bakgrunden.

Denna dialog kan du öppna med kommandot z+B9B8.

12.4.5. Element i Bläddra-dialogen

Om du väljer knappe Bläddra i dialogrutan för hoppackning visas följande element:

- Textrutan Namn: Visar ett föreslaget namn på den nya Zip-filen. Du kan ändra detta om du vill.
- Informationsfältet Sökväg: Visar sökvägen där filen kommer skapas. Ger dig en summering av sökvägen, som du kan ändra i dialogen Bläddra. Ändra sökvägen genom att välja Bläddra-knappen Välj genom att flytta Styrpinnen uppåt/neråt/vänster/höger. Öppna mappen där du vill spara filen och bekräfta med OK.
- Knappen Spara: Stänger dialogrutan och återgår till dialogrutan för att packa ihop filer.

12.4.6. Packa upp Zip-filer

Gör såhär för att packa upp en Zip-fil:

1. I fil och mapplistan går du till den Zip-fil du vill packa upp.
2. Välj menyraden med S3 och sedan Redigera -> Extrahera från Zip-arkiv.
3. En dialogruta dyker upp, som visar den sökväg där dina filer kommer att packas upp. Som standard är det samma mapp som Zip-filen ligger i. Du kan ändra denna sökväg vid behov. a. Om du skriver in sökvägen manuellt, var noga med att dela av mappar och undermappar med \, samt skriv namnen exakt rätt.

b. Om du skulle vilja spara filerna på något annat ställe kan du välja knappen Bläddra. Då får du upp en fil och mapplista, välj rätt mapp och tryck sedan på OK. 5. Välj OK för att påbörja upppackningen. Om Zip-arkivet är lösenordsskyddat får du ett meddelande om att ange lösenordet. 6. Upppackningen påbörjas och en dialogruta öppnas med information om förloppet. Beroende på filernas storlek kan detta ta en stund. Dialogrutan talar om för dig hur många filer som packats upp, namnet på den filen som packas upp för tillfället och när allt är klart får du ett meddelande om detta. Du ser då hur lång tid det tagit. 7. När du får meddelande om att allt är klart bekräftar du med OK.

Alternativ i dialogrutan för lösenord:

- Skrivfältet Lösenord är fältet där du skriver in lösenordet.
- Informationsfältet Fil visar vilken fil som är skyddad.
- Knappen OK bekräftar lösenordet.
- Knappen Hoppa över hoppar över den skyddade filen.
- Knappen Avbryt avslutar upppackningen och återgår till fillistan.

Du kan använda kortkommandot `u+B9B8` för att öppna dialogrutan för lösenord.

12.4.7. Alternativ i Bläddra-dialogrutan

Här hittar du information om de olika alternativen i Bläddra-dialogrutan för upppackning av Zip-filer.

- Mapplistan: Innehåller mappar där du kan placera de filer som ska packas upp. Använd Styrpinnen upp eller ner, samt höger eller vänster för att navigera i listrutan.
OBS! Med D4D6 lämnar du denna lista och går vidare till de ytterligare alternativen.
- Informationsfältet Sökväg visar den sökväg som kommer användas.
- Knappen Ny mapp öppnar en dialogruta där du kan skapa en ny mapp. Denna åtgärd kan du även göra i Utforskaren genom att gå in i Arkiv -> Ny mapp.
- Knappen OK påbörjar upppackningen.
- Knappen Avbryt avbryter upppackningen och återvänder till fillistan.

12.4.8. Information om förloppet

När en fil packas ihop eller packas upp öppnas en dialogruta med förloppet, men du kan även öppna den själv genom att gå till menyraden med S3 och välja Verktyg -> Zip-förlopp

Dialogrutan innehåller följande:

- Informationsfältet Förlopp visar information om förloppet. När allt är klart visas hur lång tid det tog. **OBS! Om tiden är 0 sekunder kan det hända att något gått fel.**
- Informationsfältet Pågående fil visar den fil som för närvarande packas upp eller packas ihop. Detta fält visas bara under själva processen.
- Zip-fil visar den sökväg dit filerna packas upp.
- Knappen OK stänger dialogrutan utan att avsluta själva förloppet.
- Knappen Avbryt stänger dialogrutan och avbryter förloppet.

12.4.9. Öppna en Zip-fil utan att packa upp den

Du kan öppna en Zip-fil och kika vad som finns i den, utan att behöva packa upp den. När du står på Zip-filen kan du trycka Styrpinne höger – precis som en vanlig mapp. Du kan sedan bläddra med Styrpinne upp och ner för att se innehållet i filen, samt öppna mappar inuti Zip-filen. Kopiera, markera och se filerna och mapparnas egenskaper är möjligt.

OBS! Om du inte kan stänga en mapp med Styrpinne vänster i en Zip-fil öppnar du filhanteraren igen från Huvudmenyn eller med relevant kortkommando.

Exempel: Mappen Test innehåller en undermapp vid namn Mapp1. . Mappen innehåller två filer, Dokument1 och Dokument 2, samt undermappen Mapp2. Denna mapp innehåller två filer, Kalkylblad1 och Kalkylblad 2. Du packar då ihop mappen Test till Test.zip.

När du sedan öppnar Test.zip är du i dess undermapp. Här hittar vi Mapp1. Går vi höger ett steg till hittar vi de två dokumenten, Dokument 1 och Dokument 2. Ytterligare nivåer stöds inte.

12.4.10. Kopiera enstaka objekt från ett Zip-arkiv

Du kan kopiera enstaka filer från ett Zip-arkiv utan att behöva packa upp hela arkivet. Gå bara in i filen och kopiera filerna du vill ha med Kopiera / klistra in-kommandona.

Om filen du kopierar är skyddad med ett lösenord ombeds du att ange detta.

12.5. Konvertera RTF till BRF och tvärtom

Som vi tidigare nämnt finns inga alternativ för att spara BRF-filer som RTF-filer och vice versa.

Lösningen är som följer:

1. Öppna det dokument du vill konvertera. Vi kallar detta för källdokumentet.
2. Skapa ett tomt dokument i det format du vill använda. Vi kallar detta för Måldokumentet.
3. Växla till källdokumentet. Markera allt genom att gå till menyraden med S3 och välja Redigera -> Markera allt. a. Se kapitel 4.8.1 för mer information om hur du markerar text.
4. Kopiera den markerade texten till klippbordet med c+B9B8 eller Redigera -> Kopiera. a. Se kapitel 4.8.2 för mer information om hur du kopierar text.
5. Växla tillbaks till måldokumentet och klistra in med v+B9B8 eller Redigera -> Klistra in. a. Se kapitel 4.8.2 för mer info om hur du klistrar in text.

12.6. Avsluta menyraden

För att avsluta menyraden trycker du på S3. Du kommer då tillbaks till den plats du senast var på.

13. Appendix

Här hittar du allmän information om VarioUltra.

13.1. VarioUltra och Voice Over-kommandon

Här finns de kommandon som gäller för VarioUltra och VoiceOver.

VoiceOver-händelse Kommando

Dubbeltryck på det valda alternativet Cursor routing eller Styrpinne i mittenläget

Gå till föregående alternativ Styrpinne vänster

Gå till nästa objekt Styrpinne höger

Gå till föregående inställning med hjälp av rotern Styrpinne upp eller D3

Gå till nästa objekt med rotern Styrpinne ner eller D6

Välj objektet under fingret Styrpinne i mittenläget eller en cursor routing-tangent

Aktivera hemknappen D1D2D5 eller B9B1B2

Gå till statusfältet D3D4D5 eller B9B2B3B4

Aktivera Bakåt-knappen om en sådan finns D1D2 eller B9B1B2

Växla tal på/av: D1D3D4 eller B9B1B3B4

Flytta till föregående objekt D1
Flytta till nästa objekt D4
Gå till föregående inställning med rotorn D3
Gå till nästa inställning med rotorn D6
Välj föregående rotorinställning D2D3 eller B9B2B3
Välj nästa rotorinställning D5D6 eller B9B5B6
Flytta till första objektet D1D2D3 eller B9B1B2B3
Flytta till sista objektet D4D5D6 eller B9B4B5B6
Läs från aktuell position D1D2D3D5
Läs från början D2D4D5D6
Volym upp D3D4D5
Volym ner D1D2D6
Tryck på Mata ut-knappen D1D4D6
Aktivera Delete-knappen D1D4D5
Aktivera Retur-knappen D1D5 eller B9B8
Aktivera Tab-tangenten D2D3D4D5
Slå på eller av skärמידå D1D2D3D4D5D6 eller B9B1B2B3B4B5B6
Pausa eller fortsätt tal D1D2D3D4
Rulla vänster en sida D2D4D6
Rulla höger en sida D1D3D5
Rulla upp en sida D3D4D5D6
Rulla ner en sida D1D4D5D6
Avmarkera text D2D3D6
Markera text D3D5D6
Rulla punktrad vänster D2
Rulla punktrad höger D5
Växla annonsering D1D3D4D5
Gå till notiscenter D4D6
Gå till Kontrollcenter D2D5
Läs sidnummer och antal rader D3D4
Växla mellan förkortad och oförkortad punktskrift D1D2D4D5

13.2. VarioUltra och BrailleBack

Här följer kommandon för VarioUltra och BrailleBack
BrailleBack-kommando VarioUltra-kommando
Dubbeltryck på valt alternativ Cursor routing eller styrpinnen i mitten
Flytta till föregående alternativ Styrpinne vänster
Gå till nästa alternativ Styrpinne höger
Gå till föregående rad Styrpinne uppåt

Gå till nästa rad Styrpinne ner
Aktivera radera-knappen B9B1B2
Aktivera Hem-knappen B9B1B2B5
Gå till Notisfönstret B9B1B3B4B5
Gå till Senast använda appar B9B1B2B3B5
Aktivera Enterknappen vid redigering B9B8
Radera bakåt vid redigering B9B7
Rulla framåt B9 + Styrpinne upp
Rulla uppåt B9 + Styrpinne upp
Tryck länge på ett objekt B9 + Styrpinne i mittenläget
Aktivera aktuellt alternativ Styrpinne i mittenläget
Sök objekt på skärmen B9B3B4
Hjälp B9B1B2B3

13.3. VarioUltra-kommandon

Växla mellan Viloläge / väck från vila Strömknappen, kort tryck
Starta om VarioUltra Håll in strömknappen 10 sekunder
Stäng av VarioUltra helt Håll ner S4 och tryck på Strömknappen
Växla till Displayläge Lägesswitch ställd från dig, mot baksidan
Displayläge Displayswitch ställd mot dig, mot fronten
Gå till huvudmenyn Långt tryck på S3
Visa batteristatus i anteckningsläge Två tryck på S3
Visa batteristatus i displayläge S2B9 Stoppa alla applikationer D1D4B2B5
Starta uppdateringsprocessen D3D6B7B8
Starta applikationerna D1D4B3B6
Ordbehandlaren Långt tryck på S1
Hjälp h+B9B7B8
Direkthjälp B9B2B6
Välj USB-kanalen S2B1
Välj Blåtandskanal 1 B9B4
Välj Blåtandskanal 2 B9B5
Välj Blåtandskanal 3 B9B6
Välj Blåtandskanal 4 B9B8
Välj ett menyalternativ, fil eller val B9 eller Styrpinne i mittenläget
Flytta i en horisontell lista Styrpinne höger / vänster

Flytta upp en rad i ett dokument eller uppåt i en vertikal meny D1 eller Styrpinne upp
Flytta ner en rad eller ner i en vertikal meny D3 eller Styrpinne ner
Ange en genväg till ett alternativ Skriv bokstaven
Öppna Ordbehandlaren Håll S1 nedtryckt Snabbtangant O i huvudmenyn
Globalt kommando O+B9B7B8
Öppna PDF-dokumentläsaren Snabbtangant U Globalt kommando u+B9B7B8
Öppna Excel-visaren Snabbtangant x Globalt kommando x+B9B7B8
Öppna kalkylatorn Snabbtangant y Globalt kommando y+B9B7B8
Öppna tidtagning och alarm Snabbtangant T Globalt kommando t+B9B7B8
Öppna Utforskaren Snabbtangant f Globalt kommando f+B9B7B8
Öppna Inställningar Snabbtangant S
Globalt kommando s+B9B7B8
Öppna Hjälpen Snabbtangant h
Mellanslag B0 (höger tumtangant)
Radera B7
Retur B8
Början av fil B9B1B23
Slutet av fil B9B4B5B6
Rulla punktraden åt vänster D2
Rulla punktraden åt höger D5
Nästa tecken B9B4 Styrpinne höger
Föregående tecken B9B1
Styrpinne vänster
Nästa ord B9B5
Föregående ord B9B2
Nästa mening B9B6
Föregående mening B9B3
Nästa rad B9B4B5 D3 Styrpinne ner
Föregående rad B9B1B2 D1 Styrpinne upp
Början av rad B9B1B2B3B7
Slutet av rad B9B4B5B6B8
Nästa stycke B9B4B6
Föregående stycke B9B1B3
Nästa sida B9B0B4B6
Föregående stycke B9B0B1B3
Öppna menyraden S3
Stäng menyraden S3 när ud står i menyraden
Avbryt (generellt kommando) B9B0B7B8

Markera aktuellt tecken B9B1B3
Markera aktuellt ord B9B2B5
Markera aktuell mening B9B3B6
Markera hela raden B9B1B2B4B5
Markera aktuellt stycke B9B1B3B4B6
Markera hela sidan B9B1B2B3B4B5B6
Markera blockstart / slut B9B1B4
Kopiera c+B9B8
Klipp ut x+B9B8
Klistra in v+B9B8
Radera markerad text B9B7
Sök nästa 3++B9B8
Spara fil s+B9B8
Spara som a+B9B8
Växla mellan öppna filer B9+BB3B6B8
Visa tid S4
Visa datum S4 dubbeltryck
Ladda en specifik punktprofil S1+B1 – B8
Växla mellan redigeringsläge och skrivskyddat läge i Ordbehandlaren z+B9B8
Öppna en lista på laddade dokument l+B9B8
Avmarkera Dubbeltryck på B0
Justera enhetens volym i steg S4+B1 – B8

Tel: 010-455 04 00, E-post: info@insyn.se
www.insyn.se

